

**SPECIALESEMESTER PÅ
IT, LÆRING OG
ORGANISATORISK OMSTILLING**

**ANSLAG - 205.410
VEJLEDER - ANDERS KALSGAARD MØLLER
DATO - 31.5.2023**

**SKAM
I
PRÆSTA
TIONS
SAMFUND
ET**

**LIV LINDHOLD - 20070658
ZITTA HOLM CHRISTENSEN - 20050472**

Abstract

This study examines the link between shame and the performance society in the modern western society among adolescents. The study applies perspectives on how the participants of the study, adolescents, experience shame in the performance society and their suggestions on how to deal with it in the modern western society. The study includes theoretical views using Petersen (2017), Petersen & Krogh (2021) Larsen (2022), Jørgensen (2023), Scheff (2014), McGregor & Elliot (2005) and Stoeber (2008) to support or reject the perspectives of the participants through co-creation with the participants of the study to gain a greater knowledge about the research field. The study applies Design thinking and Divergent thinking in the co-creation with the participants of the study and view the research field as a Wicked problem with an open thesis. The study includes hypothetical questions, that emerge during the encounter with a mix of perspectives of the participants and the theoretical views of the study:

1. It is relevant to talk about shame in the performance society with adolescents.
2. Do adolescents have a language for the shame they feel and experience in the performance society?
3. Do adolescents think it is relevant to create a design, a psychical place, or a digital platform where they openly can talk about shame in the performance society?
4. Will a design, a psychical place, or a digital platform developed in co-creation with the participants of the study be able to meet Jørgensens (2023) quote about developing the ability to accommodate, face, and deal with shame?
5. What must a design, a psychical place, or a digital platform contain to accommodate the question of Jørgensen (2023)?

The result of the study implies that there is an issue in modern western society with adolescents experiencing shame due to the pressure they feel and experience in the performance society. Through the hypothetical questions, the study implies that it is important for the adolescents to develop a language for the shame they feel and experience in the performance society, and through co-creation, the participants of the study imply through suggested solutions ways to develop a language for shame in the performance society and ultimately, how to learn to deal with shame in the performance society among adolescents.

Keywords: Shame – Performance society – Adolescents – Wicked problems – Divergent thinking – Design Thinking

Indholdsfortegnelse

1	Indledning.....	1
2	Problemfelt	3
2.1	<i>Problemformulering</i>	<i>4</i>
3	Metodisk opbygning	5
3.1	<i>Visualisering over specialets forståelsesramme.....</i>	<i>5</i>
4	Specialets metodologi	7
4.1	<i>Hermeneutik som videnskabsteoretisk position</i>	<i>7</i>
4.1.1	Ontologi og epistemologi	7
4.1.1.1	Ontologi og epistemologi som forskere.....	8
4.1.2	Den filosofiske hermeneutisk	8
4.1.3	Dobbelt hermeneutik og multipel hermeneutik	9
4.1.4	Fortolkning, forståelse og den hermeneutiske cirkel.....	10
4.1.4.1	Fortolkning som situeret aktivitet.....	10
4.1.4.2	Forforståelser, fordomme og horisontsammensmeltning	10
4.1.4.3	En cirkulær forståelse – en hermeneutisk analyse.....	11
5	Metodiske perspektiver.....	13
5.1	<i>Den abduktive ræsonnerende tilgang.....</i>	<i>13</i>
5.1.1	Logic of inquiry – abductive reasoning.....	14
5.2	<i>Dewey's 5 faser og reflektiv tænkning.....</i>	<i>15</i>
5.3	<i>Kvalitative metoder.....</i>	<i>17</i>
5.3.1	Semistruktureret interview	18
5.3.2	Survey	19
5.3.3	Fokusgruppeinterview	21
5.3.4	Overblik over specialets kvalitative metoder og datakonstruktion	22
5.3.5	Kodning af data	22
6	Teoretiske perspektiver.....	24
6.1	<i>Litteratursøgning i database</i>	<i>24</i>
6.1.1	1. litteratursøgning.....	25
6.1.2	2. litteratursøgning.....	25
6.1.3	3. litteratursøgning.....	26
6.1.4	4. litteratursøgning.....	30
6.2	<i>Præstationssamfundet.....</i>	<i>31</i>
6.2.1	Dannelse og præstationsfrigørelse.....	33
6.3	<i>Skam som teoretisk begreb</i>	<i>33</i>
6.3.1	Skam	33
6.3.2	Skam og samtidskultur	35
6.3.3	Skam i præstationssamfundet	36
6.3.3.1	Skammens subjektive genererende rødder	36

6.3.3.2	Præstationssamfundet	36
6.3.3.3	Frygt og det selvrefleksive menneske	37
6.3.3.4	Positivitetens konsekvenser	37
6.4	<i>Designperspektiver</i>	38
6.4.1	Specialets designtilgang	38
6.4.2	Kreativitet og idegenerering	39
6.4.3	Wicked problems og Design thinking	40
6.4.4	Divergerende og konvergent tænkning	41
7	Analytiske perspektiver	43
7.1	<i>Kodning</i>	43
7.2	<i>Faserne i specialets hermeneutiske analyse</i>	53
7.2.1	Fase 1 - Skam i præstationssamfundet	53
7.2.2	Fase 2 - Redesign af Flawsome	54
7.2.3	Fase 3 - Intellektualisering	57
7.2.4	Fase 4 - Semistruktureret interview	58
7.2.5	Fase 5 - Survey	61
7.2.6	Fase 6 - Ræsonnementer	68
7.2.7	Fase 7 - Fokusgruppeinterview	69
7.2.7.1	Informanternes ideer til et løsningsforslag	74
8	Konklusion	78
9	Diskussion	79
10	Perspektivering	80
11	Referencer	81
12	Figurer	83
13	Bilag	84

1 Indledning

Den globale og konstante foranderlige verden vi lever i, er præget af en vedvarende konkurrence, som har afgørende betydning for vores samfunds- og menneskesyn, og skiftet fra velfærdsstaten til konkurrencestaten har betydet, at vi som individer først og fremmest skal præstere, være effektive og til rådighed for arbejdsmarkedet (Petersen & Krogh, 2021). Vores vestlige moderne samfund efterspørger helt bestemte individidealer, som kan og vil leve op til konkurrencestatens krav. Nærmere bestemt det opportunistiske, nyttemaksimerede og selvfokuserede individ, som er motiveret af incitamenter (Petersen, 2017). Men hvad nu hvis de unge hverken kan eller vil leve op til disse krav? Her er det meget nemt i vores samfund at føle sig udkammet eller mindre værd, hvis man ikke formår eller ønsker at leve op til kravene og idealet, som fordres af konkurrencestaten og præstationssamfundet, eller hvis man ikke ønsker at præstere i det høje tempo, som samfundet kræver. Disse enorme krav sætter sine spor i vores unge mennesker (Petersen & Krogh, 2021), og afstanden mellem idealer og realitet kan let blive til skam, for hvem er vi, hvis vi kun er noget i form af vores præstationer eller faglige kompetencer?

Jørgensen (2023) understreger også, hvordan vi lever i en samfundskultur, hvor alt er muligt, og hvor vi angiveligt har lige muligheder for at opnå et godt liv, hvorfor det også hurtigt kan blive skamfuldt ikke at opnå succes eller føle, at man præsterer (Jørgensen, 2023). Som Jørgensen (2023) påpeger, kan skammen få os til at føle os nøgne og forsvarsløse, hvorfor det er helt nødvendigt:

”...at udvikle vores evne til at rumme, møde og håndtere skam...” (Jørgensen, 2023, s. 11),

På ILOOs 8. semester arbejdede vi under specialiseringsmodulet med et projekt rettet mod interaktionsdesign, hvor vi udviklede Flawsome, Interact with Shame (jf. bilag 11). Flawsome er et interaktionsdesign henvendt til de ældste elever i grundskolen og har til formål at eksponere skammen gennem et forsøg på at aftabuisere ved at udfordre den berøringsangst, der kan opstå i forbindelse med at italesætte og ytre skam. I projektet omkring Flawsome (jf. bilag 11) arbejdede vi med et helt andet teoretisk perspektiv end i dette speciale, men vi vil benævne elementer fra projektet, ligesom Flawsomes funktioner og projektets konklusioner er tydeliggjort i specialets bilag 11. Desuden anvender vi data fra projektet i form af de dengang indhentede skamudsagn (jf. bilag 10), og vi er bevidste om, at vi gennem dette tidligere projekt medbringer indirekte viden, fordomme og forforståelser (Gadamer, 2007) samt erfaringer (Dewey, 2009). Vi gør opmærksom på, når vi benytter skamudsagnene (jf. bilag 10), da denne data er konstrueret forinden vores speciale. Specialets målgruppe, unge fra henholdsvis 8., 9. og 10. klasse, opstår blandt andet på baggrund af skamudsagnene (jf. bilag 10), der viser, at de ældste elever i grundskolen oplever og føler skam. Hvor Flawsomes hovedformål var at give de ældste elever i grundskolen mulighed for at spejle sig selv i andre unges udsagn om skam, tager vi i dette speciale udgangspunkt i den skam de unge møder i præstationssamfundet.

Dette speciale ønsker at belyse og forstå, hvordan præstationssamfundet er forbundet med følelsen af skam blandt grundskolens ældste elever, samt hvordan vi gennem samskabelse via en deltagende tilgang med specialets informanter (Sanders, 2008) kan give de unge en

stemme for skammen i det vestlige moderne samfunds krav om konstant optimering og præstation (Jørgensen, 2023).

2 Problemfelt

I dette speciale er vi interesserede i at forstå samt belyse den skam, der kan opstå i samtidens af Petersen (2017) definerede præstationssamfund. Vores interesse for og opmærksomhed på dette felt er opstået på baggrund af egne forforståelser og fordomme gennem observationer via vores virke som tidligere folkeskolelærere og som mennesker, hvor vi har oplevet præstationssamfundets stigende pres blandt unge i forhold til følelsen om at skulle præstere samt den medfølgende skam, dette pres kan føre med sig og skabe blandt unge. Grundet blandt andet tidligere projekter på AAU har vi været optaget af og interesserede i at komme den stigende mistrivsel blandt børn og unge nærmere. Vores interesse for undersøgelsesfeltet er endvidere opstået som et resultat af den opmærksomhed, der aktuelt cirkulerer i samfundet, hvor der peges på en faldende trivsel blandt unge i grundskolen gennem diverse udgivelser, eksempelvis den nyere rapport fra Børns Vilkår (Børns Vilkår, 2022), Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning (Smette & Bakken, 2021), statistik fra Den nationale sundhedsprofil (Sundhedsstyrelsen, 2022) samt forskningsprojektet Ny udsathed, hvilket belyses i bogen Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering - om ny udsathed i ungdomslivet (Katznelson et al., 2022).

På baggrund af ovenstående er vi interesserede i at komme en forståelse af det observerede undersøgelsesfelt nærmere ved at afsøge viden blandt og sammen med specialets informanter og deltagere og via de teoretiske perspektiver. På baggrund af specialets datakonstruktioner og dets teoretiske perspektiver, som tilsammen skaber delelementerne (Gilje, 2017), opstår der i specialets faser løbende hypotetiske undringer, som vi underbygger og/eller forkaster. Herunder forefindes de fem hypotetiske undringer, der vil blive udfoldet i analysen, når vi tester dem på specialets data, hvilket Dewey (2009) benævner som kendsgerninger (Dewey, 2009).

Hypotetisk undring 1: Det er relevant at tale om skam i præstationssamfundet med de unge.

Hypotetisk undring 2: De unge mangler et sprog for og en kontekst til den oplevede skam.

Hypotetisk undring 3: Synes de unge, det er relevant at lave et design, et sted eller en platform, hvor man som ung kan tale åbent om skam i præstationssamfundet?

Hypotetisk undring 4: Vil et design, et sted eller en platform udviklet i samskabelse med specialets unge informanter kunne imødekomme Jørgensens (2023) citat om at udvikle evnen til at rumme, møde og håndtere skam?

Hypotetisk undring 5: Hvordan kan designet, stedet eller platformen tage sig ud/hvad skal det indeholde for at imødekomme det?

Vi ønsker gennem specialets forskning at blive klogere på, hvordan den unge målgruppe oplever skam i præstationssamfundet som værende relevant og aktuelt samt ud fra deres perspektiv undersøge mulighederne for, hvordan vi kan imødekomme problemet via designudvikling i samskabelse med specialets informanter. Vi er i specialet således interesseret i at undersøge meningen i fænomenet skam i sin kontekst, nemlig blandt unge i præstationssamfundet.

Vi anser specialets undersøgelsesfelt som værende et Wicked problem (Buchanan, 1992), da det er et komplekst undersøgelsesfelt, som udspringer af forskellige sociale og kulturelle problemstillinger. Et Wicked problem kan indeholde forskellige definitioner på, hvordan problemet bør løses, og der er således sjældent fuldstændig enighed om problemets grundlæggende karakter (Buchanan, 1992). Et Wicked Problem (Buchanan, 1992) er, ligesom dette speciales undersøgelsesfelt, karakteriseret ved både at være svært at definere, forstå og løse. Vi forstår skam i præstationssamfundet, som et Wicked problem, da vi på baggrund af vores fordomme og forforståelser er bevidste om, at det er svært at løse det erfarede problem på et mikroplan set i lyset af, at problemet er funderet på et makroplan i samfundet, hvilket underbygges i specialets analyse. Derfor forholder vi os heller ikke rent problemløsende, men ud fra en horisont, hvor vi gennem specialet ønsker at komme problemet og undersøgelsesfeltet nærmere for at skabe yderligere viden om og forståelse for feltet. Derfor forfølger vi også løbende de benævnte hypotetiske undringer, som kan være med til at fastholde os i en iterativ og konstant testning af specialets data og kendsgerninger (Dewey, 2009). Derudover har vi foretaget litteratursøgninger i Scopus, hvilket belyses senere i specialets litteratursøgningsafsnit, som illustrerer, at der er et hul rent forskningsmæssigt, når skam og præstationssamfund forsøges kombineret.

Vi anvender en deltagende design tilgang (Sanders, 2008) til at samskabe med specialets informanter for at komme the Wicked problem nærmere. Samskabelsen består af en idegenerering af mulige designideer og løsningsforslag til at nærme os specialets problemfelt.

2.1 Problemformulering

Hvorfor er det relevant at tale om skam i dag, og hvordan påvirker dagens præstationssamfundets unge i relation til skam?

- *Hvordan kan vi gennem samskabelse med specialets informanter og deltagere konstruere viden om forbindelsen mellem unges skam og præstationssamfundet?*

3 Metodisk opbygning

For læsevenligheden skyld vil vi i dette afsnit kort beskrive vores valg og anvendelse af specialets metode og teori. Specialet er en bestræbelse på at opnå og udvide viden og forståelse omkring skam i præstationssamfundet blandt de ældste elever i grundskolen.

Specialet tager sit videnskabsteoretiske afsæt i hermeneutikken, som får betydning for den ontologi og epistemologi, der udgør specialets forståelsesramme. Vi anvender Gilje (2017) samt Kristensen (2017) til at beskrive hermeneutikken samt Gadammers (2007) filosofiske hermeneutik, som udgør vores ontologiske samt epistemologiske udgangspunkt, hvor vi arbejder ud fra den hermeneutiske cirkel.

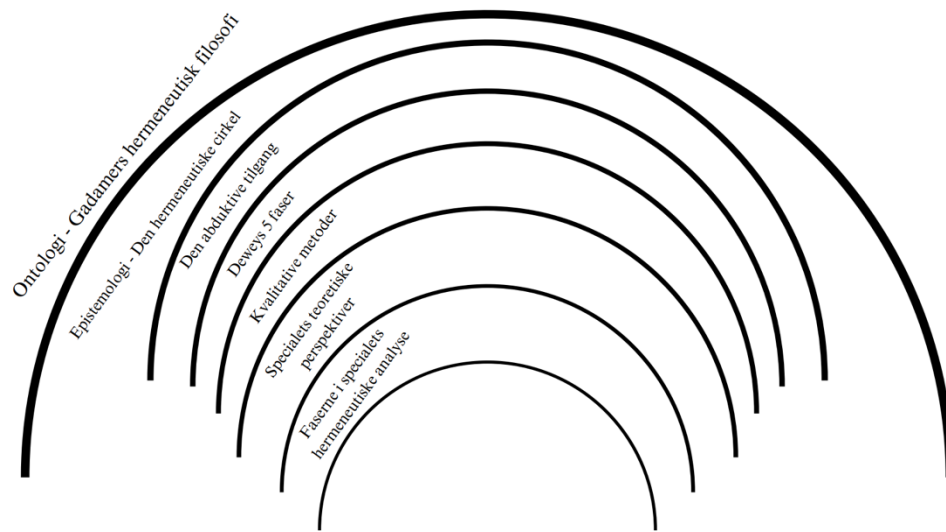
Specialet tager endvidere sit udgangspunkt i den abduktive metodes fortolkende forskningsproces, da vi som forskere starter processen med at undre os over specialets undersøgelsesfelt. Til at udfolde dette perspektiv bruger vi Schwartz-Shea & Yanow (2012), Järvinen & Mik-Meyer (2017) samt Brinkmann & Tanggaard (2020). Vi benytter i samspil hermed Deweys (2009) 5 faser som inspiration og metode til strukturering af specialet og dets analyse, hvor disse bliver vejen til den af Dewey (2009) benævnte refleksive tænkning, som her bliver en overordnet anskuelse og måde at gribe metoden an på. Vi anvender i dette speciale Brinkmann & Tanggaard (2020) samt Johansen & Larsen (2020) til at belyse specialets anvendelse af udvalgte kvalitative metoder, som vi benytter til at konstruere specialets data, ligesom vi er inspirerede af Johansen & Larsens (2020) tilgang til unges perspektiver og horisonter. Tanggaard (2010) benyttes som perspektiv på inddragelse af kreativitet i kvalitative metoder.

Specialets teoretiske perspektiver inddrager til en start et litteratursøgningsafsnit, som har til formål at skabe overblik og gennemsigtighed i forhold til den eksisterende litteratur, der forefindes indenfor specialets undersøgelsesfelt. Hertil anvender vi Paré et al. (2016) samt Moher et al. (2009). Vi anvender Petersen (2017) samt Petersen & Krogh (2021) til at belyse og forklare præstationssamfundet tendenser, og Jørgensen (2023) samt Larsen (2022) til at belyse specialets teoretiske perspektiver på skam, da de begge kobler skam til henholdsvis samtiden og præstationssamfundet. Som inspiration og argumentation for gennem samskabelse med specialets informanter at konstruere data inddrager vi i specialets designperspektiver Sanders (2008) til at anskueliggøre specialets designtilgang, Tanggaard (2010) til at udfolde begrebet kreativitet og Buchanan (1992) til at belyse, hvordan vi anskuer undersøgelsesfeltet som et Wicked problem. Brown (2009) inddrages til at fremhæve Design thinking som tilgang, herunder den divergerende og konvergente tænkning.

3.1 Visualisering over specialets forståelsesramme

Vi har udarbejdet en visualisering over specialets forståelsesramme for at skabe gennemsigtighed og overblik, da vores forståelsesramme er af afgørende betydning for, hvordan vi konstruerer specialets data, og hvordan vi samler specialets puslespilsbrikker (Schwartz-Shea & Yanow, 2012) ved hjælp af en indbyrdes vekselvirkning mellem data og teori. Specialets undersøgelsesfelt er derfor betinget af de metoder og valg, vi træffer. Det har

således betydning for, hvordan vi angriber og anskuer specialets undersøgelsesfelt på baggrund af et hermeneutisk (Gadamer, 2007), abduktivt (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), kvalitativt (Brinkmann & Tanggaard, 2020) og reflektivt (Dewey, 2009) udgangspunkt.

Figur 1 Visualisering over specialets forståelsesramme

4 Specialets metodologi

4.1 Hermeneutik som videnskabsteoretisk position

Vi anvender Gilje (2017) samt Kristiansen (2017) til at beskrive, hvorledes vi anvender hermeneutikken i vores speciale, hvilken danner rammen for den ontologi og epistemologi, som er skelettet for vores datakonstruktion samt analyse heraf. Derfor anvender vi de af Gilje og Kristiansen (2017) benævnte begreber, som de benytter til at beskrive hermeneutikken. Ontologisk anvender vi Hans-Georg Gadamer's filosofiske hermeneutik (Gadamer, 2007), hvor vi benytter os af Gilje samt Kristiansen (2017) til at forstå og åbne op for Gadamer's filosofiske hermeneutik, og derfor fortolker vi Gilje og Kristiansen (2017), som ligeledes har fortolket Gadamer. Dette perspektiv er relevant at være opmærksom på, da vi som hermeneutikere er bevidste om, at verden allerede er fortolket af andre før os samt fortsat konstant bliver fortolket af os selv og andre, hvorfor vi forstår den fortolkede og fortolkende verden som en ontologisk præmis.

Enhver hermeneutisk undersøgelse skal gennemføres således, at den hænger sammen med specialets problemformulering og de hypotetiske undringer. Det er op til os som forskere at designe undersøgelsen, beskrive vores forståelse samt fastlægge den empiriske udvælgelse, datakonstruktioner og analysemetode ud fra det filosofiske grundlag som inspiration (Gilje, 2017). Hermeneutik er læren om, hvordan vi fortolker forskellige kulturelle- og samfundsmæssige fænomener. Inden for humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning har hermeneutiske problemstillinger en central plads i alle faser i fortolkningsprocessen (Gilje, 2017), hvor fortolkningen af tekster, fremmede kulturer og kulturudtryk er en hermeneutisk proces, hvor alle delelementer forstås som udtryk for en meningsbærende helhed. Disse dele skal forstås i lyset af helheden, og helheden skal forstås på baggrund af delene, som helheden består af (Gilje, 2017).

4.1.1 Ontologi og epistemologi

Videnskabsteoretisk skelnes der mellem hermeneutik som metodologi, som omhandler fastlæggelsen af principper for fortolkning af fænomener, hvilket i dette speciale vil betegnes som undersøgelsesfeltet, samt ontologi, hvilket indbefatter en specifik måde at forstå den menneskelige virkelighed på (Gilje, 2017). Vi har i dette speciale taget udgangspunkt i ontologien, hvor vi anvender de af Gilje (2017) benævnte hermeneutiske principper beskrevet af Gadamer, der fremhæves at være grundlæggende for den menneskelige væren-i-verden. Vi anvender hermeneutikken som en måde til at forstå vores undersøgelsesfelt, hvilket betyder, at vi såvel som Gadamer, ifølge Gilje (2017), betragter forståelse som en grundstruktur i den menneskelige væren. Vi har som mennesker et sæt af forforståelser med os, som vi møder og forstår verden på baggrund af, og disse udgør grundlaget for vores forståelse af verden og således vores handlinger i verden. Forforståelsen er derfor en livsbetingelse, som muliggør vores væren-i-verden (Gilje, 2017).

Vi anvender således ikke hermeneutikken som metodelære eller som en systematisk metodisk forståelse af sociale fænomener, da vi som Gadamer (2007) tager udgangspunkt i, at forståelsen kommer forud for de metodiske spørgsmål. Ifølge Gilje (2017) lagde Gadamer

særlig stor vægt på, at subjekter altid medbringer specifikke forudsætninger i alle møder med andre medmennesker, hvilket betegnes som forforståelse, før-meninger og fordomme. Disse har stor betydning for vores fortolkning som forskere af enhver social handling, interview osv. (Gilje, 2017). Derfor har det også stor betydning, at vi er opmærksomme på forholdet mellem specialets informanter og os som forskere, herunder de hermeneutiske relationer mellem informanternes og vores fortolkninger. Der foregår betydningsfulde kommunikative og hermeneutiske processer blandt informanterne i eksempelvis et fokusgruppeinterview, og tilsvarende processer finder sted forskerne imellem (Gilje, 2017).

4.1.1.1 Ontologi og epistemologi som forskere

Vi tager i dette speciale udgangspunkt i en epistemologi, hvor vi forstår viden som konstrueret mellem subjekt og objekt, hvilket er en vekselvirkning mellem det felt, vi undersøger og os som forskere. Alle elementer betragtes som specialets enkeltdeler, som undervejs åbenbares og synliggøres for os ved hjælp af teori og data. Undervejs erfarer vi som forskere enkeltdelene, der udspiller sig, hvor vi forstår og beskriver ud fra vores oplevelser, erfaringer og forståelser for slutteligt at få en større forståelse af undersøgelsesfeltets helhed. Den hermeneutiske proces er netop beskrevet som en vekselvirkning mellem de enkelte dele og helheden, som hele tiden flytter sig og ændres i mødet med undersøgelsesfeltet (Gilje, 2017). Vi forholder os epistemologisk til den hermeneutiske cirkel ud fra Gadamer (2007) syn på, at vi som forskere befinder os inde i den hermeneutiske cirkel, hvilket betyder, at vi bringer vores egen forforståelse i spil (Gadamer, 2007). Vores horisont som forskere ændrer sig og udvides i takt med, at vi opnår nye erkendelser inden for undersøgelsesfeltet, når vores forforståelser og fordomme ændrer sig eller korrigeres i mødet med vores nye erfaringer, hvor nye erkendelser opstår (Gilje, 2017), når vi tester specialets hypotetiske undringer (Dewey, 2009) undervejs i processen.

Vi kombinerer i dette speciale Gadamer's filosofiske hermeneutik (Gilje, 2017), ved at tage udgangspunkt i hans ontologi og epistemologi, med Dewey's 5 faser (Dewey, 2009) som metode til at foretage vores hermeneutiske analyse. Anvendelsen af Dewey's (2009) 5 faser bruges ligeledes til at skabe struktur, hvilket vil blive udfoldet nærmere under afsnittet Metodiske perspektiver, Dewey's 5 faser (jf. afsnit 5.2).

4.1.2 Den filosofiske hermeneutik

Ifølge Gilje (2017) ønskede Gadamer med sit hovedværk fra 1960 "Sandhed og metode" at afdække mere generelle mulighedsbetingelser for den menneskelige forståelse, og anså forståelse som et grundtræk ved menneskets væren-i-verden. Gadamer lagde ifølge Gilje (2017) vægt på, at forståelse ligger dybt og går derfor forud for videnskabelige metodespørgsmål. Gadamer beskrev ifølge Gilje (2017), at enhver forståelse altid er betinget af en forudgående forståelse, og derfor er vores forforståelser og fordomme det vigtigste element i alle hermeneutiske betingelser, og al forskning er ligeledes betinget af, at vi som forskere har en vis form for forståelse, som bygger på ontologiske antagelser, hvilket er opfattelser af, hvordan verden er konstrueret samt antagelser af forskerfagets genstandsfelt herunder metodologi, teorier, tavs viden, praktiske færdigheder osv., og i kraft af disse forforståelser har vi som forskere adgang til vores felt (Gilje, 2017).

Gadamer beskrev ifølge Gilje (2017), at vi forud for alle meningsdannelser har fordomme samt før-meninger om en sag, ligesom vi forud for en vurdering allerede har fældet domme, som vi ikke er bevidste om. Disse beskrives af Gadamer som fordomme (Gilje, 2017). Derfor er dette speciales beskrivelser og fortolkninger af verden påvirket af vores fordomme og forståelser, da de er med til at skabe de briller, som vi perciperer verden ud fra. Det er ligeledes vores indgang til en forståelse af elementer af verden, herunder til at begrebsliggøre verden samt at forstå konsekvenserne deraf (Gilje, 2017).

Ifølge Gilje (2017) bryder Gadamer med den opfattelse, at fordomme skal betegnes som noget negativt og noget vi skal skille os af med, da de vil lede os på vildspor og skabe fejlfortolkninger, fordi vi ikke kan forholde os objektive og upartiske i en sag. Ifølge Gilje (2017) betegner Gadamer dog denne forestilling som selve fordommen, om at dette skulle være muligt. Gilje (2017) fremhæver, at Gadamer har ret i, at vi ikke kan gå ind i den hermeneutiske fortolkningsproces uden forforståelse og fordomme, men Gilje (2017) stiller spørgsmålstejn ved, at det er essentielt at kunne skelne mellem egne fordomme, således at vi ikke tryllebindes af de negative fordomme, som således kan blokere for forståelsen (Gilje, 2017). Gilje (2017) beskriver, at Gadamer anskuer forforståelsen og fordommene som et samlet hele, som ikke er muligt at overskue alle delementerne af. Denne helhed omtales som horisont. Vi kan opnå en bevidsthed om nogle af delene i helheden, men ikke af hele helheden. Når vi vælger at fokusere på nogle elementer, vælger vi helt automatisk at kigge bort fra andre. Vi har ikke mulighed for at stille os bevidst uden for helheden og derefter analysere den del for del. Derudover vil vores horisont forandre sig, da den er i bevægelse og er en del af, at vi "går videre" (Gilje, 2017). Som forskere inden for vores undersøgelsesfelt, forstår vi feltet ud fra en bestemt horisont, og vores informanter ser ligeledes feltet ud fra deres horisont. Er vi som forskere i stand til at forstå vores informanternes horisont, vil der være tale om en horisontsammensmeltning. Denne er dog ikke ensbetydende med, at vores og informanternes horisont er identiske, da der altid vil være elementer af den andens horisont, som er fremmed for os, men forskningen gør det muligt at nærme sig informanternes horisonter bedre (Gilje, 2017). Ifølge Gilje (2017) har Gadamer ret i, at vi altid fortolker et felt på baggrund af de forforståelser og fordomme, vi bærer med os i den historiske- og kulturelle horisont, vi befinder os i, samt at denne horisont vil ændre sig over tid.

4.1.3 Dobbelt hermeneutik og multipel hermeneutik

Ifølge Gilje (2017) beskriver både Giddens og Schütz, at aktørens, her specialets informanter og deltagere, første ordens fortolkninger er udgangspunkt for forskerens anden ordens fortolkninger. Samtidig tages der højde for, at sociale aktører på forskellig vis tilegner sig forskerens anden ordens fortolkninger. Dette er dobbelt hermeneutik (Gilje, 2017). Den dobbelte hermeneutik kommer også til udtryk ved, at sociale aktører tilegner sig forskerens anden ordens fortolkninger og gør dem til sine egne første ordens fortolkninger. Men dobbelt hermeneutik kan ikke helt og holdent gribe det komplekse forhold mellem informanter og forskere. En informant er ikke et isoleret individ, men taler med andre aktører og forsøger at forstå deres opfattelser og handlinger (Gilje, 2017). I fokusgruppeinterview vil deltagerne revidere deres opfattelser i lyset af det, der bliver sagt. På lignende måde diskuterer en forsker anden ordens fortolkninger med kollegaer, informanter og andre interesserede.

Multipel hermeneutik er sandsynligvis bedre til at illustrere disse komplekse fortolkningsmæssige processer (Gilje, 2017).

4.1.4 Fortolkning, forståelse og den hermeneutiske cirkel

Hermeneutik er en form for fortolkningsvidenskab, hvor der søges mod at fortolke og således forstå, hvordan mennesker på baggrund af de erfaringer, den viden og de perspektiver, som de har med sig, oplever og giver ting, begivenheder og fænomener mening (Kristiansen, 2017). Inden for hermeneutikken anser man ikke virkeligheden som en objektiv størrelse, der er til stede ubetinget af den menneskelige erfaring, hvor forskeren neutralt kan afdække objekternes iboende kvaliteter. Genstandsfeltet inden for hermeneutikken er, at der eksisterer en virkelighed, der består af flere forskellige verdener, herunder både kulturelle, sociale og historiske, og som hermeneutikere er vi optaget af at forså fænomenernes mening i deres kontekst, og således ikke at forklare disse verdener objektive egenskaber eller relationer hinanden imellem (Kristiansen, 2017). Når vi som forskere arbejder hermeneutisk, er vi optaget af at fortolke situerede meningsdannelse. Som forskere er det ligeledes af betydning, at vi forholder os til den historiske kontekst, da feltet, som skal forstås, er en del af en historie, som er blevet tillagt specifikke betydninger, hvilket farver vores opfattelse af feltet i dag (Kristiansen, 2017).

4.1.4.1 Fortolkning som situeret aktivitet

Hermeneutiske fortolkninger tager udgangspunkt i fortolkning af mennesker, som befinder sig i specifikke tidsmæssige, sociale og spatiale kontekster, hvorfor mennesker tilskriver mening til fænomener, objekter, oplevelser og hændelser på denne baggrund (Kristiansen, 2017). Mennesker erfarer således verden i en specifik kontekst, som på samme tid er en afskygning af samt præger den måde, som mennesker oplever, erfarer og forstår verden på. Derfor er den menneskelige oplevelse, erfaring og erkendelse, menneskers meningstilskrivelse og mennesket som et interagerende subjekt af betydning at inddrage i forståelsen af den menneskelige adfærd og handling (Kristiansen, 2017).

4.1.4.2 Forforståelser, fordomme og horisontsammensmeltning

Som tidligere benævnt anvender og udnytter vi som hermeneutiske forskere vores forforståelser af verden. I den hermeneutiske analyse er det bærende element en fortolkning af fænomener, som tager afsæt i vores forforståelse af undersøgelsesfeltet. Forforståelsen bringes således aktivt i spil i forskningen, og det er essentielt, at vi som hermeneutiske forskere er bevidste om og parate til at udvide, kvalificere og reflektere over egen forforståelse. På denne måde vil vi ifølge Kristensen (2017) opnå en ny og mere kvalificeret forståelse af fænomenet. Således har vi på baggrund af vores forforståelser allerede et forhold til undersøgelsesfeltet, hvorfor det er vigtigt, at vi forholder os reflektivt og åbent til egne forståelser for bedre at forstå feltet (Kristiansen, 2017).

Ifølge Kristiansen (2017) var Gadamer's grundpointe netop, at forskere ikke kan være neutrale observatører, da forskeren er præget af sin egen erfaring og forforståelse i udformningen af de spørgsmål, der stilles samt de undringer og hypoteser, som forskeren har og ligeledes

hvordan forskeren fortolker undersøgelsesfeltet (Kristiansen, 2017). Ifølge Kristiansen (2017) anvender Gadamer begrebet fordomme som forforståelser, og fordommene er både uundgåelige samt uundværlige, da vi forstår og erkender verden, når vores fordomme bliver konfronteret med noget, vi ikke kender til eller forstår i kraft af de fordomme, som vi har. Ifølge Kristiansen (2017) beskriver Gadamer, at fordomme derfor både er åbnende og befordrende for forståelsen.

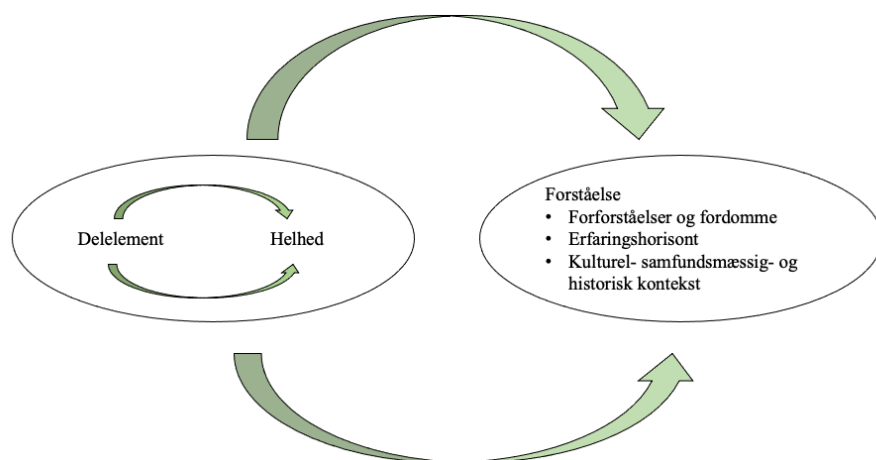
Kristiansen (2017) beskriver, at Gadamer i et interview i 1985 udtalte, at sandheden ikke er tilgængelig fra det enkelte menneskes perspektiv, men derimod foreligger i dialogen mellem mennesker. Forskeren inddrager sin horisont, som denne anvender til at forstå og fortolke verden på baggrund af, og denne horisont er essentiel og skal derfor anvendes for at opnå ny viden om verden. Ifølge Kristiansen (2017) beskriver Gadamer, at horisonten er den synskreds som afgør, hvad der er synligt fra et specifikt punkt. Dermed anvendes horisont som en form for metafor for begrebet fordomme ifølge Kristiansen (2017). Forståelsen opnås, når man som forsker eller menneske indgår i møder og dialoger med informanter eller andre mennesker, og derigennem flytter sin horisonts grænser på en sådan måde, at det der før var fremmed, sættes i perspektiv og bliver forstået (Kristiansen, 2017). Ifølge Kristiansen (2017) beskriver Gadamer, at vores horisont er i konstant bevægelse og ny-opbygning i vores dagligdag, hvor vi i processen bestandigt tester vores fordomme. Denne fortolkningsmekanisme benævner Gadamer ifølge Kristiansen (2017) som horisontsammensmeltning inden for videnskabens domæne. Det er på baggrund af horisontsammensmeltningen, at horisonten rykker sig og forståelse opnås, hvorfor hermeneutisk videnskab ikke handler om at forlade sin horisont fuldstændig for at komme frem til en helt ny horisont, men tværtimod om at finde frem til en fælles horisont, hvor horisonter smelter sammen og udvikler sig i samspil med hinanden sådan, at erkendelse og forståelse bryder frem (Kristiansen, 2017).

Som hermeneutiske forskere består vores opgave i at blive bevidste om og derved tydeliggøre egne fordomme inden for undersøgelsesfeltet og igennem vidensindsamling samt fortolkning at udvide og bearbejde egne fordomme for derved at åbne op for en horisontsammensmeltning af vores samt undersøgelsesfeltets horisont (Kristiansen, 2017). Sideløbende med at data konstrueres, sker en gradvis ændring af vores horisont som forskere og derved forståelsen af undersøgelsesfeltet. Denne gradvise ændring skaber grundlag for nye og mere kvalificerede spørgsmål samt yderligere datakonstruktion, som også påvirker forskerens fordomme. Horisontsammensmeltningen er derfor dynamisk og principiel uendelig, da ny forståelse altid vil kunne ændre sig igen i takt med, at nye horisonter mødes eller opstår (Kristiansen, 2017).

4.1.4.3 En cirkulær forståelse – en hermeneutisk analyse

En hermeneutisk analyse vil typisk forme sig som en forholdsvis detaljeret beskrivelse af en række detaljer, aspekter og dimensioner, som former den overordnede forståelse af undersøgelsesfeltet (Kristiansen, 2017). Den hermeneutiske cirkel illustrerer den proces, hvor viden og forståelse udvides og uddybes, hvorfor det egentlig giver bedre mening at tale om en spiralbevægelse frem for en cirkelbevægelse (Kristiansen, 2017). Forståelse baserer sig således på en spiralstruktur, hvor de enkelte delelementer og aspekter i undersøgelsesfeltet får

mening på baggrund af deres betydning for helheden, altså den overordnede sammenhæng. På samme måde bliver helheden til i udarbejdelsen af forståelsen af at sammenholde alle detaljer i delelementerne inden for undersøgelsesfeltet (Kristensen, 2017).

Figur 2 Den hermeneutiske cirkel (udarbejdet med inspiration fra Kristensen (2017))

Når man skal forstå et undersøgelsesfelt, betragter man ikke isoleret set de enkelte delelementer løsrevet fra det samlede undersøgelsesfelt, herimod anskuer man elementerne som et samlet hele til at forstå undersøgelsesfeltet. De forskellige elementer kan kun forstås, hvis vi kigger på dem i en samlet helhed, når vi studerer undersøgelsesfeltet, hvilket er en indbyrdes vekselvirkning (Kristensen, 2017). Derfor er helheden og delelementerne gensidigt afhængige af hinandens forudsætninger, hvorfor hermeneutiske analyser bevæger sig frem og tilbage mellem helhed og delelement, hvor det er yderst essentielt at komme frem til en helhedsforståelse, som ikke indeholder modsigelser i data og teori (Kristensen, 2017).

Hermeneutisk forskning tager som oftest udgangspunkt i menneskelige erfaringer og oplevelser af specifikke fænomener, og derfor har vi som forskere konstrueret data, der illustrerer disse erfaringer. Undersøgelsesfeltet vil ifølge Kristensen (2017) udtrykke sig sprogligt, således at vi som forskere får adgang til disse meninger og forståelser. Interviewet er derfor en vigtig datakonstruktion til at udforske og opnå en dybere forståelse af undersøgelsesfeltet igennem informanternes horisont i en vekselvirkning med vores forforståelser samt datakonstruktion, som efterfølgende fortolkes af os som forskere. På denne måde vil vores forståelse som hermeneutiske forskere være betinget af fortolkningen af teoretiske og empiriske meninger og oplevelser gennem sproget, der fungerer som adgang til informanternes meningstilskrivelser (Kristensen, 2017).

5 Metodiske perspektiver

Vi anvender Deweys (2009) 5 faser som metode til at udarbejde en hermeneutisk analyse med et ontologisk og epistemologisk udgangspunkt i den filosofiske hermeneutik og Gadamer (Gilje, 2017) perspektiv derpå. Vi anvender Deweys (2009) 5 faser til at strukturere vores proces og dermed også vores analyse. I og med at Gadamer (2007) ikke betegner den filosofiske hermeneutik som værende en metode, men mere som en ontologi, er det ideelt for os at inkludere en metode, som kan støtte os i at strukturere vores proces og analyse.

Vi har i dette speciale fokus på at opnå viden og forståelse inden for vores undersøgelsesfelt fremfor at løse et problem eller konstruere en løsning, som pragmatismen og Dewey (2009) ville fokusere på. Vi koder vores konstruerede data (Brinkmann & Tanggaard, 2020) på baggrund af en abduktiv tilgang (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), hvor data konstrueres på baggrund af de hypotetiske undringer, som vi undervejs i den hermeneutiske proces forkaster eller underbygger på baggrund af en kobling mellem teori samt data, som taler sammen i en indbyrdes vekselvirkning. Vi tester kendsgerningerne (Dewey, 2009) på teori og data for at illustrere, at begge horisonter afspejler hinanden (Brandt & Sprogøe, 2019).

Vi vælger at sammenholde vores fordomme og forforståelser (Gadamer, 2007) med specialets hypotetiske undringer, som udvikles undervejs i specialet i mødet med den gensidige vekselvirkning mellem teori og data samt mødet med og vekselvirkningen mellem os som forskere og specialets informanter. Vores hypotetiske undringer opstår i denne vekselvirkning og på baggrund af de fordomme eller forforståelser (Gadamer, 2007), vi som forskere har med os og som undervejs i processen er under konstant udvikling. På denne måde har vores fordomme samme funktion som en hypotetisk undring, da fordommene angiver den horisont, som vi forstår problemet og undersøgelsesfeltet ud fra. De fordomme, som er en del af vores horisont, anskuer vi således som værende en del af de hypotetiske undringer, der opstår i den hermeneutiske proces.

5.1 Den abduktive ræsonnerende tilgang

Vi anvender Schwartz-Shea & Yanow (2012), Brinkmann & Tanggaard (2020) samt Järvinen & Mik-Meyer (2017) til at udfolde dette afsnit. Schwartz-Shea & Yanow (2012) bruger vi til at fremhæve den abduktive ræsonnerende tilgang, da de i deres bog beskriver, hvordan man som forsker kan gribe den abduktive tilgang an som en fortolkende forskningsproces. De beskriver processen som abductive reasoning igennem interpretive research (Schwartz-Shea & Yanow, 2012). Denne fortolkende, iterative, spiral metode, de beskriver den abduktive tilgang som (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), passer godt sammen med vores hermeneutiske ståsted, og Schwartz-Shea & Yanow (2012) sammenkobler ligeledes den abduktive tilgang med Gadamer og den filosofiske hermeneutik.

Vi arbejder i dette speciale med udgangspunkt i en abduktiv metode, hvilket er et begreb, der har sine rødder hos Charles S. Peirce, der anvendte det til at beskrive forskerens søgen efter teorier, som kan forklare et overraskende eller forvirrende fund i det empirisk materiale

(Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Den abduktive tilgang beskrives ligeledes af Brinkmann & Tanggaard (2020) med citatet af Charles Sanders Peirce: "Genkendelse eller konstruktion af et plot bygger på en form for ræsonnement," (Brinkmann & Tanggaard, 2020, s. 367), hvilket Peirce beskrev som abduktion. Brinkmann & Tanggaard (2020) beskriver abduktion som en introduktion af en hypotese, som kan anvendes til at forklare et forvirrende og/eller svært fænomen. Brinkmann & Tanggaard (2020) beskriver yderligere, at abduktion åbner op for antagelser, som afprøves for derved at undersøge om disse hænger sammen med fakta. I dag anvendes den abduktive metode som en analysetilgang, hvor forskeren veksler mellem empiridrevne fortolkninger samt begrebsudvikling rodfastet i teori, hvor analysen er en dialog mellem teori og data, hvor data er med til at bestemme, hvilken teori der anvendes samtidig med, at teorien hjælper forskeren til at fortolke samt perspektivere empirien (Järvinen & Mik-Meyer, 2017).

5.1.1 Logic of inquiry – abductive reasoning

Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver, at abductive reasoning ifølge Peirce begynder med et puslespil, en overraskelse eller en anspændthed, som forsøges forklaret ved at identificere de underliggende vilkår, som kan være med til at gøre fænomenet mindre forvirrende og således mere "normalt" eller "neutralt". Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver ydermere, at i denne "puzzling-out process" forsøger forskeren at få trådende til at hænge sammen ved at tilgå processen kontinuerligt, konstant og frem og tilbage på en iterativ-rekursiv facon, hvor der veksles mellem selve puslespillet og de mulige forklaringer derpå ved hjælp af observationer, dokumenter, deltagere, interviews osv. eller i relevant forskningslitteratur. I den abduktive reasoning er forskerens tænkning ledt på vej i en fortolkende proces, som går fra overraskelsen imod dens mulige forklaring(er). Forskeren føler sig måske fanget i puslespillet, men når forskeren "kæmper videre" er det forskerens forsøg på at finde en mening i overraskelsen eller problemet (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), hvilket Dewey (2009) ligeledes beskriver er en del af forskerens proces i de 5 faser.

Som forskere påbegynder vi vores puslespilsproces med en undring, som undervejs udmønter sig i yderligere hypotetiske undringer i mødet med en vekselvirkning mellem specialets data og teori og mellem specialets helheder og delelementer. Når vi observerer nye kendsgerninger (Dewey, 2009), har det betydning for vores hypotetiske undringer, som er en del af specialets delelementer (Gadamer, 2007). Delelementerne rykker sig i takt med, at specialets data folder sig ud i processen, hvor flere og flere brikker bliver lagt i puslespillet, hvilket påvirker, hvordan vi anvender teorien samt hvilke teoretiske perspektiver, vi inddrager i forståelsen af specialets undersøgelsesfelt. Denne abduktive vekselvirkning er således vores hermeneutiske analyse. Denne "abduktive reasoning" er ifølge Schwartz-Shea & Yanow (2012), når forskeren anvender sin tænkning igennem det teoretiske udgangspunkt til at samle flere og flere puslespilsbrikker og forskerens forvirring bliver mindre og mindre og delelementerne smelter mere og mere sammen. Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver den abduktive proces som forenelig med den her hermeneutiske cirkel, hvor man også forsøger at skabe en mening, som finder sted i de fortolkende processer. Ifølge Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver Gadamer ligeledes, at den hermeneutiske meningsskabende cirkel, udtrykker ideen om, at der ikke er et fastlagt startsted for forskningen. Schwartz-Shea

& Yanow (2012) beskriver ligeledes, at der i dette eksempel ikke forefindes en konklusion, da der kun forekommer momentale stoppesteder for at samle tankerne eller for at udgive det, som forskeren forstår på nuværende tidspunkt, inden forskeren igen begiver sig ud på sin fortolkende vej. Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver denne proces som en dans, der giver forskeren en dybere og rigere forståelse, og de forstår processen som en spiral frem for en cirkel, som udtrykker relationen mellem helhed og del. Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver ydermere, at forskeren begiver sig ind i undersøgelsesfeltet med en forforståelse, som Gadamer (2007) ligeledes har beskrevet, hvor den ene opdagelse leder til den næste, som Gadamer (2007) også beskriver.

5.2 Deweys 5 faser og reflektiv tænkning

I specialet benytter vi Deweys (2009) begreb om reflektiv tænkning som en form for metode til at anskue og angribe specialets analyse. På denne måde bliver the logic the theory of inquiry (Dewey, 2008), hvilket betyder, at Deweys (2009) 5 faser fordrer den reflektive tænkning, da den reflektive tænkning skaber rammen og udgangspunktet for processen i faserne, som belyses i specialets analyse.

Dewey (2009) betegner reflektiv tænkning som værende den bedste form for tænkning, men det er muligt at tænke på flere forskellige måder, da vi som mennesker både har spontane tanker samt mere bevidste tanker. Dewey (2009) beskriver, at reflektiv tænkning påbegyndes ved, at man iagttager en given situation, hvor man anvender tidligere erfaringer samt bringer alle sanser i spil for at forstå problemet. Når man iagttager problemet, vil der angiveligt også være frustrerende og irriterende kendsgerninger eller elementer, som bevidstheden har lyst til at se bort fra. Dog påpeger Dewey (2009), at det er meget essentielt at forholde sig både til ressourcer såvel som forhindringer for ikke at begå fejl. I denne proces vil bevidstheden anvende disse tankerækker, som sammenlignes indirekte med hinanden i forsøget på at komme frem til den bedste handlingsmulighed og/eller -løsning i forhold til det observerede problem (Dewey, 2009). Dewey (2009) påpeger derfor, at man ikke blot skal acceptere en tanke, da sand reflektiv tænkning således ikke vil finde sted. Dewey (2009) beskriver derimod, at man i denne proces forinden udførelsen af en mulig handling, altid går tilbage til kendsgerningerne, da man tester de nye erfaringer og iagttagelser på disse, og derved tester værdien af det nye (Dewey, 2009). De nye kendsgerningerne kan medføre, at nye tanker og ideer opstår, og testningen af kendsgerningerne skal ifølge Dewey (2009) fortsætte, indtil alle handlemuligheder lever op til betingelserne, som problemet kræver samt at ingen kendsgerninger modsiger hinanden. Dewey (2009) beskriver ydermere, at man skal foretage en dobbelt test af slutningerne, når man er nået dertil i processen, hvor ingen af kendsgerningerne modsiges.

Dewey (2009) beskriver, at den reflektive tænkning udformes i en proces med 5 faser, som kan støtte og hjælpe refleksionsprocessen, således at den skaber struktur og derigennem en tydelig retning. Dewey (2009) pointerer, at processen i startfaserne er kendetegnet ved forvirring og frustration, hvor ens erfaringer og normale måder at handle på ikke er anvendelige, hvorfor problemet kan opleves forvirrende, undrende og frustrerende, men

undervejs er det muligt at samle og ordne processen, således at man til slut kan komme frem til et muligt løsnings- eller handlingsforslag.

I nedenstående har vi lavet en kort beskrivelse af de 5 fasers indhold, som vi vil anvende til at strukturere specialet på baggrund af. Rækkefølgen på Deweys (2009) faser er ikke nødvendigvis fikseret, hvorfor problemet i Deweys (2009) terminologi ikke er endeligt defineret, når der opstilles en hypotese. Derudover anvender vi i dette speciale betegnelsen hypotetiske undringer frem for hypoteser, da vi forholder os abduktivt (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), og derved undrende, samt divergerende (Brown, 2009) til specialets undersøgelsesfelt og ikke deduktivt og rent konvergerende (Brown, 2009), hvor fokus er på mere lineær problemløsning. Når vi arbejder abduktivt og divergerende, arbejder vi ikke ud fra et lineært ståsted, hvor vi ønsker at løse et problem, men i stedet ud fra ønsket om iterativt at skabe yderligere viden, undren samt forståelse indenfor specialets undersøgelsesfeltet. Derfor benytter vi betegnelsen hypotetiske undringer i stedet for hypoteser, da hypoteser har til formål at løse et problem, hvilket Dewey (2009), den deduktive tilgang (Schwartz-Shea & Yanow, 2012) og den konvergerende tilgang (Brown, 2009) har fokus på.

Problemet kan ifølge Dewey (2009) godt ændre sig, når hypoteserne testes igennem handlinger, hvor nye hypoteser kan opstå. Derfor er det også naturligt at arbejde med flere hypoteser undervejs i processen, og det erfarede problem kan samtidig også ændre sig (Dewey, 2009). Vi arbejder i specialet dog ikke ud fra en pragmatisk tilgang om at løse et erfaret problem (Brinkmann, 2006), men ud fra en hermeneutisk anskuelse og en divergerende (Brown, 2009) og deltagende (Sanders, 2008) tilgang, hvor vi forsøger at forstå og fortolke skam i præstationssamfundet sammen med og blandt specialets informanter og deltagere, da vi fra specialets påbegyndelse har forforståelser og fordomme (Gadamer, 2007), om at det er et aktuelt problem for de unge. Derfor forsøger vi at forstå problemet frem for at løse problemet. Brinkmann (2006) beskriver, at Dewey (2009) ikke adskiller kontekst, erkendelser og erfaringer, hvorfor vi inddrager os selv og vores egen erfaring og horisont som en del af specialets problemfelt til at komme en forståelse af problemet nærmere. Vi stiller undervejs spørgsmålstejn ved undersøgelsesfeltet igennem hypotetiske undringer. De handlinger vi udfører undervejs i specialet, er med til at skabe den viden, vi opnår undervejs i den hermeneutiske proces. I specialeprocessen opstår der som sagt hypotetiske undringer, som vi underbygger og forkaster undervejs igennem både vores teoretiske ståsted samt vores foretagne handlinger i praksis (Dewey, 2009).

I forlængelse af Dewey (2009) første fase identificerer vi et givent problem, herunder det undersøgelsesfelt vi ønsker at forstå (Gadamer, 2007). Vi stiller i form hypotetiske undringer, også hypotetiske spørgsmål til undersøgelsesfeltet, hvor første fase bygger på de umiddelbare tanker og ideer, som udspringer af den erfaring og de iagttagelser, vi gør os. Denne fase er oftest forvirrende, da tænkningen vendes indad for at komme undersøgelsesfeltet nærmere. Nye ideer opstår let i denne første fase, da udfordringer afføder, at ideerne forløser hinanden (Dewey, 2009).

I anden fase skabes en forståelse af undersøgelsesfeltet ved at forestille sig eventuelle handlemuligheder eller metoder til at forstå feltet på et begrebsmæssigt plan (Dewey, 2009), hvorfor vi her inddrager teori og konstruerer data. Anden fase kalder Dewey (2009) for intellektualisering, da man i denne fase intellektualiserer det erfarede eller observerede problem. Her forholder vi os til, hvilke vanskeligheder og muligheder, der er inden for undersøgelsesfeltet, samt hvordan vi kan anvende og omsætte de ideer, der opstår i første fase (Dewey, 2009).

I tredje fase opstiller man ifølge Dewey (2009) hypoteser på baggrund af den empiri og teori, som stammer fra fase to. Dewey (2009) beskriver ligeledes, at man altid inddrager sin erfaring, når hypoteser udarbejdes eller opstår. I tredje fase skabes en dybere forståelse for kendsgerningerne (data), som bevirker en bedre forståelse for og derved erfaring med undersøgelsesfeltet. Hypoteser opstår, når problemet indkredses yderligere igennem analyse. Den oprindelige idé kan derfor også modificeres i denne fase (Dewey, 2009). Dewey (2009) beskriver, at ideen fortsat skal anskues som en arbejdshypotese, da hypoteserne både kan forkastes og/eller underbygges, når yderligere kendsgerninger konstrueres, da hypoteserne testes på kendsgerningerne (data).

I fjerde fase foretages ræsonnementer og derefter beslutninger på baggrund af disse (Dewey, 2009). I denne fase sammenkobler vi de forskellige testninger, der foretages på kendsgerningerne og sammenlignes med hinanden for derved at skabe en forbindelseskæde igennem vores hermeneutisk analyse (Kristiansen, 2017). Kendsgerningerne (Dewey, 2009) er specialets data og derfor også delelementerne til at forstå specialets helhed (Gilje, 2017). Alle erfaringer medtages i den fjerde fase, herunder både egen viden og erfaringer samt tidligere forskning inden for undersøgelsesfeltet (Dewey, 2009).

I femte fase testes hypoteserne på kendsgerningerne (Dewey, 2009), hvilket betyder, at vi tester specialets kendsgerningerne på nye kendsgerninger i form af udarbejdelse og afholdelse af kvalitative (Brinkmann & Tanggaard, 2020) bevidste handlinger i praksis. Dewey (2009) beskriver, at det er påkrævet at foretage eksperimenter, som kan underbygge eller forkaste hypoteserne gennem handling. I denne fase er det essentielt, at handlingerne i praksis stemmer overens med de teoretiske perspektiver, hvilket kan føre til en konklusion af hypoteserne. Dog påpeger Dewey (2009), at en sådan konklusion kan ændre sig, hvis nye kendsgerninger opstår, som modsvarer de resultater, man er kommet frem til.

5.3 Kvalitative metoder

Vi anvender i dette speciale Brinkmann & Tanggaard (2020) samt Johansen & Larsen (2020) som inspiration til, hvordan vi gennem kvalitative metoder konstruerer specialets data. Tanggaard (2010) anvendes som perspektiv på, hvordan kreativitet kan inddrages i et fokusgruppeinterview, ligesom vi er inspirerede af Johansen & Larsens (2020) tilgang til unges perspektiver, hvor vi forstår dem:

”...som aktive, motiverede og kompetente individer.” (Johansen & Larsen, 2020, s. 31).

De kvalitative metoder, der i dette speciale benyttes til at konstruere specialets data, er henholdsvis et semistruktureret interview, en survey samt et fokusgruppelinterview, som anvendes til at belyse og undersøge undersøgelsesfeltets aktualitet, om skam optræder blandt specialets unge målgruppe i nutidens præstationssamfund, samt hvorvidt et eventuelt design er relevant. Alt sammen med det formål at frembringe forskellige perspektiver og forståelser på skam i præstationssamfundet blandt unge i grundskolens ældste klasser for derved at opnå en større forståelse og viden indenfor undersøgelsesfeltet (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

Forinden gennemførelsen af specialets semistrukturerede interview (jf. bilag 1) og fokusgruppelinterview (jf. bilag 3) udarbejder vi interviewguides (jf. bilag 4) for at skabe overblik og struktur over interviewets formål samt forløb (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Som forskere med et hermeneutisk ståsted er vi bevidste om, at interviewguidens udarbejdede spørgsmål på mange måder er konstrueret på baggrund af egne forforståelser og fordomme (Gadamer, 2007).

Da vores ontologiske udgangspunkt baserer sig på en menneskeforståelse på intentionalitet fremfor kausalitet (Brinkmann & Tanggaard, 2020) er vi i dette speciale ikke interesseret i at inddrage kasuale følgeslutninger. Vi arbejder kvalitativt, da vi inddrager og beskriver vores fordomme med et hermeneutisk udgangspunkt.

5.3.1 Semistruktureret interview

Vi afholder et semistruktureret interview med en gruppe af unge fra 8. klasse for at validere emnets aktualitet for på den måde at sikre, at vi ikke alene på baggrund af vores egne fordomme og forforståelser (Gadamer, 2007) bevæger os videre.

Vi anvender også det semistrukturerede interview, da vi ønsker en naturlig dialog med vores informanter, hvor der, som Brinkmann & Tanggaard (2020) fremhæver, også gives plads til spørgsmål og svar, der lægger udenfor den udarbejdede interviewguide (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Da vi i dette speciale er optaget af at lade informanternes stemmer lede vores data, er interaktionen i det semistrukturerede interview også ideel, da det, som forskere, giver os mulighed for at forfølge informanternes optagethed og ideer, og ikke kun vores egne udarbejdede, fordomsfulde spørgsmål (Brinkmann & Tanggaard, 2020). På den måde giver interviewformen plads til kreativitet inden for den ramme, som er dannet gennem udarbejdelse af interviewguiden (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Denne åbenhed benævnes også af Johansen & Larsen (2020), hvor vi som forskere bør holde os åbne overfor informanternes perspektiver.

Vi optager det semistrukturerede interview (jf. bilag 1) som støtte til vores hukommelse i transskriberingsprocessen, da vi er bevidste om, at hvad vi husker, der er blevet sagt, ikke nødvendigvis er hele sandheden. Optagelsen har til formål at støtte os, for hvis vi ikke genlytter, så trækker vi kun på de delelementer, vi kan huske, hvilket højst sandsynligt vil være et mindre udsnit, og der sker således en tolkning (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Vi støtter os således til optagelsen for at sikre os, at vores tolkninger er korrekte.

Via det semistrukturerede interview (jf. bilag 1), specialets første datakonstruktion, forsøger vi bevidst at fjerne fokus fra informanterne selv gennem inddragelse af visuelle materialer i

form af videoklip fra tv-serien SKAM (Andem, 2016) og skamudsagn (jf. bilag 10) indhentet blandt jævnaldrende i et tidligere projekt, da vi gennem det omtalte tidligere projekt blev bevidste om, hvor sårbart det kan være for unge i denne aldersgruppe at tale om deres egen skam, hvilket bliver udfoldet nærmere i specialets analyse. Begrundelsen for at inddrage de visuelle materialer er at have et fælles tredje at snakke ud fra på baggrund af den benævnte sårbarhed, som, vi har en forforståelse for, frembringer en berøringsangst for emnet skam (jf. bilag 11). En involvering af visuelle materialer fremhæves også af Brinkmann & Tanggaard (2020) som værende et godt supplement til et mere kreativt indslag i kvalitative studier.

Ifølge Brinkmann & Tanggaard (2020) foretages de bedste interviews af interviewere, der har en stor viden om det emne, der undersøges og med tanke på vores hermeneutiske ståsted, er det relevant at benævne vores baggrund som tidligere lærere og deraf store kendskab til specialets målgruppe samt vores tidligere benævnte forforståelse (Gadamer, 2007) samt viden og erfaring (Dewey, 2009) om skam i henhold til projektet på 8. semester. Desuden bør det nævnes, at vi tidligere har arbejdet med netop denne specifikke gruppe af informanter i relation til et andet og tidligere projekt vedr. unges brug af sociale medier.

Johansen & Larsen (2020) fremhæver, at det er vigtigt at overveje, hvordan vi som forskere placerer os i forhold til vores informanter, særligt ved anvendelsen af metoder, hvor vi er i mere eller mindre direkte interaktion med vores informanter. I interviewsituationer, som det semistrukturerede eller fokusgruppeinterviewet, er det centralt at indtage en undrende og spørgende position for at få informanterne til at udtrykke deres egne perspektiver, således at vi som forskere kommer udenom at antage, at vi ved, hvad de mener (Johansen & Larsen, 2020).

5.3.2 Survey

Vi har udarbejdet en survey (jf. bilag 2) med henblik på at skabe den helt rigtige metodekombination for at besvare vores undersøgelsesfelt, da vi er interesserede i at undersøge, om skam er aktuelt for den unge målgruppe samt om et eventuelt design er relevant, da informanterne i det semistrukturerede interview ikke underbygger dette tilstrækkeligt. Vi vælger at inddrage besvarelser fra forskellige 8., 9. og 10. årgange fordelt over hele landet, ved hjælp fra vores netværk som tidligere lærere, for derved at repræsentere en forholdsvis bred socioøkonomisk ramme.

Vi udarbejder surveyen (jf. bilag 2) med bevidsthed om, at metoder, kvalitative såsom kvantitative, er redskaber til konstruering af data på bestemte måder (Brinkmann & Tanggaard, 2020), og ifølge Brinkmann & Tanggaard (2020) er det almindelig praksis i kvalitativ forskning som et aspekt eller en fase i forskningsprocessen at inddrage eller kombinere tilgangen med elementer fra kvantitative metoder, såsom eksempelvis surveys. Brinkmann & Tanggaard (2020) fremhæver, at valget af den ene form ikke nødvendigvis indebærer fravalget af den anden, og metoderne er så at sige på nogle områder kombinerbare, hvilket vi vurderer er tilfældet her, da surveyen støtter og forstærker det kvalitative, semistrukturerede interviews pointer om, at de unge oplever skam i forlængelse af præstationssamfundet. Også fokusgruppeinterviewet og den heriliggende idegenereringsproces forstærker surveyens kendsgerninger (Dewey, 2009). På den måde

styrkes både pålideligheden og gyldigheden af metoderne (Brinkmann & Tanggaard, 2020), da vi har inddraget flere datakonstruktioner, som underbygger og forstærker hinandens kendsgerninger (Dewey, 2009).

Den udarbejdede survey (jf. bilag 2) vurderer vi værende en kvalitativ survey, der er med til at dokumentere systematiske variationsmønstre indenfor vores undersøgelsesfelt (Brinkmann & Tanggaard, 2020), da kvantiteten af specialets survey (jf. bilag 2) ikke er fyldestgørende nok til at blive betragtet og anvendt som statistisk data (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Vi beder desuden deltagerne besvare nogle spørgsmål med deres egne ord for at undersøge deres intentionelitet, hvorfor vi også vurderer surveyen (jf. bilag 2) som værende kvalitativ og ikke kvantitativ (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

Surveyen er udarbejdet på baggrund af specialets første datakonstruktion, det semistrukturerede interview, og vi har gjort os store overvejelser i forhold til at inkludere letforståelig viden om emnerne skam og præstationssamfundet i surveyen, således at informanterne får en forforståelse, inden deres besvarelse, som ifølge både Brinkmann & Tanggaard (2020) samt Johansen & Larsen (2020) bør være prioriteret. Johansen & Larsen (2020) påpeger også, at omfang og tidsforbrug samt undersøgelsens formål tydeligt skal fremgå, hvilket vi har forsøgt at imødekomme. Vi har desuden valgt at uddybe og tydeliggøre surveyens intension samt at gøre vores egen position som forskere så transparent som muligt i et digitalt rum, sådan at deltagerne tydeligt har kunnet aflæse vores intension og formål med surveyen (jf. bilag 2) samt kunnet se vores navne, for, som benævnt af Johansen & Larsen (2020), at skrive os selv frem (Johansen & Larsen, 2020).

Johansen & Larsen (2020) påpeger, at man i sin forskningsproces ofte kan være for hurtig til at "...få data i hus" (Johansen & Larsen, 2020, s. 77), hvorfor de også fremhæver vigtigheden af forinden udarbejdelsen af et spørgeskema, her surveyen, at foretage et litteraturreview, hvilket vi gør i dette speciale. De anbefaler en sådan tilgang for at minimere egne forforståelser og/eller fordomme, hvis man ikke forinden har erhvervet sig tilstrækkelig information og viden, om det felt, der spørges til (Johansen & Larsen, 2020).

Vi vurderer, at en udarbejdelse af surveyen (jf. bilag 2) vedrørende unges oplevelse af skam i præstationssamfundet er det fundament, vi mangler for at få underbygget vores hypotetiske undring (Dewey, 2009) i samspil med det semistrukturerede interview. Vores formål er at undersøge, om skam i præstationssamfundet er aktuelt blandt de ældste elever i grundskolen for på den måde at nærme os vores undersøgelsesfelt og komme et skridt nærmere vores informanternes perspektiver. Desuden ønsker vi at undersøge om de unge finder det relevant samt at spørge ind til deres ideer om at udvikle et designlignende produkt, som kan være med til at skabe et sprog for skammen. Ideen om at spørge ind til idegenereringen allerede her, har samme argument som tidligere. Vi ønsker at kunne medbringe denne data til det kommende fokusgruppeinterview, således at designideerne, fra andre jævnaldrende (jf. bilag 2), kan danne udgangspunktet for fokusgruppens idegenerering.

5.3.3 Fokusgruppeinterview

Fokusgrupper kan forstås som en fokuseret socialitet (Brinkmann & Tanggaard, 2020), da vi anvender fokusgruppen til at konstruere empirisk data på gruppeniveau. Vi kan herigennem som forskere blive klogere på, hvordan det sociale liv udspiller sig i konkrete interaktioner. Vores formål med fokusgruppeinterviewet er at få informanternes ideer og kreativitet bragt i spil og herigennem opnå viden om, hvilke ideer de anser som værende essentielle for at kunne give skammen et sprog, ligesom vi efterstræber, at fokusgruppeinterviewet og dynamikken her skal give grobund for en kreativ proces fremfor en lineær en af slagsen. Derfor har vi også fokus på idegenereringen og informanternes konkrete ideer og ideudveksling og mindre fokus på interaktionen informanterne imellem (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

Vi vælger at afholde fokusgruppeinterviewet som en idegenerering, da vi har en fordom (Gadamer, 2007) om, at gruppen på denne måde kan smitte og inspirere hinanden. Desuden vælger vi at inddrage og anvende data fra surveyen (jf. bilag 2), i form af de ideer surveyens deltagere genererer, som grundlag for fokusgruppeinterviewet, hvor ud fra vi ønsker at idegenerere med informanterne. Dette gøres bevidst, da idegenerering og kreativitet oftest har de bedste betingelser, når flere arbejder sammen (Tanggaard, 2010), men det kræver også en vis trykthed blandt informanterne at være kreativ (Tanggaard, 2010) og at ytre sig om et sårbart emne som skam, og af samme grund har vi valgt en gruppe, som vi ved, qua tidligere samarbejde med gruppen, er trygge ved at ytre sig i hinandens selskab. Brinkmann & Tanggaard (2020) påpeger, at sammensætningen af fokusgruppen har betydning for interaktionens karakter og fremhæver, hvordan deltagere fra samme sociale netværk også oftest kan uddybe hinandens perspektiver samt at gruppedynamikken her vil skabe genkendelighed og relaterbarhed (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Dette underbygges af Johansen & Larsen (2020), som benævner, at det i fokusgrupper er vigtigt at tage hensyn til den sociale dynamik i gruppen, ligesom det faktum, at informanternes udtalelser også skal kunne eksistere og følge dem efter endt interview, også bør indtænkes, hvilket vi vurderer, som et argument for netop ikke at tale og idegenerere ud fra informanternes personlige oplevelser med og om skam.

5.3.4 Overblik over specialets kvalitative metoder og datakonstruktion

1. Semi-struktureret interview	2. Survey	3. Fokusgruppeinterview
Bilag 1	Bilag 2	Bilag 3
Formål At undersøge om er det relevant at tale om skam i dag samt hvordan, og hvorfor skam kommer til udtryk i dagens præstationssamfund blandt de ældste elever i grundskolen.	Formål Surveyen vedrører unges oplevelse af skam i præstationssamfundet, og formålet er at undersøge, om skam i præstationssamfundet er aktuelt blandt de ældste elever i grundskolen.	Formål At blive klogere på problemet ud fra informanternes perspektiv gennem idegenerering og kreative processer med fokus på at udvikle et design, som kan give de unge et sprog for skammen i præstationssamfundet.
Tidspunkt: 1/3-2023	Tidspunkt: 14/3-2023	Tidspunkt: 12/4-2023

Figur 3 Overblik over specialets datakonstruktion

5.3.5 Kodning af data

Det understreges af Brinkmann & Tanggaard (2020) at være af afgørende betydning at få skabt både struktur, sammenhæng og overblik over sit datamateriale, hvilket kodning og kategorisering egner sig godt til (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Vi har i specialet valgt at anvende meningskondensering, som er centralt for de hermeneutiske tilgange (Brinkmann & Tanggaard, 2020), hvor vi fokuserer på beskrivelse og fortolkning af meningsholdet i datamaterialet (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Mere specifikt vil vi kode og meningskondensere vores data på et teoretisk og fortolkende plan for derved at præcisere de fokuspunkter, herunder de delelementer, der fremhæves i analysen.

At kode sit datamateriale handler om at identificere segmenter i daten for herefter at sammenligne, kontrastere og/eller tælle dataen (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Det er således muligt for os at koge udtalelser fra vores interviews (jf. bilag 1 & 3) og fra specialets survey (jf. bilag 2) ned til mindre enheder og herudfra kategorisere, kode og meningskondensere vores data. Vi opdeler således specialets data i kategorier, hvor vi fortolker informanternes og deltagernes egne ytringer og knytter disse med teori. Meningskondenseringen anvender vi for derved at nedkoge større tekstenheder i form af interviewtransskriberingerne til mindre meningsenheder for herved at udtage essensen af informanternes ytringer (Brinkmann og Tanggaard, 2020). Vi samler datakodningen af surveyen i figur 10 (jf. bilag 8).

Koder kan være enten datadrevne eller begrebsdrevne, og hvor datadrevne koder opstår induktivt af selve materialet, hvilket betyder, at forskeren går til sin data uden på forhånd at have lagt sig fast på koderne, er begrebsdrevne koder i stedet fastlagt på forhånd, enten ud fra teori, litteratur eller hypoteser (Brinkmann & Tanggaard, 2020). I dette speciale kombinerer vi disse, da vi både lader dataen lede processen og samtidig er påvirkede af de fordomme og

forforståelser, som opstår på baggrund af teori, litteratur samt vores erfaringer som forskere og tidligere lærere.

Ifølge Brinkmann & Tanggaard (2020) pågår opdelingen i meningsenheder efter, at vi har dannet os et indtryk af datamaterialet ved at læse samtlige data igennem. Herfra bevæger vi os ned i analysen, hvorefter der igen perspektiveres tilbage til hele datamaterialet og til mere eksplicite teoretiske referencer (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Det fremhæves endvidere, at nogle dele af datamaterialet kan give anledning til mange analyser, hvor andre giver færre, hvilket også er tilfældet i dette speciale (jf. afsnit 7).

6 Teoretiske perspektiver

6.1 Litteratursøgning i database

Vi laver i dette speciale en litteratursøgning, for at danne os et overblik over undersøgelsesfeltet ud fra gennemlæsning af de udvalgte artikler på baggrund af abstract, titel og keywords. Herefter bevæger vi os videre med dybde læsning og udvælger derudfra tre artikler, som bruges til at beskrive specialets baggrundslitteratur.

Vi foretager en litteratursøgning (jf. bilag 6) i databasen SCOPUS med henblik på at afdække, hvilke forskningsartikler og dermed hvilken forskning, der er udgivet indenfor vores undersøgelsesfelt, som vi har kunnet bruge i direkte anvendelse i dette speciale. I første omgang gennemfører vi en litteraturgennemgang, hvor relevant kernelitteratur udvælges med det formål at danne et teoretisk rammeværk, som præciserer specialets undersøgelsesfelt. Derefter laver vi en mere struktureret gennemgang, som har til formål at afdække den eksisterende forskning på området inden for undersøgelsesfeltet, som kan bruges i direkte anvendelse i dette speciale. Vi udvælger dog kun få artikler, som kan anvendes i direkte relation til specialets undersøgelsesfelt, og derfor ender vi ud mere færre artikler, end man normalt gør i et litteratur review. Litteratursøgningen foregår i flere faser, hvilket benævnes i analysen (jf. afsnit 7). Vi vælger at inkludere litteratursøgningen i specialet for at skabe transparens, som beskrevet af Paré et al. (2016) med bevidsthed om, at vi ikke anvender litteratursøgningen til at skabe et overblik over den allerede eksisterende forskning, men som benævnt et redskab til at finde litteratur, der er anvendelig for undersøgelsesfeltet.

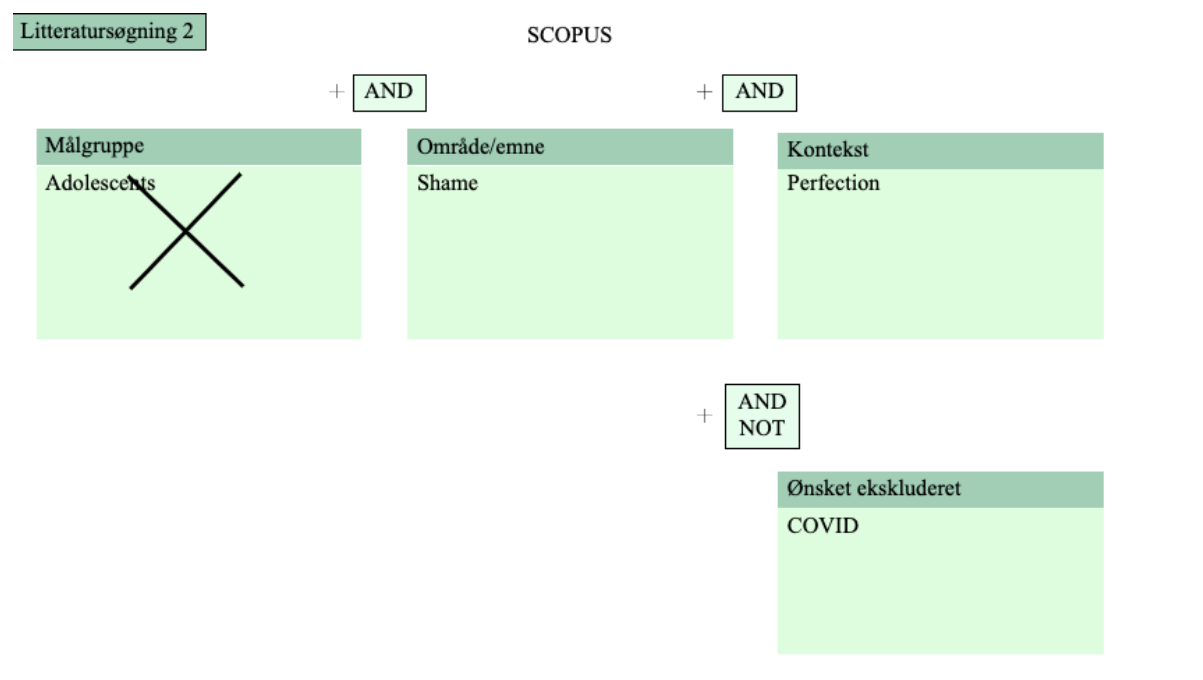
Forinden benævnte litteratursøgning foretager vi en mere ustruktureret litteratursøgning som det første i vores specialeproces. Denne første og mere sporadiske litteratursøgning skaber rammen for vores teoretiske udgangspunkt, hvor vi udvælger videnskabelig litteratur inden for vores undersøgelsesfelt. Dette teoretiske udgangspunkt udvælges på baggrund af opfyldelse af mindst et af følgende kriterier: 1. Anerkendte forskningsbaserede bøger, 2. Litteratur fra pensum samt 3. Grå litteratur (Haddaway, 2015) anvendes kun sekundært. Ved specialets påbegyndelse har vi kendskab til en del af den litteratur, vi anvender som teoretisk ramme på baggrund af vores interesse, erfaringer (Dewey, 2009) samt forforståelser (Gadamer, 2007) for undersøgelsesfeltet.

Vi foretager fire forskellige søgninger, hvor vi varierer søgeordene, og vi anvender Moher et al. (2009) som inspiration til at tydeliggøre vores litteratursøgning i form af flowcharts. Vi anvender RefWorks til at foretage ”duplicate removal” (Moher, 2009), dog adskiller vi os fra Moher et al. (2009), da vi ikke påbegynder søgningen med at foretage en fuldtekstsøgning, men i stedet foretager søgningerne på ”abstract, title og keywords”.

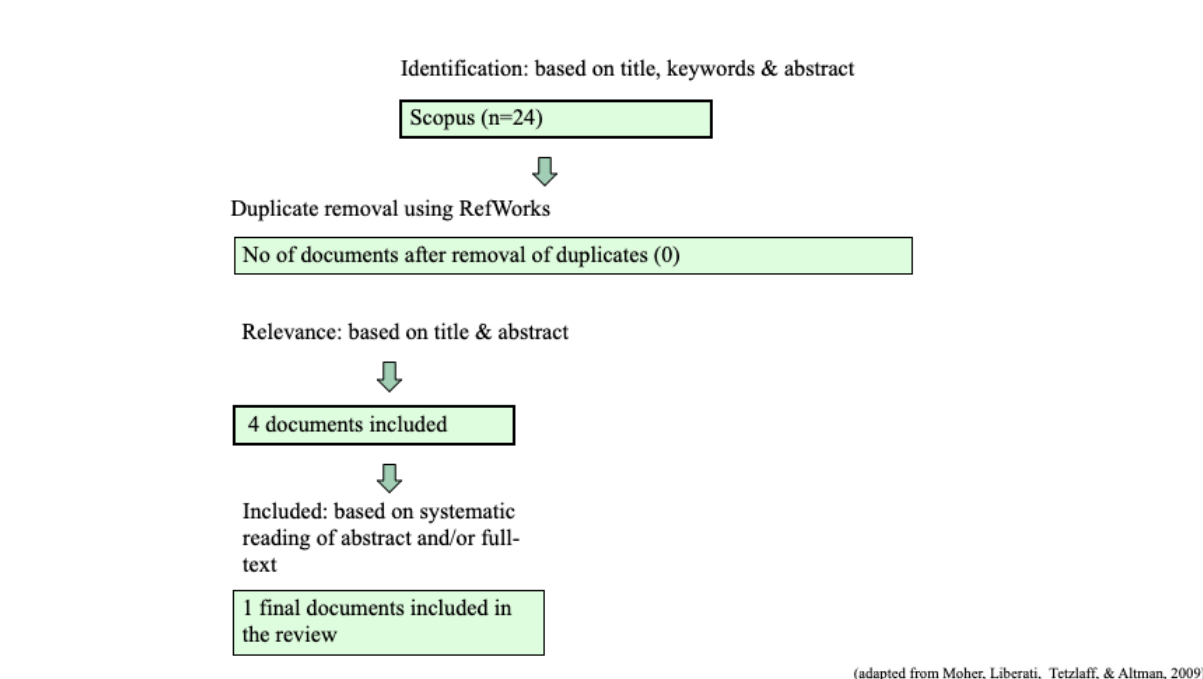
6.1.1 1. litteratursøgning

Den 1. søgning foretager vi på SCOPUS med søgeordene "shame AND performance AND society AND adolescent". Denne søgning gierv dog ingen resultater, hvorfor vi efterfølgende foretager 3 andre søgninger, hvor vi varierer søgeordene for at afdække området bredere. Derudover fjerner vi søgeordet "adolescents" for derved at åbne søgningen op.

6.1.2 2. litteratursøgning

Figur 4 Søgeord i 2. søgning

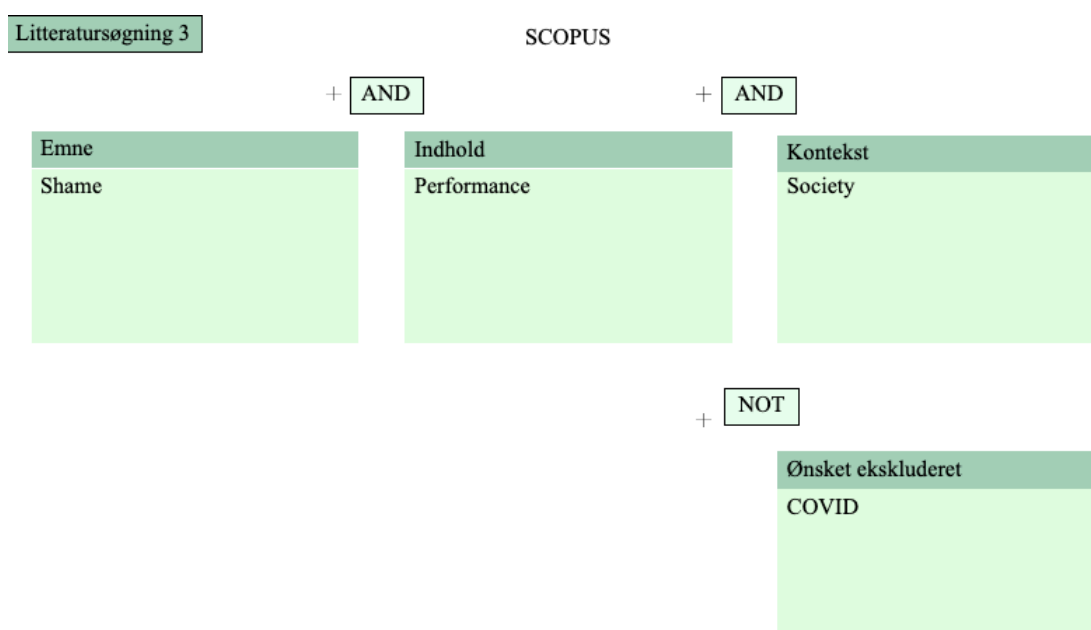

Figur 5 Flowchart over videnskabelig litteratur i 2. søgning (udarbejdet med udgangspunkt i Moher et al. (2009))

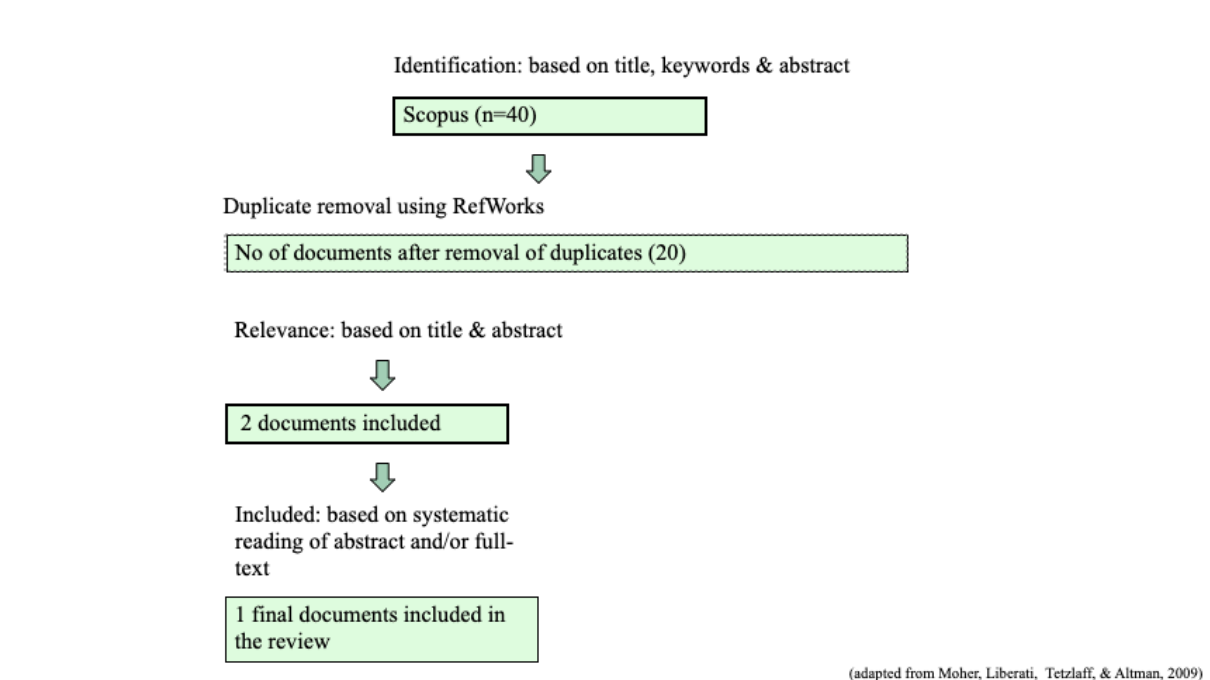
I 2. litteratursøgning (jf. bilag 6) udvælger vi en artikel af Stoeber (2008), som undersøger, hvordan perfektionsstræben kommer til udtryk i forhold til oplevelsen af deltagernes stolthed, skam og skyld, når det opsatte mål enten lykkes eller mislykkes. Det beskriver, at deltagerne oplever mere stolthed, når de oplever at lykkes, hvorimod de deltagere, der mislykkes, oplever mere skam og skyld. De deltagere der oplever mest skam og skyld er optaget af andre menneskers anerkendelse for at opleve følelsen af at være perfekte. De deltagere der udelukkende er drevet af andres anerkendelse, er ikke i stand til at føle stolthed i samme grad, som de deltagere, der stræber efter at opleve perfektion (Stoeber, 2008).

6.1.3 3. litteratursøgning

De tyve dubleanter i denne søgning foretages på baggrund af litteratursøgningens to tidligere søgninger foretaget i RefWorks.

Figur 6 Søgeord i 3. søgning

Figur 7 Flowchart over videnskabelig litteratur i 3. søgning (udarbejdet med udgangspunkt i Moher et al. (2009))

I 3. litteratursøgning (jf. bilag 6) udvælger vi et essay (Scheff, 2014), der beskriver Goffmans basismetode omhandlede intuitiv genkendelse af typiske eksempler på social interaktion, hvori Scheff (2014) behandler Goffmans ene teori om, at sociale interaktioner er en form for teater. Ifølge Scheff (2014) mener Goffman, at et individ, når det kommer i kontakt med andre mennesker, vil forsøge at kontrollere og guide det udtryk, som andre måske har af denne ved at ændre på "setting", "appearance" samt "manner" (Scheff, 2014). Derudover beskriver Scheff (2014) Goffmanns anden beskrevne teori, at der er en risiko for, at skam kan opstå i alle former for interaktion. Scheff (2014) anvender Cooleys i forståelsen af de to af Goffmans teorier. Cooleys concept, the looking glass self beskriver også essensen af skyld/skam systemet (Scheff, 2014). Sammenstilling af Goffmann og Cooley, betegner Scheff (2014) som the Goffman/Cooley conjecture, hvilket henviser til, at vi risikerer at opleve skam i alle menneskelige interaktioner:

“There is *no* interaction in which participants do not take an appreciable chance of being slightly embarrassed or a slight chance of being deeply humiliated” (Scheff, 2014, s. 111).

Ovenstående citat er fra et af Goffmans egne værker, og citatet illustrerer ifølge Scheff (2014), at al interaktion med andre mennesker indebærer en risiko for at opleve ydmygelse, og her beskriver Scheff (2014) ligeledes, at Goffman argumenterer for, at grunden til, at vi bruger så meget tid på og går så meget op i at styre det indtryk, vi giver andre mennesker, er for at undgå forlegenhed. Derfor mener Goffman ifølge Scheff (2014), at vi alle normalt er skuespillere, der optræder for hinanden.

Ifølge Scheff (2014) beskriver Cooley i teorien om looking glass self, at processen stort set foregår ubevidst, når et menneske baserer sin selvforståelse ud fra, hvorledes det tror, at andre mennesker ser det. Mennesker anvender ifølge Cooley (Scheff, 2014) social interaktion

som et spejl, hvor de domme, som man modtager fra andre mennesker anvendes som en form for måleenhed til at vurdere ens egen værdi ud fra (Scheff, 2014) hvilket han illustrerer med følgende beskrivelse af Cooley:

“The comparison with a looking-glass hardly suggests the second element, the imagined judgment, which is quite essential. The thing that moves us to *pride or shame* is not the mere mechanical reflection of ourselves, but an imputed sentiment, the imagined effect of this reflection upon another’s mind. This is evident from the fact that the character and weight of that other, in whose mind we see ourselves, makes all the difference with our feeling. We are *ashamed* to seem evasive in the presence of a straightforward man, cowardly in the presence of a brave one, gross in the eyes of a refined one and so on. We always imagine, and in imagining share, the judgments of the other mind. A man will boast to one person of an action—say some sharp transaction in trade—which he would be *ashamed* to own to another” (Scheff, 2014, s. 118).

Scheff (2014) beskriver, at Cooley i sine undersøgelser mangler konkrete eksempler på menneskelig adfærd, hvorimod Goffman anvender adskillelige konkrete eksempler, som højst sandsynligt ifølge Scheff (2014) er grunden til hans store popularitet:

“They remind readers of their own instances: “That’s like me!” (Scheff, 2014, s. 119).

Til trods for, at Cooley og Goffman ikke forklarer, hvorfor vi oplever skam i interaktioner med hinanden, beskriver Scheff (2014), at det ser ud som om, at tempoet i det moderne fremmedgjorte samfund straffer den trang, som mennesker har til at føle og opleve forbundethed og stolthed med andre mennesker. Scheff (2014) beskriver, at når mennesker indgår i dialoger med hinanden i det moderne samfund, gøres det med ekstrem stor reaktionshastighed, hvor vi egentlig ikke reagerer på de fulde budskaber, da vi er for hurtige til at gå i dybden med de ord, der bliver kommunikeret af den anden. I stort set al kommunikation forbinder vi os ikke ordentligt med hinanden, hvilket er en del af den fremmedgørelse, som kendetegner moderniteten (Scheff, 2014). Scheff (2014) beskriver, at denne idé hjælper os med at forstå Goffmans teori om, at der altid er en risiko for skam eller forlegenhed i alle interaktioner med andre mennesker.

Scheff (2014) beskriver yderligere, at Lewis and Elias’ samt Scheffs egne studier peger på, at stort set al skam er skjult i det moderne samfund. Lewis og Elias’ undersøgelse viser, at efterhånden som skam har erstattet fysisk afstraffelse, er skammen blevet mere og mere usynlig. Lewis og Elias argumenterer ifølge Scheff (2014) for, at skam styrer meget af den menneskelige adfærd, men at vi samtidig ikke tillader os selv at tale om eller reflektere over skammen. Scheff (2014) argumenterer for, at individualisme har større betydning end fællesskabet i det moderne samfund, og moderniseringen har befriet individer fra deres relationelle samt følelsesmæssige verden, hvor følelser ifølge Scheff (2014) bliver nedtonet så meget, at det kan se ud som, om at de forsvinder. Scheff (2014) beskriver dog, at skam og relationer på trods af dette ikke forsvinder, men nærmere antager skjulte, forklædte og i sidste ende destruktive former.

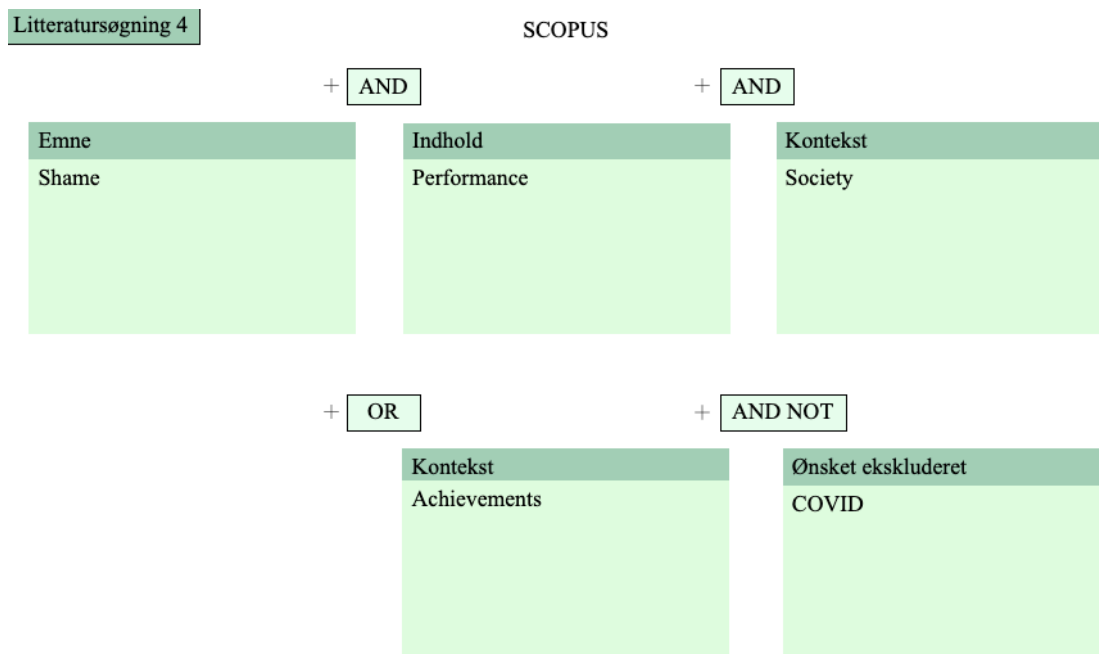
Scheff (2014) beskriver, at meget af den forskning, der foreligger omkring emnet skam, kun får lidt opmærksomhed eller respons, og forskningen inden for området er blevet mere eller mindre forsømt. Scheff (2014) argumenterer for, at efterhånden som den fysiske afstraffelse foretog sig, blev skam mere og mere dominerende som det vigtigste element i social kontrol, og efterhånden som skammen er blevet mere udbredt, er den også blevet stort set usynlig på grund af, at skam anskues som et tabu. Ifølge Scheff (2014) foreligger der et tabu i de mange undersøgelser om skam, da disse undersøgelser ikke anvender begrebet skam, hvorimod der fokuseres på en af de mange skamkognater, herunder eksempelvis ”det var akavet for mig”. Scheff (2014) beskriver også, at skam forsøges adfærdsbeskrevet, eksempelvis i form af studier om følelser af afvisning, tab af social status, søgen efter status og/eller efter anerkendelse. Ifølge Scheff (2014) anvendes alternative ord for skam for at skjule skammen, herunder når individer anvender ord som eksempelvis utilstrækkelig, ubrugelig, svag osv. Scheff (2014) beskriver, at en anden måde at undertrykke skammen på ifølge Lewis er bypassing, som betyder fuldstændig undertrykkelse af følelsen. Individer vil her gøre alt hvad de kan for at distrahere sig selv ved at tænke på eller gøre noget andet for at komme væk fra følelsen. Derfor er skam ifølge Scheff (2014) fortsat tæt på at være navnløs samt ikke gengivet på print.

På baggrund af denne skjulthed i det moderne samfund, mener Scheff (2014), at det kræver en ny definition af begrebet skam. Scheff (2014) argumenterer for, at Goffman har ret, når han beskriver, at mennesker spiller teater for hinanden frem for at være sig selv, fordi vi ønsker at blive accepteret af hinanden, eller i det mindste ikke at blive afvist. Scheff (2014) argumenterer ligeledes for, at Goffmans arbejde er relevant, fordi han giver konkrete eksempler på menneskelig adfærd, som måske hjælper andre mennesker til at vinde en del af deres forhastede liv tilbage og derved deres eget væsens væren. Scheff (2014) mener desuden også, at Goffman er relevant, da skammen i dag er skjult og uudtalt, og at den skjulte skam, er nøglen til at forstå moderniteten, hvorfor det er af betydning at bringe skam out into the open:

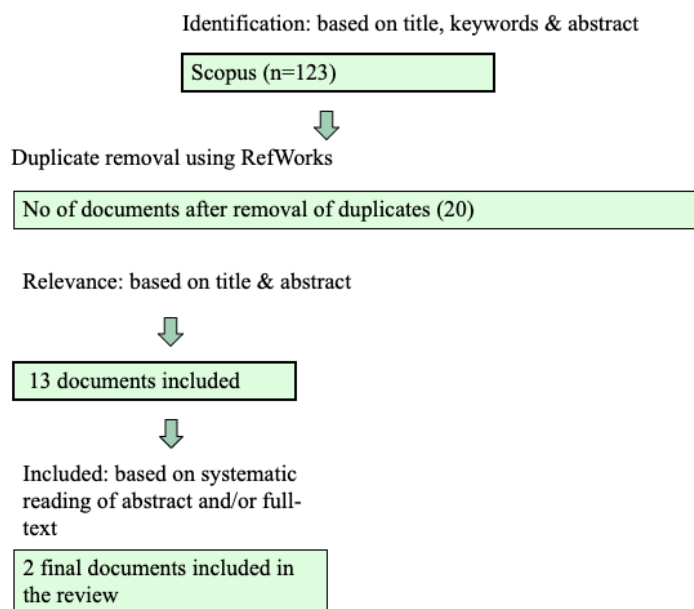
“To the extent that he was right, our civilization would need to begin to bring shame out into the open” (Scheff, 2014, s. 119).

6.1.4 4. litteratursøgning

I denne søgning foretages dubleanterne ligeledes på baggrund af de to tidligere søgninger foretaget i RefWorks.

Figur 8 Søgeord i 4. søgning

(adapted from Moher, Liberati, Tetzlaff, & Altman, 2009)

Figur 9 Flowchart over videnskabelig litteratur i 4. søgning (udarbejdet med udgangspunkt i Moher et al. (2009))

I 4. litteratursøgning udvælger vi to artikler, hvoraf kun den ene udvælges til at være en del af specialet, da begge artikler omhandler ”the fear of failure” (jf. bilag 6).

McGregor & Elliot (2005) beskriver i den valgte artikel, at deres studier undersøger hypoteser, som er afledt af påstanden om, at skam er kernen i frygten for at fejle. Deres 1. studie underbygger, at personer med en høj frygt for at fejle oplever mere skam end de personer, der oplever lav frygt for at fejle. Derudover viser deres 2. studie eksempelvis, at personer med høj frygt for at fejle er mindre tilbøjelige til at fortælle deres forældre om deres oplevelse med at fejle, hvorimod de er mere tilbøjelige til at fortælle deres forældre om deres succesoplevelser. Vi medtager kun dele af McGregor & Elliots (2005) 2. studie, da vi ikke i dette speciale er interesseret i at forstå, hvordan frygten for at fejle hænger sammen med relationen til deltagernes forældre. McGregor & Elliot (2005) konkluderer på baggrund af deres studier, at de formår at illustrere et tydeligere samt dybere billede af frygten for at fejle, og hvordan dette hænger sammen med situationer, hvor der skal præsteres. For personer med høj frygt for at fejle er situationer, hvor der skal præsteres, ikke blot muligheder for at lære og forbedre sine kompetencer eller for at konkurrere mod andre. Det at fejle vil derimod ansues som værende truende, hvor disse personer sætter deres eget selv på spil, hvilket kan opleves som om, at ens følelse af relationel sikkerhed er i fare. Dette kan resultere i eventuelle skamfulde oplevelser (McGregor & Elliot, 2005).

6.2 Præstationssamfundet

Vi anvender i dette speciale Petersen (2017) samt Petersen & Krogh (2021) til at belyse, at det moderne samfunds præstationskultur sætter sine spor i vores unge mennesker. Desuden anvendes Ehrenberg ifølge Petersen (2017) til at understøtte samfundets syn på værdien af præstationer.

Præstationssamfundet opstår på baggrund af præstationskulturen, som er forandringsvillig og kan støbes og tilpasses omgivelserne, og dermed er bestemt af særlige kulturbærere og/eller samfundsmæssige udviklingstendenser (Petersen, 2017). Ifølge Petersen (2017) kommer præstationskulturens fokus på præstation fra sportens konkurrerende verden, og han fremhæver, hvordan konkurrencestaten udgør fundamentet for præstationssamfundet (Petersen, 2017), da vi lever i en global verden, hvor vi er i konstant konkurrence med hinanden. Derved er præstation i dag en primær social kompetence og dermed også et grundlæggende socialiseringsparameter og en del af samfundskulturen (Petersen, 2017).

Præstationssamfundet bygger på andre og anderledes sociale normer og regler end tidligere, som i dag er meget institutionaliserede, hvilket betyder, at de kan være svære at overholde og leve op til. Præstationssamfundet er ifølge Petersen (2017) et resultat af en historisk transformationsproces, som nu udgør samtidens præstationslogik (Petersen, 2017). Det startede som et projekt om frigørelse, hvor individet blev sin egen herre, der i kraft af sine præstationer kunne opnå uanede muligheder, hvorfor den individuelle præstation også bliver den, der muliggør udviklingen (Petersen, 2017). I præstationssamfundet er alting muligt, men med dette ideal følger også et pres om at lykkes, for når alt er muligt, er det også en

falliterklæring, hvis ikke man lykkes. Alle sættes således fri, men bagsiden er, at der samtidig bliver langt længere at falde, nu det kun er den enkeltes eget ansvar (Petersen, 2017).

Ifølge Petersen (2017) fremhæver Ehrenberg, at præstationer, og ikke mindst det at lykkes med dem, har værdi i samfundet i dag. Han fremhæver, hvordan præstationer i sig selv er målet, og at det således handler om at arbejde hårdt og målrettet, ligegyldig hvad målet er, så længe man lykkes med sine præstationer (Petersen, 2017). En logik der som nævnt er hentet fra sportens verden, hvor de, der optimerer og maksimerer deres kompetencer og præstationer, opnår status og værdi, hvilket betyder, at individer må bruge sig selv som et middel til at opnå målet, nemlig det at præstere og lykkes. På denne måde må vi som individer konstant genopfinde os selv, præstere, udmærke os, og det er et ansvar, der kan hvile tungt på især de unges skuldre, ikke mindst med tanke på, at hvis man ikke lykkes, så kan man kun skylde skylden på sig selv, da det er ens kompetencer, der ikke slår til (Petersen, 2017). Petersen (2017) fremhæver desuden gennem Ehrenberg, at:

”...alle bliver tilskyndet til at udvikle sig selv og deres kompetencer.” (Petersen, 2017, s. 69).

I citatet ligger der et påbud som indeholder en række forventninger og opfordringer, som, hvis ikke de indfries, også indeholder en form for sanktion i den forstand, at man bliver udelukket fra mulighederne, hvis ikke man præstere og udvikler sig. Dermed opstår der et paradoks, for uden individuelle præstationer har vi i dagens samfund ikke samme værdi. Et sådant paradoks fremelsker på ingen måde den intenderende frigørelse, nærmere tværtimod.

“Præstationer er en del af livet.” (Petersen & Krogh, 2021). Vi udvikler os som mennesker i samspil med vores samfund, og de narrative, idealer og værdier, der findes i samfundet, er med til at præge os (Petersen & Krogh, 2021). Eksempelvis som når det nævnes af Petersen & Krogh (2021), at Clara skal på efterskole i 10. klasse for at udvikle sine kompetencer indenfor åbenhed og sociale relationer. Dette bevidner om, at unge internaliserer samfundets krav og forestillinger om at lykkes. Samfundet motiverer unge til at strække sig så vidt muligt og hele tiden yde mere, fordi det kræver hårdt arbejde at nå sine mål, men ifølge Petersen & Krogh (2021) er præstationskulturen ikke alene positiv. Frisættelsen fra 60’erne, hvor vi gik til at vælge og leve vores liv, uafhængig af arv og kultur, har slået fejl (Petersen & Krogh, 2021). Frisættelsen til selvrealisering og selvbestemme er i stedet blevet til krav, og kravene skaber usikkerhed hos børn og unge (Petersen & Krogh, 2021).

Der findes i dagens Danmark et spændingsfelt i samfundet mellem krav, kompleksitet og usikkerhed (Petersen & Krogh, 2021), hvilket betyder, at alle unge i dag uanset socioøkonomisk baggrund potentielt er udsat for at bukke under for presset, og da vi her taler om samfundsmæssige forhold, som gennemtrænger vores institutioner, kan vi tale om sociale problemstillinger, og ikke individuelle, som præstationssamfundet og dets institutioner ellers gerne vil løse dem som (Petersen & Krogh, 2021). Ifølge Petersen & Krogh (2021) vil sociale problemer kræve sociale løsninger, da individbaserede løsninger implicit vil fortælle de unge, at det er i dem og deres indsats eller mangel på samme fejlen skal findes.

6.2.1 Dannelse og præstationsfrigørelse

Samfundets fokus på præstation opstod som en frigørelse, men det er ikke en frigørelse, så længe den er tilkoblet et output, altså et resultat, et produkt eller en målestok (Petersen & Krogh, 2021) og i vores samfund er samtlige kompetenceudviklinger og præstationer afhængig af at præstere på en bestemt måde eller mod et bestemt mål, hvilket resulterer i, at vores unge mennesker kun kan fejle. Ifølge Petersen & Krogh (2021) kan præstationsfrigørelse defineres ved:

”...at præstationen trækkes fri fra det, der kan måles med præstationssamfundets alen.” (Petersen & Krogh, 2021, s. 63).

Deres forslag er at etablere rum til de unge, hvor de ikke presses til at leve op til præstationskulturens krav (Petersen & Krogh, 2021). Denne stigende standardisering i samfundet, hvor mål, test, evaluering, dokumentering, optimering og effektivisering kan have betydning for de unges trivsel samt deres ve og vel (Petersen & Krogh, 2021), hvorfor vi må sadle om. Vi må have større ambitioner på vores unges vegne, og et præstationsfrigørende tiltag kunne ifølge Petersen & Krogh (2021) være at bringe den eksplorative og undersøgende tilgang i spil, hvor der er fokus på nysgerrighed, udforskning og eksperimentering uden konkrete målsætninger eller resultater. Således bliver det processen og ikke resultatet eller præstationen, der kommer i fokus. De unge vil derved opleve anerkendelse gennem forsøget i sig selv og ikke for resultatet, hvilket samtidig vil tilskynde og værdsætte fejl som en del af processen (Petersen & Krogh, 2021).

Petersen & Krogh (2021) fremhæver, hvordan dannelse handler om social forankring, og at en sådan forankring i verden kræver at blive sat fri, fri til at undres, hvilket i sig selv kan virke dannende. Men så længe målopfyldelsen styrer, vil individualiseringen og præstationen styre med fokus på karakterer, konkurrence og krav, og det bliver således svært at opfylde ærindet om frigørelse, forbundethed og dannelse. Både dannelse og præstationsfrigørelse har en social karakter, hvorfor det ifølge Petersen & Krogh (2021) også er et kollektivt anliggende, som bedst udfolder sig i et fællesskab. Dannelse kan derfor kun være frigørende, hvis de unges præstationer indgår i en social og fællesskabende forankringsproces, og ikke foregår som en individuel proces. På den måde vil de unge opleve følelsen af at høre til, forbundethed samt frihed til at være dem, de er, og ikke blot resultatet af deres præstationer (Petersen & Krogh, 2021).

6.3 Skam som teoretisk begreb

Til at udfolde skam som teoretisk perspektiv anvender vi Jørgensen (2023) samt Larsen (2022) som hver især er udvalgt på baggrund af kriteriet om nyere forskningsbaserede bøger, ligesom de hver især kobler skam til henholdsvis samtiden og præstationssamfundet.

6.3.1 Skam

Skam er en følelse, som knytter sig til det at være menneske og en følelse, som langt de fleste har oplevet i varierende grad. Skam er samtidig en følelse, vi forsøger at gemme væk og

nødigt taler om, og ifølge Jørgensen (2023) er det paradoksalt nok sådan, at jo mindre vi taler om og erkender skam, desto mere vil skammen plage os. Skam er ifølge Jørgensen (2023) forbundet med oplevelsen og følelsen af at være forkert, mindreværdig og/eller utilstrækkelig, og det kan der være to grunde til. Enten fordi individet ikke oplever at kunne leve op til egne forestillinger om et spændende og perfekt liv, eller fordi man som individ ikke kan eller ønsker at leve op til en bestemt gruppes-, et samfunds- eller en kulturs gældende normative forestillinger om, hvordan man skal være, agere eller se ud for at blive accepteret og noget værd (Jørgensen, 2023).

Skam kan skabe splittelse samt ødelægge relationer, hvis vi gemmer skammen væk, fordi vi føler os forkerte, ensomme og/eller udenfor. De destruktive skamfølelser kan således blokere for vores evne til intimitet og tillid samt for at føle os accepteret i sociale fællesskaber. Ifølge Jørgensen (2023) føler mennesker plaget af skam sig ofte grundlæggende forkerte og utilstrækkelige, hvilket gør det svært at lukke folk ind og tale om skammen, da det er nemmere at forhindre andre i at opdage, hvor utilstrækkelig og forkert man er ved at gemme sig bag en maske eller facade og på den måde holde sig på sikker afstand af andre (Jørgensen, 2023). Jørgensen (2023) påpeger, at særligt yngre kæmper med skam over at føle sig forkerte og utilstrækkelige i deres stræben efter at realisere det perfekte liv, kæreste, krop ect., selvom de samtidig er bevidste om, at det er urealistiske idealer, de forsøger at efterstræbe. Jørgensen (2023) fremhæver, at det er helt essentielt:

”...at udvikle vores evner til rumme, erkende og afkode især destruktive skamfølelser, så de ikke længere har samme magt over os.” (Jørgensen, 2023, side 16)

Skamfølelser er forbundet med bevidstheden om vores egen sårbarhed, og det er denne sårbarhed vi stilles ansigt til ansigt med, når vi møder andres blik på og vurdering af vores egen væren og ageren (Jørgensen, 2023). Den menneskelige evne til at føle skam er central for vores evne til at indgå i velfungerende relationer og sociale fællesskaber. Skammen får os til at stoppe op, se på os selv og eventuelt ændre adfærd i konkrete situationer, hvis det er nødvendigt. Eksempelvis hvis vi udstiller os selv eller kommer til at krænke eller nedgøre andre. Her er der tale om en konstruktiv skam omvendt den destruktive skam, som får os til at trække os væk fra relationerne i frygt for at blive ”opdaget” (Jørgensen, 2023).

Skam og det at være menneske er som sagt tæt forbundet, og mennesket har ifølge Jørgensen (2023) en speciel fornemmelse for skam, der betyder, at vi kan fornemme og forsvare vores egen og andres personlige integritet og intimitetsgrænse, hvilket gør os i stand til at udvise diskretion og respekt for egne og andres grænser samt at finde den rette balance mellem nærhed og distance til andre i forskellige situationer (Jørgensen, 2023).

I den moderne vestlige verden og kultur opstår der en konflikt og et paradoks, hvor især unge mennesker, der er i gang med at udvikle deres identitet, rammes af skam over på den ene side at have alle muligheder foran sig samt frihed til at gøre, hvad de vil samtidig med, at den moderne vestlige kultur bygger på et meget snævert normaliseringsbegreb, hvor individerne nemt kan opleve at fejle, hvis de ikke lever op til eller indfrier samfundets høje krav om præstation og konkurrence (Jørgensen, 2023). Kravene eksisterer indenfor både uddannelsessystem, på arbejdsmarkedet samt i sociale grupper og på sociale medier, hvor

konkurrencen og idealet om at være den mest attraktive, interessante og succesfulde er herskende (Jørgensen, 2023). Dette paradoks kan ifølge Jørgensen (2023) skabe en indre konflikt i form af følelsen af mindreværd og utilstrækkelighed og en tæt forbundethed til skam, hvis et individ oplever ikke at indfri disse høje standarder (Jørgensen, 2023).

6.3.2 Skam og samtidskultur

Jørgensen (2023) beskriver, at det moderne vestlige samfund er bygget op omkring forestillingen det stærke og selvstændige individ, der på alle niveauer, gode som onde, er ansvarlig for egen skæbne, eget liv og præstationer (Jørgensen, 2023). I det moderne præstations- og konkurrencesamfund opnår vi som individer samfundsmæssig anerkendelse gennem præstationer og evnen til at klare sig i konkurrence med andre, og det er derfor også forbundet med de to sociale affekter skam og stolthed (Jørgensen, 2023), som begge drives af menneskets løbende vurdering og sammenligning af os selv og hinanden i forbindelse med, hvad der opfattes som værende værdifuldt og kan få os til at føle stolthed, men også i forhold til, hvad der omvendt opfattes som værende værdiløst og kan give anledning til skam (Jørgensen, 2023). Jørgensen (2023) fremhæver, at de moderne vestlige samfund er organiseret til systematisk at skabe vindere og tabere grundet samfundets evige indbyrdes konkurrence i relation til økonomiske og kulturelle ressourcer samt social status. Denne funktionslogik kan betyde, at alle uafbrudt stræber efter:

”...at forbedre og optimere sig selv for at undgå den skam, der er forbundet med at tabe i vores indbyrdes konkurrence...” (Jørgensen, 2023, s. 268).

Indtil for ikke så længe siden var vores samfund opbygget på baggrund af strenge normer, regler og tydelige forventninger og påbud, som vi som individer internaliserede samt levede efter (Jørgensen, 2023). Hvis vi trådte ved siden af, hvad der var moralsk og socialt acceptabelt, fik vi dårlig samvittighed og blev præget af skyldfølelse, men sådan fungerer det ikke i vores senmoderne vestlige samfund. Her er forventningerne til den enkelte, som benævnt tidligere, på mange områder mere diffuse (Jørgensen, 2023), og vi er hver især sat fri til selvrealisering, på godt og ondt. For i dag er samfundet gennemsyret af forventninger og fordringer om, at vi skal nyde, være lykkelige samt optimere og realisere os selv og vores liv på samtlige niveauer, men de kulturelle forandringer giver ikke blot frihed til at være, hvem vi vil være, men medfører også fordringer, der på flere niveauer ikke har greb i og om virkeligheden, da den rummer en række begrænsninger, som kan give anledning til følelsen af skam, når vi oplever begrænsningerne konsekvenser (Jørgensen, 2023). Derfor kan vi ifølge Jørgensen (2023) også overbelaste os selv i forsøget på at bevare illusionen om det gode liv ved at dække over dele af vores liv, der ikke stemmer overens med samfundets forventninger og fordringer, hvilket kan være forbundet med skam, mindreværd og utilstrækkelighed, hvis man oplever ikke at leve op til egne og andres forventninger om det gode liv (Jørgensen, 2023). Jørgensen (2023) fremhæver, at det senmoderne menneskes udfordring er oplevelsen af egen utilstrækkelighed i relation til forsøget på at fremstå på bestemte måder for at blive anerkendt og set og leve op til samfundets og omverdenens diffuse forventninger, mål og standarder. Jørgensen (2023) påpeger en illusion forbundet med det senmoderne samfunds tendens om at man kan, hvad man vil, hvis bare man kæmper hårdt

nok for det, da det i vid udstrækning falder tilbage på den enkelte, når dets bestræbelser fejler i processen mod at realisere alt for høje og urealistiske mål og idealer (Jørgensen, 2023).

6.3.3 Skam i præstationssamfundet

6.3.3.1 *Skammens subjektive genererende rødder*

Ansaret for selvrealisering ligger udelukkende på det enkelte individs skuldre i vores tidsalder, hvor vi er præsenteret for et uendeligt udvalg af muligheder. På denne måde får friheden en pris, og hvordan dette aspekt hænger sammen med skam som koncept, har Gorm Larsen (2022) givet sit bud på.

Ifølge Larsen (2022) fremhæver Sartre følelsen af skam som en essentiel del ved at være menneske, da bevidstheden og oplevelsen af at være et objekt i the Gaze of the Other er indlejret i skammen. Dette har stor betydning for selvet, da mennesket forstår, at det i sociale rum er flettet sammen med the Gaze of the Other. Skammens essens handler om, at subjektet tager det image til sig, som the Other perciperer. Den andens perception eller image af dig bliver accepteret som sandhed, eller subjektet accepterer det image, som denne tror eller oplever, at the Other perciperer (Larsen, 2022). På den måde opstår der en usikkerhed i subjektet, da denne ikke ved, hvad the Other ser eller tænker, og derved kan følelser af skam opstå. Skam er kædet sammen med subjektets ego, og selvom oplevelsen kan føles meget virkelig i subjektet, er virkeligheden ikke altid som egoet perciperer den. Subjektet, der oplever skam, anskuer sig selv som værende beskuet af the Other (Larsen, 2022). Skam indebærer selvrefleksion, -bevidsthed og -perception, hvilket derfor får betydning for subjektets oplevelse af egen identitet, da skam er knyttet til selve subjektets eksistens, og da følelsen af skam er med til at forme selvet (Larsen, 2022). Larsen (2022) beskriver ligeledes, at skam som sagt er knyttet til the Gaze of the Other, hvilket betyder, at selvet skabes på baggrund af påvirkninger og reaktioner fra andre mennesker (Larsen, 2022).

6.3.3.2 *Præstationssamfundet*

Historisk set har det været op til autoriteterne i samfundet at disciplinere befolkningen for at opretholde stabilitet og orden, hvilket ofte skete korporligt. I det moderne samfund er det ikke længere op til autoriteterne personligt at disciplinere subjektet, derimod indgår subjektet i en humaniseret opvækst både i hjemmet, skolen og arbejdslivet, som afspejler normerne i samfundet. Ansaret for den mentale selvdisciplin ligger her hos det enkelte subjekt. Ifølge Larsen (2022) producerer disciplinens mekanismer her undertrykte subjekter, da følelsen af skyld er evigt til stede i subjektet, da denne altid vil bebrejde eller klandre sig selv. Ifølge Larsen (2022) er det disciplinerede subjekt et lydigt, ansvarsfuldt samt skyldsorienteret subjekt. Ifølge Larsen (2022) beskrev Foucault samfundets karakteristiske elementer på baggrund af skoler, galeanstalter, fængsler og fabrikker. I det moderne samfund har fitnesscentre, kontorer, lufthavne, shoppingcentre og laboratorier tværtimod vundet plads. I præstationssamfundet beskriver Ehrenberg ifølge Larsen (2022), at negativiteten omkring det disciplinerede samfund er blevet erstattet af positivitet. Det nye mantra er ”you can” - du kan alt, hvad du vil, hvorimod mantraet historisk set har været ”you must”. Problemet i dag er at positiviteten ikke har nogen modvægt. Det dialektiske er fuldstændig forsvundet, og vi er som subjekter efterladt med mere af det samme, mere arbejde og mere forbrug. Ifølge Larsen

(2022) mener Han, at subjektet i dag er styret ud fra en individualisme, hvor egoet er alt andet end passivt. Subjektet er hyperaktivt og hyperneurotisk. Han beskriver ifølge Larsen (2022), at subjektet ikke kan blive det menneske, som det psykologisk burde blive eller er "meant to be" igennem denne aktive livsstil. Subjektet har mistet sin evne til eftertænksomhed, hvilket ifølge Han (Larsen, 2022) er årsagen til den hysteri og angst, der forefindes i det moderne aktive samfund. I præstationssamfundet er der ikke tid og energi til bare at være eller være inaktiv eller at pausere, da alt drejer sig om mere af det samme, mere positivitet og mere aktivitet, herunder aktivitet uden væren. Intet er konstant. Selve det at være menneske er ikke karakteriseret ved at gemme sig bag ved anonymitet, men ved at blive en synlig helt (Larsen, 2022).

6.3.3.3 Frygt og det selvrefleksive menneske

Viden er ikke længere videnskabens niche, og mennesket har udviklet sig til et refleksivt skeptisk subjekt. Disse dynamikker i den moderne verden har ligeledes medført, at subjektet forstår sit eget selv som et refleksivt projekt. Selvet må udforskes og konstrueres, og subjektet må opfinde sig selv. Idealet i vores tid er blevet det uafhængige, konstant innovative samt kreative subjekt. Den moderne verden er en verden fyldt med muligheder, og det er subjektets eget ansvar at skabe sit eget liv, herunder også sin egen succes og lykke (eller fiasko), hvilket placerer den moderne identitet af selvet i relation til angst (Larsen, 2022).

I præstationssamfundet er der ikke længere en religiøs kontekst, som selvet kan finde fred i. Intetheden og frihedens evighed er mere til stede end nogensinde, hvor livets meningsløshed og konstante valg er nødvendige på alle niveauer i livet. I sådanne angst-provokerende tider er det ikke et under, at arbejdslivet og det aktive liv repræsenterer en flugt, som også er en måde at undgå et mere eftertænksomt liv på (Larsen, 2022).

På baggrund af refleksionen af moderniteten og angsten som en mulighed af friheden, associerer Giddens skam og skyld med den socialpsykologiske situation af ultra-modernitet. Giddens fremhæver, ifølge Larsen (2022), skam som emotion, som særlig signifikant, da dette omhandler spørgsmålet om at være og om at eksistere, hvilket også er indlejret i angsten, og derfor er skam forbundet med præstationssamfundet, hvorimod skyld er forbundet med det tidligere disciplinerende samfund.

6.3.3.4 Positivitetens konsekvenser

Ifølge Larsen (2022) beskriver Lasch, at subjektet i præstationssamfundet står ansigt til ansigt med uendelig frihed, hvilket involverer det at påtage sig ansvaret for sin egen selvrealisering. Hermed opstår kravet om at eksistere i alle valgene som noget positivt, hvilket også betyder at nyde alle valgene. Positivitet, mere af det samme, fraværet af negativitet er formelen for nydelse og glæde. For at være i harmoni med præstationssamfundet skal man nyde mulighederne og få fornyet energi fra netop at handle og gøre. På den anden side er det et valg, som er associeret med ansvar, frygten for nederlag samt med bekymringen for, om friheden måske misbruges, og med andre ord, om man tager de rigtige valg. Nederlag og skam er altid nærværende (Larsen, 2022).

Derudover forefindes skammen for de andres blikke ligeledes, hvor præstationssamfundet er et metaforisk teater (Larsen, 2022). The Other kan ifølge Larsen (2022) altid overvåge, om subjektet præsterer og selvrealiserer godt nok som en rolle i dette teater. I præstationssamfundet eksisterer principperne for at kreere, herunder præstér, udvælg og vær' fri. Subjektet er evigt splittet imellem dennes refleksion over selvets identitet og over dennes maniske indsats mod at tage del i det hyperaktive præstationssamfund, og her kan subjektet ikke gemme sig. Den eneste måde at sikre selvets identitet på, er at gå væk fra eller ignorere skammen. Vi kan derfor ikke forstå moderne skam udelukkende som et koncept om individets psykologi, men mere som en sociopatologisk situation, hvor et frit og udvælgende subjekt møder det medmenneskelige afkoblede, selv-beskyttende og dømmende Gaze (Larsen, 2022).

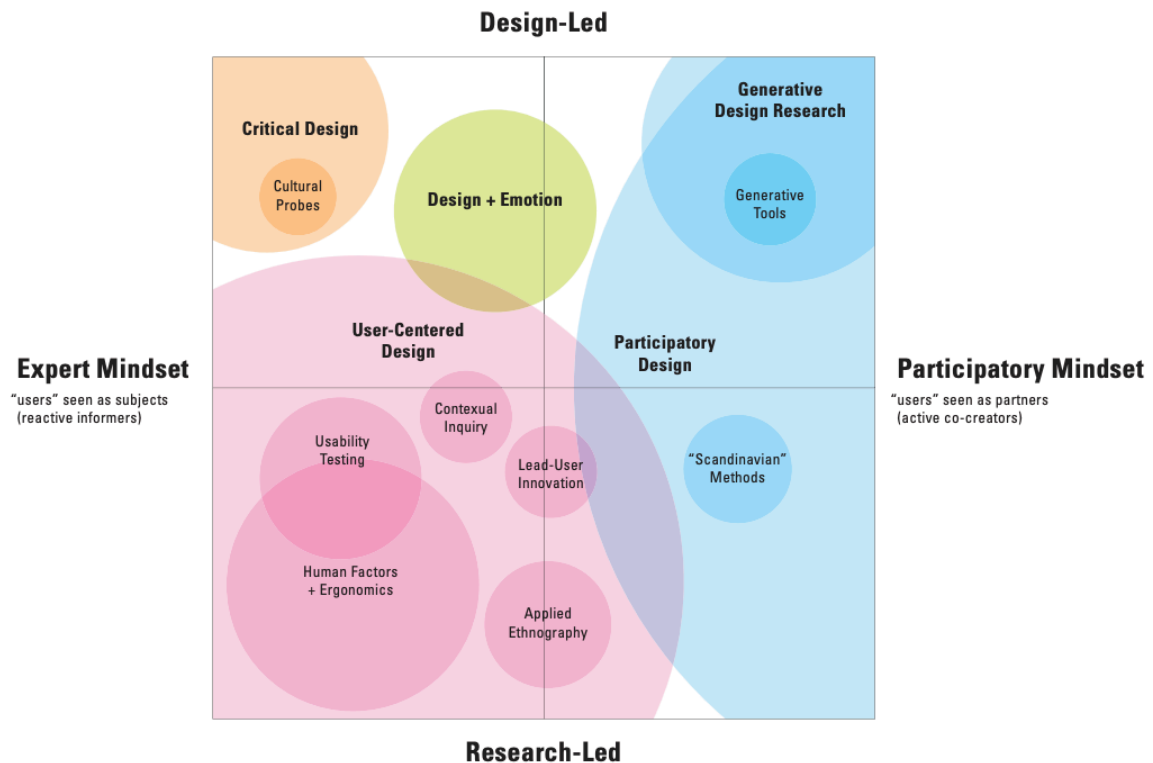
6.4 Designperspektiver

I dette speciale idegenererer vi (jf. bilag 3) sammen med informanterne for at opnå viden indenfor undersøgelsesfeltet og ikke med henblik på at udvikle et konkret produkt eller løsning. Vi anvender Sanders (2008) til at belyse specialets designtilgang, Tanggaard (2010) til at udfolde begrebet kreativitet, Buchanan (1992) til at tydeliggøre Wicked problems samt Brown (2009) til at forklare Design thinking samt den divergerende og konvergente tilgang. Nedenstående teoretiske perspektiver bruger vi som begrundelse for samt til at fremhæve vores fokus på samskabelse med specialets informanter.

6.4.1 Specialets designtilgang

Til at redegøre for, hvordan specialet rent designtilgangsmæssigt placerer sig, vælger vi at lade os inspirere af Sanders' (2008) "Map of Design Research", som er en model over en række designtilgange. Vi placerer os i Research-Led, og i dette speciale veksles der mellem et ekspert mindset i form af specialets teoretiske perspektiver og et deltagende mindset i form af specialets informanter og datamateriale. Desuden anser vi specialets informanter, som være både deltagere samt eksperter indenfor undersøgelsesfeltet.

Modellen har til formål at vise, hvordan de forskellige designtilgange er sammenlignelige samt hvordan de placerer sig i forhold til hinanden (Sanders, 2008). Denne visualisering berører to områder, nemlig designtilgange og designmindsets. Designtilgangene, Design-Led og Research-Led, er placeret på modellens y-akse, hvor Research-Led er forskningsbaseret og historisk set en ældre tilgang end Design-Led, som baserer sig på en mere konstruerende tilgang til design (Sanders, 2008). Modellens x-akse berører drivkraften og kulturen bag designet, nemlig designmindsettet. Her findes to modsatrettede aspekter, som er placeret på hver deres side af modellen. Modellens venstre side beskriver et mindset og en designkultur præget af en ekspert tilgang, hvor højre side fokuserer på en designkultur præget af et deltagende mindset (Sanders, 2008). Hvor designforskere med afsæt i eksperttilgangen anser sig selv som værende eksperterne, og de der designes til, som værende brugerne, anser designforskere på den anden side i stedet brugerne som de sande eksperter (Sanders, 2008). Designforskere som har en deltagende tilgang, værdsætter samskabelse i designprocessen og anser mennesker som værende medskabere.

Figur 10 Map of design research (Sanders, 2008, s. 3)

Mindsettet bag den deltagende tilgang kan som sagt have både en Research-Led tilgang samt en Design-Led tilgang i modsætning til eksperttilgangen. Det betyder også, at den deltagende tilgang er en mere alsidig, men også mere tidskrævende designtilgang, som forsøger at aktivere brugere hele vejen gennem designprocessen for at sikre, at designet stemmer overens med brugeres behov (Sanders, 2008). Den deltagende tilgang forsøger således at involvere de parter, der senere skal blive til brugere gennem hele designudviklingsprocessen i det omfang, det er muligt (Sanders, 2008).

6.4.2 Kreativitet og idegenerering

Vi anvender (Tanggaard, 2010) til at udfolde begrebet kreativitet samt som argument for at idegenerere med vores informanter.

Ifølge Tanggaard (2010) handler kreativitet om mere end blot at få nye og gode ideer og fremhæver, hvordan det er svært at være kreativ uden fordybelse og uden at besidde en viden om det, man gerne vil være kreativ om og med. Kreativitet handler ifølge Tanggaard (2010) heller ikke blot om at tænke vildt, anderledes eller ud af boksen (Tanggaard, 2010). I praksis handler kreativitet ofte om fortsættelse og transformation af det eksisterende, hvilket Tanggaard (2010) også kalder fornyelse. Her påpeger hun ligeledes, at fornyelser oftest opstår ved, at mennesker arbejder sammen i den ene eller anden forstand, samt ved at andre tager ens ideer op og giver dem værdi gennem fornyelsen (Tanggaard, 2010).

Ifølge Tanggaard (2010) fremhæver den amerikanske psykolog Guildford, at der i læringsøjemed og på uddannelsesinstitutioner har været for stort et fokus på den konvergente tænkning, herunder problemløsningsevner, logik og ”korrekte” svar, der også refererer til at finde en bestemt etableret løsning på problemet, i modsætning til den divergente og kreative tænkning, hvor der er fokus på åbne tankeprocesser og flere løsninger på problemer, herunder den anderledes og modsatrettede tænkning, hvor der søges efter nye muligheder. Guildford understreger ifølge Tanggaard (2010), at kreativitet netop handler om at tænke, og det også er fra ham, vi har begrebet om at tænke ud af boksen (Tanggaard, 2010). Uddannelsesinstitutioner fokuserer ifølge Guildford (Tanggaard, 2010) for meget på færdigheder og tankeprocesser forbundet til den typiske intelligens, det vil sige evnen til at huske og løse problemer, og meget lidt på evnen til at udvikle og opfinde nye perspektiver, hvilket er karakteriserende for kreativitetsbegrebet (Tanggaard, 2010). Kreativitet angår netop det, at individet tænker kritisk samt sammenstiller og adskiller, ligesom det handler om at finde på nye spørgsmål og lokalisere problemer. Tanggaard (2010) definerer dog ikke alene kreativitet på baggrund af ovenstående, men også som værende fornyelse af praksisser, hvor processen er situeret i en social praksis, hvor nye ideer i sig selv først kan karakteriseres som værende kreative, når de anerkendes af andre som gode og værdifulde og dermed opnår anerkendelse indenfor en bestemt praksis.

6.4.3 Wicked problems og Design thinking

I specialet anvender vi Buchanan (1992) til at beskrive Wicked problems, der som tilgang første gang blev præsenteret af Rittel tilbage i 1960'erne (Buchanan, 1992). Han introducerede ifølge Buchanan (1992) Wicked problems som et alternativ til datidens designprocesser, som trods mange variationer var meget lineær og trinvis i sin tilgang, og han gjorde således op med tanken om:

”...that the design process is divided into two distinct phases: problem definition and problem solution.” (Buchanan, 1992, s. 15)

Den benævnte problemdefinition var en analytisk sekvens, hvor designeren bestemte alle elementer i problemet og specificerede alle krav for en vellykket designløsning (Buchanan, 1992). Problemløsningen var den syntetiske sekvens, hvor de forskellige krav blev kombineret og afbalanceret mod og med hinanden, hvilket gav den endelig plan og produkt (Buchanan, 1992). I modsætning hertil antyder Wicked Problems, at der er en grundlæggende udefinerbarhed i de fleste designproblemer, og at design dermed ikke er en lineær proces. Wicked problems kan defineres som komplekse problemer, som ikke nødvendigvis kan løses grundet problemernes åbne problemstillinger og dilemmaer, som har meget få faste variable (Buchanan, 1992). Wicked problems består af åbne problemer, som igen bevirker nye problemer, når de forsøges løst, og de er således både ubestemmelige, udefinerbare og ”wicked”:

”...because design has no special subject matter of its own apart from what a designer conceives it to be.” (Buchanan, 1992, s. 16).

Wicked problems er ofte svære at definere samt at afgrænse til én løsning, da de er både dynamiske og komplekse (Buchanan, 1992). Design thinking er ligesom Wicked problem (Buchanan, 1992) svær at definere, og der findes ikke bare én definition på Design thinking. Vi benytter Brown (2009) til at udfolde tilgangen Design thinking, hvor der arbejdes med løsning af de ovenfor nævnte Wicked problems. Brown (2009) fremhæver, hvordan Design thinking på en og samme tid både er et mindset, en ide, en tilgang, en livsanskuelse samt en række designbaserede aktiviteter. Fælles for dem alle er formålet om at fremme samarbejdet, der kræves for at løse et givent problem (Brown, 2009). Brown (2009) fremhæver, at Design thinking kan bruges som en måde til at beskrive et sæt principper, som i udviklingen af design kan anvendes af forskellige mennesker på en bred vifte af problemer. Dette speciale anvender Design thinking som inspiration til at idegenere med specialets informanter, hvilket udfoldes i specialets fase syv. Dette for at blive udvide vores horisont om undersøgelsesfeltet samt som inspiration til at forstå de hypotetiske undringer i fase syv, hvor vi ønsker at forstå og blive klogere på, hvorledes samfundets idealer om præstationer og optimering ser ud til at påvirke unge i form af skam.

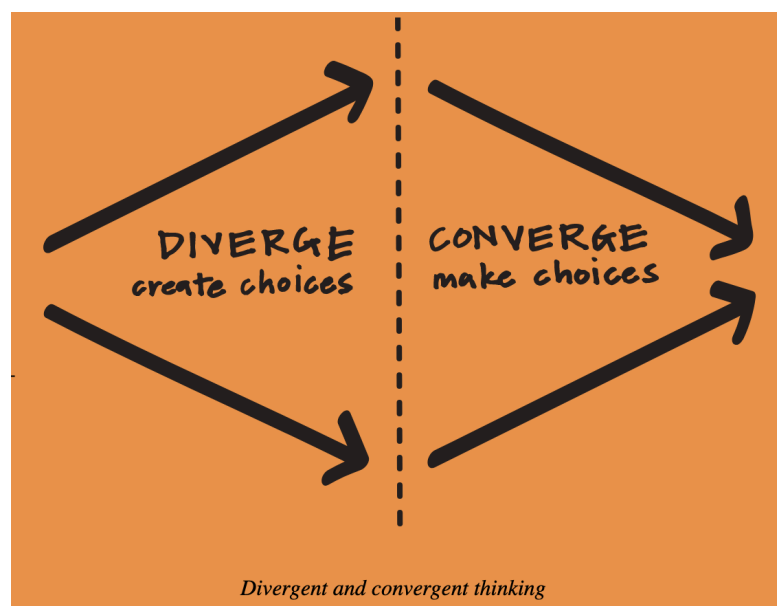
Buchanan (1992) fremhæver, at Design thinking er vigtig i relation til at udforske konkret viden, der kombinerer teori med praksis til nye formål. Ifølge Brown (2009) er Design thinking en måde fremme samarbejde gennem kreativitet og innovative aktiviteter. Tilgangen fremhæver også en åben og nysgerrig mentalitet, som i bedste fald fremmer modet til at fejle samt modet at forblive i de iterative og til tider frustrerende processer. Desuden fremhæver den menneskecentrerede tilgang vigtigheden af at forblive fokuseret på målgruppens behov, ønsker og ideer samt at dette fokus vil være nøglen til løsningen på problemet (Brown, 2009). Konkrete metoder til divergent tænkning kan ifølge Brown (2009) være brugerinddragende workshops, hvor der er fokus på idegenerering eller feltstudier, og der fokuseres på at udvide forståelsen af og viden om det komplekse problem. Disse forståelser vil være forskellige fra designer til kunde til bruger (Brown, 2009).

6.4.4 Divergerende og konvergent tænkning

Design thinking benytter sig af, som benævnt også af Tanggaard (2010), den divergerende og konvergente tænkning (Brown, 2009), hvor vi i specialet bruger de begge tilgange som inspiration under specialets fokusgruppeinterview (jf. bilag 3), da vi gennem samskabelsen med specialets informanter er åbne over for deres ideer og udfoldelse, men samtidig beder dem give deres bedste bud på løsningsforslag.

Brown (2009) fremhæver, hvorledes konvergent tænkning er en praktisk måde at vælge mellem allerede eksisterende alternativer, hvorimod den ikke er den bedste til at sonde fremtiden og skabe nye muligheder. Han påpeger, at den konvergente tænkning oftest er den, der driver os mod løsninger, hvorimod målet med divergerende tænkning er at multiplicere mulighederne for at træffe valg (Brown, 2009). Citatet: "To have a good idea, you must first have lots of ideas" af Nobelprisvinder Linus Pauling fremhævet af Brown (2009), fremhæver, at man ved at teste ideer mod hinanden, også øger sandsynligheden for, at resultatet bliver dristigere, mere kreativt samt mere overbevisende (Brown, 2009). Her er det dog også vigtigt

at være bevidst om, at flere valg også betyder en stigning i kompleksitet, hvorfor mange virksomheder, også af blandt andet tidsmæssige og økonomiske årsager, vælger at begrænse denne del af processen ved at begrænse valgene og dermed problemerne (Brown, 2009). Det fremhæves dog også af Brown (2009) at til trods for, at denne tendens kan virke effektiv på kort sigt, så har den i det lange løb en tendens til at gøre en organisation eller virksomhed både konservativ, ufleksibel og sårbar overfor udefrakommende gode ideer. Derfor vurderer han også, at divergent tænkning er vejen og ikke forhindringen til innovation (Brown, 2009), samtidig med at han pointerer, at man som designtænkner bør finde en rytmisk vekselvirkning mellem de divergerende og konvergente faser i processen. I den divergerende fase dukker der nye muligheder op, og i den konvergente er det lige modsat, der er det tid til at fjerne muligheder og træffe valg, som også muliggør videre testninger (Brown, 2009).

Figur 11 Divergent and convergent thinking (Brown, 2009, s. 66)

7 Analytiske perspektiver

Dette afsnit har til formål at belyse analyser af specialets faser samt af dets datakonstruktion, som inddrages i flere af faserne, ligesom analysen i form af det abduktive vil være en vekselvirkning mellem teori og data, hvor data er med til at bestemme teorien samtidig med, at teorien hjælper os til at fortolke samt perspektivere dataen (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Afsnittet vil desuden afspejle, at Deweys (2009) 5 faser skaber rammen og udgangspunktet for processen i faserne.

Den hermeneutiske analyse får sin plads i specialet, da vi har en forudgående forståelsesstruktur, der bygger på både vores egne erfaringer og forudgående forskning samt er åbne for det studerede fænomens, undersøgelsesfeltet, unikhed (Gilje, 2017).

7.1 Kodning

For at tydeliggøre vores meningskondensering (Brinkmann & Tanggaard, 2020) af specialets survey (jf. bilag 2) har vi udarbejdet nedenstående skema med det formål at identificere segmenter i specialets data (Brinkmann & Tanggaard, 2020), der giver os mulighed for at kategorisere og kode større enheder af data ned til mindre delelementer. De øvrige to datakonstruktioner, specialets interviews (jf. bilag 1+3) bliver ikke kategoriseret her, da disse udelukkende består af citater, som vil være at finde i specialets faser. Når vi koder informanternes citater gennem meningskondenseringen, er vi bevidste om, at vi tilskriver deres ord meninger, ligesom de også har nogle meningstilskrivelser, der ligger bag deres udtalelser.

Første kolonne i skemaet indeholder og viser udskrifter fra specialets tre datakonstruktioner. Anden kolonne består af en meningskondensering, hvor vi trækker meningen ud af vores informanternes og deltagernes udtalelser og besvarelser, som vi derefter tematiserer. I tredje og sidste kolonne laver vi en kategorisering af nogle teoretiske begreber, der kan anvendes til at skabe en forståelse af informanternes og deltagernes udtalelser og besvarelser. Derfor stilles der også fortolkende og undrende spørgsmål undervejs, som blandt andet ved hjælp af de benævnte teoretiske begreber besvares i analysen. De af specialets teoretiske perspektiver, der ikke inddrages i kodningen, vil supplere de teoretiske begreber i besvarelsen af skemaets fortolkende spørgsmål.

Udskrift fra survey	Meningskondensering	Kategorisering, analyse, fortolkning samt fortolkende spørgsmål
1. Dit køn 2. Din årgang	Besvarelsene er indhentet i Gladsaxe kommune, Aarhus kommune, Vejle kommune samt Aalborg kommune. Deltagere fra udskoling: 8.- (18 deltagere), 9.- (42 deltagere) og 10. klasse (11 deltagere). 28 drenge og 43 piger.	Vi har fået deltagere fra både Sjælland og Jylland i forskellige socioøkonomiske områder til at besvare surveyen. Der er ca. 60 % piger og 30 % drenge, der har besvaret surveyen. Det betyder, at der er ca. dobbelt så mange piger end drenge, hvilket får betydning for de svar vi får, da det eksempelvis kun er drenge i surveyen, der besvarer, at de ikke føler skam eller ikke føler sig påvirket af præstationssamfundet. Vi har ligeledes et overtal af deltagere fra 9. klasse (ca. 60 %), hvorimod der er ca. 25 % 8. klasses deltagere og ca. 15 % 10. klasses deltagere. Dette element har ligeledes betydning for vores besvarelses og vores analyse, da 9. klasses deltagere får en større stemme i forhold til deltagere fra 8. og 10. klasse.
3. På hvilke måder påvirker præstationssamfundet dig? Sæt gerne flere kryds -Karakterræs -Lektieræs -Pres i forhold til at yde dit bedste -Krav fra dig selv eller dine omgivelser -Præstationer -Sammenligninger -Konkurrence om at være dygtigst, hurtigst, pæneste, tyndest, rigest, klogest...	Vi har udvalgt de 6 besvarelses, som flest deltagere har krydset af i. Vi har skrevet dem i rækkefølge fra flest til færrest deltagere. Derudover har vi medtaget hvor mange deltagere, der krydser af i, at de ikke bliver påvirket af præstationssamfundet.	Præstationssamfundet: Karakterer, bekymringer om fremtiden, sammenligninger, pres om at yde sit bedste, krav og målet om det gode liv. The Gaze of the Other Metaforisk teater Goffman/Cooley conjecture Deltagernes besvarelses peger på, at de er påvirket af the Gaze of the Other i

-Urealistiske idealer mod det perfekte – at være den perfekte ven, kæreste, elev... -Målet om det gode liv i fremtiden (uddannelse, arbejdsliv, familieliv...) -Bekymringer om fremtiden -Jeg bliver ikke påvirket af præstationssamfundet	1. Karakterræs: 48 deltagere (ca. 68 %) 2. Bekymringer om fremtiden: 43 deltagere (ca. 61 %) 3. Sammenligninger : 39 deltagere (ca. 55 %) 4. Pres i forhold til at yde dit bedste: 38 deltagere (ca. 54 %) 5. Krav fra dig selv eller dine omgivelser: 38 deltagere (ca. 54 %) 6. Målet om det gode liv i fremtiden (uddannelse, arbejdsliv, familieliv...): 38 deltagere (ca. 54 %) Jeg bliver ikke påvirket af præstationssamfundet: 2 drenge (ca. 3 %)	form af sammenligninger og af præstationssamfundets værdier ift. at skabe det gode liv. Føler vi som mennesker skam, når vi ikke opnår det, som samfundet og derfor vores medmennesker mener er det gode liv?
4. Hvor oplever du, at presset kan komme fra? Sæt gerne flere kryds -Forældre -Lærere -Skolen -Venner -Politikere -En selv -Familie -Sociale medier -Den globale verden -Fritidsinteresser -Kærester -Medier og nyheder (tv, radio og aviser) -Reklamer -Andet	Vi har udvalgt de 6 besvarelser, som flest deltagere har krydset af i. Vi har her skrevet dem i rækkefølge fra flest til færrest deltagere. 1. En selv: 53 deltagere (ca. 75 %) 2. Skolen: 44 deltagere (ca. 62 %) 3. Sociale medier: 31 deltagere (ca. 44 %)	Deltagernes besvarelser peger på, at de oplever, at det største pres kommer inde fra dem selv, hvilket 75 % af deltagerne svarer. Hvor kommer presset så fra? Ca. 62 % af deltagerne oplever, at presset kommer fra skolen og 31 % oplever det kommer fra lærerne. Hvorfor føler deltagerne, at det er nødvendigt/vigtigt at presse sig selv? Har the Gaze of the Other en betydning i forhold til ovenstående spørgsmål? Er det de andres blikke, der i

	4. Venner: 30 deltagere (ca. 42 %) 5. Lærere: 22 deltagere (ca. 31 %) 6. Den globale verden: 18 deltagere (ca. 25 %)	virkeligheden skaber presset? Og føler de skam, når de så ikke lever op til presset? Presser de sig selv for ikke at opleve skam i interaktionen med andre mennesker, som Goffman/Cooley conjecture beskriver?
5. Føler du nogle gange skam i forhold til... Sæt gerne flere kryds -Karakterræs -Lektieræs -Pres i forhold til at yde dit bedste -Krav fra dig selv eller dine omgivelser -Præstationer -Sammenligninger -Konkurrence om at være dygtigst, hurtigst, pæneste, tyndest, rigest, klogest... -Urealistiske idealer mod det perfekte – at være den perfekte ven, kæreste, elev... -Målet om det gode liv i fremtiden (uddannelse, arbejdsliv, familieliv...) -Bekymringer om fremtiden -Jeg føler ikke skam	Vi har udvalgt de 6 besvarelser, som flest deltagere har krydset af i. Vi har her skrevet dem i rækkefølge fra flest til færrest deltagere. Derudover har vi medtaget hvor mange deltagere, der krydser af i, at de ikke oplever skam. 1. Karakterræs: 35 deltagere (ca. 49 %) 2. Pres i forhold til at yde dit bedste: 33 deltagere (ca. 47 %) 3. Sammenligninger : 29 deltagere (ca. 41 %) 4. Bekymringer om fremtiden: 28 deltagere (ca. 40 %) 5. Krav fra dig selv eller dine omgivelser: 24 deltagere (ca. 34 %) 6. Konkurrence om at være dygtigst, hurtigst, pæneste, tyndest, rigest, klogest...: 23 deltagere (ca. 32 %)	Næsten hver 2. deltager besvarer, at de oplever størst skam ift. karakterræs og pres ift. at yde sit bedste. 19 % besvarer, at de ikke oplever skam – alle er drenge.

	Jeg føler ikke skam: 13 drenge (ca. 19 %)	
6. Hvor fra oplever man som ung mest skam? -Forældre -Lærere -Skolen -Venner -Politikere -En selv -Familie -Sociale medier -Den globale verden -Fritidsinteresser -Kærester -Medier og nyheder (tv, radio og aviser) -Reklamer -Andet	Vi har udvalgt de 6 besvarelser, som flest deltagere har krydset af i. Vi har her skrevet dem i rækkefølge fra flest til færrest deltagere. 1. En selv: 38 deltagere (ca. 54 %) 2. Skolen: 36 deltagere (ca. 50 %) 3. Sociale medier: 30 deltagere (ca. 42 %) 4. Venner: 29 deltagere (ca. 41 %) 5. Forældre: 18 deltagere (ca. 25 %) 6. Familie: 15 deltagere (ca. 21 %)	Over hver anden deltager peger på, at de oplever mest skam fra dem selv, og hver anden peger på, at de oplever mest skam fra skolen. Har the Gaze of the Other betydning for den frygt i forhold til at opleve skam i sociale interaktioner - Goffman/Cooley conjecture.
7. Kunne det være en ide at skabe et design, et sted eller en platform, hvor man som ung kan tale åbent om skam i præstationssamfundet? Angiv på en skala fra 1 til 5, hvoraf 1. er en meget dårlig ide og 5 er en meget god ide.	På en skala fra 1 til 5, besvarer deltagerne i gennemsnit, at de mener, at ideen er 3,39 god.	Deltagerne mener i gennemsnit, at ideen om et design/et sted/en platform er lidt mere end gennemsnitlig god, da de vurderer den som værende 3,39 ud af 5. Deltagerne vurderer i gennemsnit derfor hverken ideen som meget dårlig eller meget god, men mere som lidt over middel.
8. Hvorfor synes du, det kunne det være en god idé? Citater fra deltagere: ”Så man ikke føler sig så presset mens man føler inden andre har det på samme måde og klare det nemt som en leg.”	Deltagerne peger primært på følgende temaer: -Åbenhed i stedet for at gemme sig selv væk. -Spejling/at føle man ikke er alene.	The Gaze of the Other Metaforisk teater Goffman/Cooley conjecture Som mennesker spiller vi skuespil/teater (Goffman) og gemmer derved os selv

”Sådan at man ved at man ikke er alene.” ”Snakke/skrive med andre om hvordan man har det.” ”Fordi man kan få lov at spejle sig i andre, men på andre måder en det perfekte mange unge sætter urealistiske forventninger til sig selv. pga. sociale medier så det kunne være godt med et sted hvor man ikke behøver at vise sig selv fra sin bedste side.” ”Fordi det kan nok hjælpe en hel del at have nogle at snakke med, så man ikke føler sig alene i det man føler, og så det bliver normaliseret.” ”fordi unge ikke for en mulighed at tale om hvordan de har det og hvordan de bliver presset, uden lærer, forældre eller samfundet kommer med Modargumenter” ”Det er vigtigt man er åbne om hvordan man har det, i stedet for at gemme det væk og tage en facade på, det kan nemlig få andre til at sammenligne sig med den person, og de får det dermed dårligere, men hvis man nu er åbne omkring det, kan alle være ærlige omkring hvordan de har det og folk føler sig mindre alene” ”Jeg tror det kunne være en god ide, fordi mange unge ikke ved hvem man skal tale med det om. Jeg mener at hvis denne "platform" kunne være et anonymt værktøj for unge til at tale med andre unge der har det ligeledes ville der ihvertfald være en god velkomst herfra” ”Det kunne være en god ide fordi det vil give noget tryghed til unge, at vide man ikke er den eneste der kæmper	-Ønsket om, at designet, stedet eller platformen er anonymt -Unge hjælper unge. -Pres fra samfund og de voksne.	væk i frygten for at føle skam i relationer/interaktionen med andre mennesker. Præstationer og skam – hvordan hænger det sammen? Skam er svært at tale om. Hvad skal vi gøre ved det? Skal vi fortsætte med ikke at tale om det, eller kan vi bryde tabuet? Spejling – looking glass self af Cooley.
---	--	---

med noget og man kan lytte til andres problemer” ”Det kunne være godt for mange at få lettet den tunge følelse fra brystet og snakke åbent om det da man tydeligvis ikke er den eneste der oplever det sådan” ”Jeg synes det er en fint nok ide men jeg tror mange vil have svært med at snakke åben om skam” ”Jeg syntes det er en god ide fordi at man måske kan komme ud med nogle ting man ikke tør at sige til andre, og så tænker jeg måske også at så kan flere unge hjælpe hinanden”		
9. Kan du se designet, stedet eller platformen være en løsning til at ændre på samfundsværdierne om præstation, konkurrence og perfektion? Angiv på en skala fra 1 til 5, hvoraf 1. er en meget dårlig løsning og 5 er en meget god løsning.	På en skala fra 1 til 5, besvarer deltagerne i gennemsnit, at de mener, at ideen er 2,96 en god løsning. 3 er gennemsnitlig god.	Deltagerne mener i gennemsnit, at et design/et sted/en platform er lidt mindre end gennemsnitlig god, da de vurderer den som værende 2,96 ud af 5. Deltagerne vurderer i gennemsnit derfor hverken ideen som meget dårlig eller meget god, men som lidt under middel.
10. Hvis ja, hvorfor? Citater fra deltagere: ”Jeg tror i hvert fald det vil kunne hjælpe, ikke i hvor stor grad. Men jeg tænker hvis man kan dele sine tanker og høre andre have de samme tanker og usikkerheder så vil det hjælpe til ikke at føle sig alene” ”Ja, ved at gøre det til en åben diskussion vil det helt klart kunne ændre på de urealistiske standarder som samfundet og de sociale medier sætter.” ”ved det ikke helt det ikke fordi samfundet vil gøre noget jo”	Deltagerne peger primært på følgende temaer: -Spejling: dele sine tanker og ikke føle sig alene. -Åbenhed kan ændre normerne. -Det ændrer ikke samfundet, og derfor ændrer det ikke noget. -Spejling. -Tøvende ift. om det hjælper nok.	Looking glass self Goffman/Coolley conjecture The Gaze of the Other Deltagerne peger igen på, at de kan se en fordel ved at spejle sig i andre og derfor ikke føle sig alene med sine tanker og følelser, da de erfarer, at andre har det på samme måde. På samme tid besvarer flere deltagere, at de ikke tror, det har den ønskede virkning, da problemet er at finde på det samfundsmæssige plan.

”det lyder som en god ide men jeg tror ikke man kan ændre på samfundsværdierne ved kun at lave en platform jeg tror man det kræver mere hvis man skal helt deroppe” ”Jeg tror ikke at det ville hjælpe, fordi der er allerede sådanne platforme, og jeg tror ikke at antallet har af platforme har nogen betydning, jeg tror at hvis der skal gøres noget ved det så skal man ændre hele samfundets opbygning” ”Jeg tror godt det kan ændre på noget, men jeg ved ikke om det er nok. Jeg ved ikke end gang om det kan forsvinde hltl, men jeg tror dette er et skridt i den rette retning.” ”De unge vil måske få øjnene op for, at vi alle oplever presset på enten én eller flere måder ad gangen, og at vi alle egenligt har vores egne værdier uanset. Vi er alle lige gode som vi er.” ”Ja, jeg kunne godt se så, de personer som har følger omkring emnet kunne komme ud med deres tanker og lære der var andre som som følte ligesom dem.”		Har deltagerne ret i, at præstationssamfundet er samfundsskabt, og hvad kan vi så overhovedet stille op med det? Hvem er vi, hvis vi ikke præsterer? Skam er knyttet til vores væren, vores identitet som mennesker. Er skammen primært knyttet til det moderne samfund, hvorimod skyld fyldte mere tidligere? Er skammen skjult i det moderne samfund?
11. Har du nogle ideer til, hvad designet, stedet eller platformen kan indeholde? Eller hvad/hvordan det ellers kan være? Citater fra deltagere: ”Brevkasse.” ”Et sted, hvor alle er velkomne.” ”Man kan mødes et sted også tale om hvad man kan gøre for at det bliver bedre, og for at man ikke føler sig presset over den skam man går rundt med.”	Deltagerne peger primært på følgende temaer: -Unge hjælper unge -Online forums -Åbenhed -Anonymisering -Væk fra perfektionisme	Goffman/Cooley conjecture The Gaze of the Other Looking glass self Kan vi bruge deltagernes ideer fra surveyen som udgangspunkt for idegenereringen med informanterne i fokusgruppeinterviewet?

”Et sted hvor man kan skrive åbent og intet negativitet eller had fra nogen.” ”Jeg synes allerede der er en masse steder man kan snakke åbent om det. Og jeg synes det er godt at det bliver sat mere i fokus. Tror også det fjerner noget af tabuet omkring at føle skam eller pres i hverdagen.” ”Det kunne være fedt med en hjemmeside eller et telefon nummer såsom børnetelefonen.” ”Chat-rum.” ”man kunne lave det til en form for socialt medie lige som twitter.” ”Man kunne lave et program enten tv eller radio ligemeget, hvor man taler om svære emner.” ”det burde ikke styres af voksne men det burde være en åben platform hvor unge kan give råd til andre unge.” ”det kunne måske være en platform lidt ligesom Headspace hvor der så er en online chat hvor unge kan snakke sammen eller man kan snakke med en voksen om det. Det kunne så også være et fysik sted hvor unge kunne komme og snakke med andre unge eller en voksen.” ”Jeg tror platformen skal være en tekstbaseret anonym platform. Men jeg tror det bliver svært at skabe en "perfekt" platform. Især også fordi det er svært, at fjerne det perfektionisme vi oplever hos mange unge. Jeg ved ikke engang hvad jeg selv skal gøre.” ”Instagramprofil.” ”Man kunne måske både kunne snakke med professionelle men også andre unge for at snakke om hvad man føler.”		
---	--	--

”Jeg syntes det skal indeholde løsninger på ting man kæmper med. Oplevelser fra andre unge mener jeg også er vigtigt.” ”nok hvor man kan se af at andre måske føler den samme slags skam/pres.” ”forskellige kategorier under sociale ting som unge hvor folk kan snakke sammen og tale med eksperter.” ”En platform lidt ligesom teams hvor unge kan privat snakke med andre unge og nogle kan hjælpe dem.” ”Måske et sted hvor man kan skrive anonymt med andre unge.” ”At man kan snakke sammen anonymt.” ”Har ikke en konkret idé - en gruppe på sociale medier? Møder og deltagelse på offentlige steder i private lokaler?” ”Det kunne være en gruppe hvor man mødes en eller to gange om ugen hvor man bare sad og snakkede og hørte på hvordan man selv og andre har det.” ”Et sted hvor unge fra hele Danmark kan skrive med hindanden og spørge hindanden til råds og så måske et sted hvor der sidder nogle rådgivere og rådgiver dem.”		
---	--	--

Figur 12 Kodning af survey med inspiration fra Brinkmann & Tanggaard (2020)

7.2 Faserne i specialets hermeneutiske analyse

7.2.1 Fase 1 - Skam i præstationssamfundet

Hypotetisk undring 1: Det er relevant at tale om skam i præstationssamfundet med de unge.

Specialets emne Skam i præstationssamfundet opstår på baggrund af vores fordomme (Gadamer, 2007) og forudgående viden og erfaring (Dewey, 2009) hvilke er med til at afføde en undring og interesse hos os vedrørende skam blandt unge i præstationssamfundet. Denne undring og interesse udmønter sig i specialets første hypotetiske undring, der går på, hvorvidt det er relevant at tale om skam med de ældste elever i grundskolen. Det er netop denne hypotetiske undring, samt de øvrige hypotetiske undringer, der opstår i efterfølgende faser, vi forsøger at bruge til at undersøge specialets komplekse undersøgelsesfelt. Dette med udgangspunkt i, hvad Brinkmann & Tanggaard (2020) beskriver som abduktion, hvor de beskriver den abduktive tilgang som en metode, hvor man som forsker anvender sin hypotese til at forklare og forstå et forvirrende og frustrerende fænomen. Her åbner vi som forskere op for hypotetiske undringer i vores proces, der afprøves i praksis i forhold til, om de kan underbygges eller forkastes. Vores hypotetiske undringer opstår undervejs i processen som en spiralbevægende proces, hvor vi samler puslespilsbrikkerne (Schwartz-Shea & Yanow, 2012) en ad gangen ved at undersøge kendsgerningerne del for del i samspil med vores teoretiske perspektiver.

Specialets første fase indeholder indledende snakke om perspektiver, ideer og problemer på baggrund af vores forudgående viden og interesse, som benævnt i problemfeltet, fra blandt andet to tidligere projekter på AAU vedrørende skam i relation til interaktionsdesign samt unges brug af sociale medier og mediernes påvirkning på unges trivsel. Derudover anvender vi erfaringer som tidligere lærere i grundskolen samt som mennesker i et vestligt moderne samfund. De indledende snakke udspringer også af den litteratur, der er fortolket af andre før os, da vi i denne del af processen har læst litteratur fra den første sporadiske litteratursøgning (jf. bilag 6) om emnet skam ud fra Jørgensen (2023) og Larsen (2022) samt om præstationssamfundet med udgangspunkt i Petersen (2017) og Petersen og Krogh (2021). De forudgående fordomme (Gadamer, 2007) og erfaringer (Dewey, 2009), der udspringer af specialets indledende snakke, anvender vi i denne fase til at komme nærmere undersøgelsesfeltets problemstilling, hvor vi forsøger at samle vores forforståelser for at finde ud af, hvad vi tror, der er vigtigt. Med udgangspunkt i Deweys (2009) terminologi, forsøger vi at identificere et givent problem, og vi lader alle vores umiddelbare tanker og ideer, som udspringer af vores forforståelse, få frit spil. Fasen indeholder også tanker og samtaler om en inkludering af mulige løsningsforslag via et eventuelt redesign af det tidligere benævnte interaktionsdesign "Flawsome", som vi udviklede på 8. semester (jf. bilag 11). Det er som benævnt også i denne fase, vi diskuterer, hvordan og med hvilke teoretiske tilgange og perspektiver, vi skal nærme os en horisontudvidelse (Gilje, 2017), der kan være med til at belyse for og imod den hypotetiske undring om skam blandt unge i præstationssamfundet, som vi ender med at forfølge, da vi endnu ikke tidligere har undersøgt koblingen mellem fænomenet skam og præstationssamfundet, hvorfor vi stadig har mange ubesvarede spørgsmål inden for dette undersøgelsesfelt, som vi ønsker at besvare og skabe yderligere viden omkring.

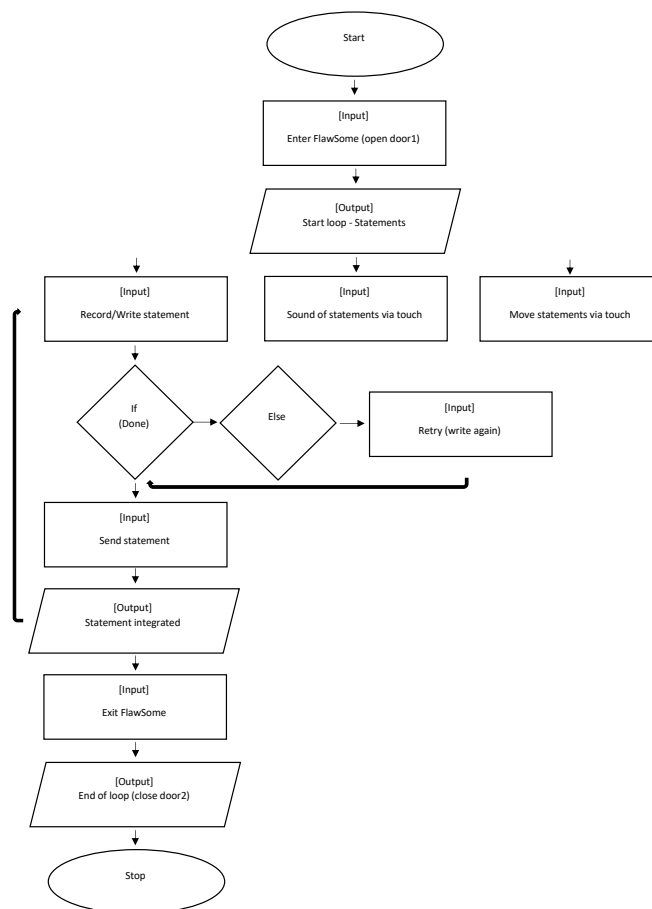
Fase et er præget af vores søgen efter teorier, som kan lede os videre i processen mod at forklare og forstå specialets hypotetiske undring om skam i præstationssamfundet, og som det også fremhæves i den abduktive tilgang, ønsker vi at gøre vores overraskende eller forvirrende fund gennem specialets empiriske materiale (Järvinen & Mik-Meyer, 2017) mindre overraskende.

Følgende afsnit beskriver vores anden fase, dog overlapper de to første faser hinanden og kan ikke adskilles, da fase to er en del af den første fase, hvor vi forsøger at indkredse problemstillingen på baggrund af alle de umiddelbare tanker og ideer, der opstår. Vi vælger dog at give ”Redesign af Flawsome” sin egen fase, da dette perspektiv får relativ meget plads i første del af vores proces, hvor vi er optaget af, hvordan vi sammen med specialets informanter kan skabe et redesign af Flawsome med udgangspunkt i vores nye viden, erfaring og forforståelse, hvilket beskrives i nedenstående fase. Andre ideer og tankerækker slippes på dette tidspunkt, og fase to tager derfor udelukkende afsæt i et redesign af Flawsome.

7.2.2 Fase 2 - Redesign af Flawsome

Med udgangspunkt i vores interaktionsdesign Flawsome (jf. bilag 11) og den i første fase benævnte læste litteratur, begynder vi i denne anden fase at undersøge og udtænke, hvordan vi kan redesigne interaktionsdesignet i samspil med den unge målgruppe. Her er omdrejningspunktet i første omgang blandt andet Participatory design. Herigennem tilstræber vi at inddrage specialets målgruppe for at åbne undersøgelsesfeltet op samt opnå viden gennem brugerinddragelse. Derfor er vi på dette tidspunkt i processen stadig optaget af på sigt sammen med specialets deltagere at arbejde videre mod et redesign af Flawsome, hvorfor vi i denne fase finder det centralt at tydeliggøre designets funktioner med tanke på at kunne sammenholde disse med informanternes og deltagernes kommende redesign for at kunne tydeliggøre, hvilke delelementer, der skal bringes med videre.

Nedenstående flowdiagram illustrerer Flawsomes (jf. bilag 11) funktioner og er udarbejdet under specialets anden fase i et forsøg på at visualisere kodningen og programmeringen bag Flawsome samt tydeliggøre Flawsomes funktioner for specialets læsere.

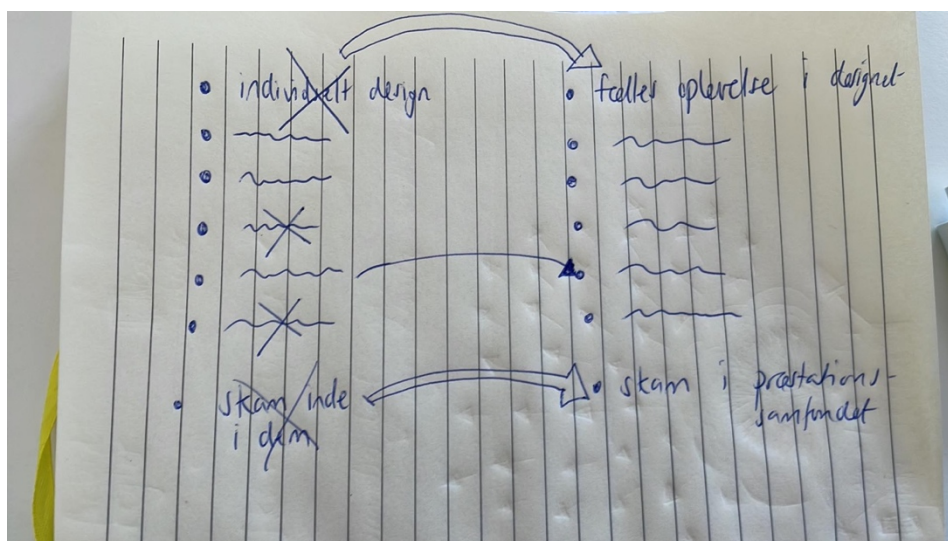

Figur 13 Flowdiagram Flawsome, udarbejdet med inspiration fra kursusingang 4, IT-begreber og teknologiforståelser

I denne fase af processen bliver vi opmærksomme på det individuelle aspekt i Flawsome, da brugerne interagerer individuelt med interaktionsdesignet. Dette står i kontrast til specialets teoretiske perspektiv, hvor Petersen & Krogh (2021) fremhæver, at vi skal væk fra det individualiserede og søge mod løsninger væk fra det enkelte individ for i stedet at finde dem i fællesskaber, da individbaserede løsningstilgange vil afføde skyld og skam blandt unge, eftersom dette implicit vil fortælle dem, at problemet stammer fra dem selv, trods vi godt ved, at problemet er samfundsmæssigt og strukturelt (Petersen & Krogh, 2021). I dette speciale undersøger vi skam i relation til samfundet, og derfor bør vi også ifølge Petersen & Krogh (2021) søge at løse og/eller forstå undersøgelsesfeltet i en social kontekst, og ikke individbaseret, som vi gjorde i vores tidligere projekt om Flawsome (jf. bilag 11). Dette perspektiv med fokus på fællesskabet frem for individet underbygges også af specialets datakonstruktion, hvilket illustreres i fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3), hvor informanterne fremhæver, at designet skal være et sted, hvor man i fællesskab kan ytre skammen og hjælpe og/eller lytte til hinanden.

Derfor konkluderer vi i fase to, at designet i specialet skal fokusere på fællesskabet og på den skam, der kan opstå i mennesker med fokus på det omkringliggende samfund som årsag dertil, herunder præstationssamfundet (Petersen, 2017), frem for at handle om den

individuelle skam, som individer kan opleve som en personlig følelse, skabt eller opstået i dem selv. Vi tager således et sæt briller på, der forstår skammen som noget, der først og fremmest er skabt uden for dem selv, som det illustreres i sketchen herunder.

Figur 14 Sketching af første idé i redesign processen

Scheff (2014) fremhæver ligeledes på baggrund af nedenstående citat af Goffman, at der altid er risiko for at opleve ydmygelse eller skam, når mennesker er i interaktion med hinanden, hvorfor vi som mennesker spiller skuespil over for hinanden for at give hinanden et godt indtryk for derved at undgå at opleve forlegenhed, hvilket vi også forstår som skam:

“There is *no* interaction in which participants do not take an appreciable chance of being slightly embarrassed or a slight chance of being deeply humiliated” (Scheff, 2014, s. 111).

Vi bliver herigennem bevidste om, at de værdier, normer og rammer, der eksisterer i et samfund, smitter af på, hvordan vi som mennesker vurderer hinanden, og således også ud fra, hvornår vi oplever noget som skamfuldt. Dette perspektiv beskriver Larsen (2022) ved hjælp af Sartres begreb om the Gaze of the Other, hvor mennesket konstruerer sin egen identitet på baggrund af andres menneskers blik eller perception af dig. Larsen (2022) beskriver ligeledes, at dette har betydning for vores oplevelse af egen identitet, da skam er knyttet til menneskets eksistens og dermed er med til at forme vores identitet. Dette viser ligeledes, at skam er en enorm kraftfuld følelse, og når Scheff (2014) beskriver, at Goffman har udtalt, at vi for alt i verden ønsker at undgå denne følelse, og derfor tager masker på over for hinanden, så bunder det grundlæggende i angst for at blive set ned på af the Other (Larsen, 2022), og det får betydning for vores egen selvopfattelse samt konstruktion og syn på os selv. Vi mener dog, at det er vigtigt at kigge på det omkringliggende samfund, da the Gaze er tillært i en historisk- og kulturel kontekst. Larsen (2022) beskriver, at Giddens også forstår skam som være knyttet til vores eksistens som mennesker, hvorfor det omkringliggende samfund ikke kan pilles ud af skammen. Larsen (2022) argumenterer ligeledes for, at vi i det moderne samfund ikke har nogle faste rammer eller normer at finde fred i, hvorimod intetheden og friheden, benævnt af Larsen (2022), skaber rammen for vores handlinger, hvor vi selv er ansvarlige for, om vi formår at blive succesfulde i både familie- og arbejdsliv samt den

generelle aktive livsstil, hvor vi hele tiden skal være i bevægelse og udvikle os. Idealet er ifølge (Larsen, 2022) det uafhængige, konstant innovative samt kreative subjekt. Vi har alle muligheder åbne, og det er samtidig vores eget ansvar at tage den største bid af kagen, skabe os selv samt det bedst mulige liv, hvorfor vi også selv er ansvarlige for vores egen lykke og succes samt egen eventuelle ulykke og fiasko. Larsen (2022) placerer således også mennesket i præstationssamfundet i tæt relation til angsten, da nederlag og skam altid er en nærværende mulighed, som vi bekymrer os om. Larsen (2022) beskriver, at præstationssamfundet er et metaforisk teater, hvor vi måler og vejer os med hinanden og hele tiden forsøger at præstere og selvrealisere os selv i overvågningen af the Other, hvorfor vi mener, at samfundsperspektivet er drivkraften for den skam, som mennesker oplever som noget iboende. Vi mener derimod, at vi skal finde svarene på samfundsplan og derfor i fællesskaberne frem for hos det enkelte individ, hvilket også bakkes op af Petersen & Krogh (2021). Larsen (2022) underbygger dette perspektiv direkte, hvilket han beskriver således:

”The essence is that we cannot merely regard modern shame as a concept of the individual psychology: shame also captures a socio-pathological situation in which a free, choosing subject meets the detached, self-protecting, judgmental gaze.” (Larsen, 2022, s. 49).

7.2.3 Fase 3 - Intellektualisering

I denne tredje fase begynder vi udarbejdelsen af interviewguiden til specialets første datakonstruktion, det semistrukturerede interview (jf. bilag 1). I den forbindelse er vi på jagt efter de gode undersøgelsesspørgsmål, som, fremhævet af Johansen & Larsen (2021), starter med en undren, hvilket også understøttes af specialets abduktive tilgang til forskning (Schwartz-Shea & Yanow, 2012) samt af Deweys (2009) 2. fase vedrørende intellektualisering, hvor vi søger at skabe en forståelse af undersøgelsesfeltet ved at gøre os forestillinger om, hvilke handlemuligheder og/eller metoder vi kan anvende til at forstå feltet på et begrebsmæssigt plan (Dewey, 2009). Med inspiration og afsæt i Deweys (2009) 2. fase inddrager vi teori og påbegynder konstruktionen af specialets data, som skal være med til at indkredse undersøgelsesfeltet. Vi overvejer, hvilke teoretiske perspektiver der bør inddrages i forhold til, hvor problemet og dataen fører os hen, herunder specialets opståede hypotetiske undringer. Vi læser om anvendelsen af teoretiske, abduktive værktøjer i form af kvalitative metoder (Brinkmann & Tanggaard, 2020) til at forsøge at forstå undersøgelsesfeltet ud fra med hjælp af teori (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), da Dewey (2009) beskriver, at vi skal forestille os eventuelle handlemuligheder eller metoder til at forstå baggrunden for feltet. Vi foretager så at sige en intellektualisering (Dewey, 2009), hvor vi samler de første teoretiske, erfarede (Dewey, 2009) samt forforståelses (Gadamer, 2007) puslespilsbrikker som benævnt af Schwartz-Shea & Yanow (2012) og forbereder den første strukturelle konstruktionen af data på baggrund deraf med den intention at underbygge eller forkaste vores hypotetiske undring, som beskrives i specialets fjerde fase.

I denne fase laver vi ligeledes vores systematiske litteratursøgning for at skabe et overblik over den forskning, der yderligere forefindes på området. Litteraturen fra søgningen inddrages i de følgende faser, som delelement til at underbygge og forkaste vores hypotetiske

undringer, som opstår i forbindelse med, at specialets nye kendsgerninger (Dewey, 2009) konstrueres.

7.2.4 Fase 4 - Semistruktureret interview

Hypotetiske undring 1: Er det relevant for de unge at tale om skam i præstationssamfundet?

Vi afholder det semistrukturerede interview, da vi ønsker at teste vores hypotetiske undringer, om at unge oplever skam som følge af præstationssamfundet, samt at det er relevant for målgruppen. Derfor forsøger vi via denne første datakonstruktion (jf. bilag 1) at få underbygget eller forkastet vores hypotetiske undring, om at det er relevant at tale om skam med de unge. Ifølge Kristensen (2017) fungerer sproget som adgang til informanternes meningstilskrivelser, hvorfor kendsgerninger konstrueres i dialogen mellem os og specialets informanter via det semistrukturerede interview.

Vi og informanterne kender hinanden fra et tidligere projekt på AAU vedrørende sociale medier og unges brug heraf, og dette kendskab betyder, at vi som indgang til interviewet har en fordom (Gadamer, 2007) om, at informanterne har lettere ved at tale med os om emnet skam, da vi har en erfaring med fra det tidligere projekt på AAU (jf. bilag 11) om, at det er svært og sårbart for de unge at tale om og sætte ord på. På baggrund af bevidstheden om emnets sårbarhed vælger vi at benytte visuelle materialer under interviewet for at gøre det mere trygt for informanterne at tale om emnet ved og for at fjerne fokus fra informanterne. I stedet vælger vi at tale ud fra andres oplevelser af skam, som bliver vores fælles tredje. Her er ifølge Dewey (2009) tale om en grad af den reflektive tænkning, da vi anvender tidligere erfaringer til at tilgå problemet. Vi er ligeledes opmærksomme på det perspektiv, at Scheff (2014) beskriver, at flere studier peger på, at næsten al skam er skjult i det moderne samfund, da Lewis og Elias' undersøgelse viser, at skammen er blevet mere og mere usynlig i takt med, at den fysiske afstraffelse er blevet afskaffet. Denne forforståelse bringer vi ligeledes i spil i planlægningen af det semistrukturerede interview, da dette giver os en forforståelse for, at de unge ikke er vant til at tale om skam med andre mennesker. Scheff (2014) beskriver også, at Goffman fremhæver, at vi spiller teater over for hinanden for ikke at opleve at blive afvist og dermed føle skam. På denne måde tager vi en maske på og spiller en rolle over for hinanden og gemmer os selv bagved denne. Når vi taler om vores skam med andre mennesker, kan man derfor sige, at vi tager masken af og oplever at stå helt nøgne og sårbare over for andre, da der er stor risiko for at blive afvist, som den man er. Dette perspektiv underbygges af Larsen (2022), da han beskriver, at skammens væsen handler om, at vi godtager the Others perception af os og accepterer den som sandhed i forhold til, hvordan vi tror, den anden ser os. Larsen (2022) beskriver hertil, at vi i præstationssamfundet står ansigt til ansigt med det fulde ansvar for egen selvrealisering med frygten for nederlag og for ikke at træffe de rigtige valg, og derfor er skammen for de andres blikke ifølge Larsen (2022) altid nærværende, og han beskriver ligeledes præstationssamfundet som et metaforisk teater, hvor andre mennesker altid kan overvåge, om vi præsterer og selvrealiserer os selv godt nok i teatret (Larsen, 2022). Larsen (2022) beskriver ydermere, at vi sikrer selvets identitet ved at fjerne os fra og gå væk fra skammen i præstationssamfundets teater, hvorfor vi anvender dette perspektiv som udgangspunkt til at tale med informanterne ud fra det beskrevne fælles tredje, hvor vi således ikke udfordrer dem på selve deres eksistens og frygten for at stå ansigt til ansigt med det, de

måske har gemt væk for at tilpasse sig præstationssamfundet i frygten for at blive afvist af de andre.

Vores udgangspunkt for at tale ud fra et fælles tredje viser sig dog også at være en udfordring for vores informanter, da de i starten af det semistrukturerede interview er svære at få i tale. Især under interviewets første del oplever vi stilhed og adskillige længere pauser og besvær fra informanternes side med at besvare og/eller forholde sig undrende til vores spørgsmål til trods for, at vi forsøger at indtage en åben, undrende og spørgende position, hvor vi lægger vores egne fordomme på hylden for en stund og lytter til informanternes horisonter, som det fremhæves af Johansen & Larsen (2020). Vi fortæller ligeledes informanterne, at vi anskuer dem som værende eksperterne, hvorfor vi indtager et udgangspunkt, hvor vores fordomme kan ændre sig i takt med at kendsgerninger og data viser os andre horisonter og perspektiver (Gilje, 2017). Dette perspektiv om at lytte og forholde os åbne over for informanternes horisonter, medfører også, at vi lægger mere afstand til at foretage et redesign af Flawsome. Gilje (2017) peger ligeledes på, at det er essentielt at kunne skelne mellem egne fordomme, således, at vi ikke tryllebindes af egne negative fordomme, som kan blokere for forståelsen. Vi forholder os derfor kritiske over for, om Flawsome bliver en negativ fordom, som skygger for, at vi kan samle flere af puslespilsbrikkerne ved at skabe plads til informanternes horisonter.

At informanterne ikke har meget at sige i begyndelsen, underbygger vores formodning om og argumentation for at inddrage visuelle materialer, og vi vurderer, at havde vi talt udelukkende ud fra informanterne selv og deres oplevelser af skam, havde de måske slet ikke ytret sig. Vi tilstræber i interviewet at få informanterne til at udtrykke deres egne perspektiver, så vi som forskere kommer udenom at antage (Johansen & Larsen, 2020), og derfor lader vi interviewet gå sin gang og bevæger os videre med afsæt i vores udarbejdede interviewguide (jf. bilag 4) til trods for, at vi ikke får de svar, vi håber på, på nuværende tidspunkt. Vi oplever dette som et frustrerende element, hvor vi ikke får underbygget eller forkastet vores hypotetiske undring, og dette frustrerende element benævnes af Dewey (2009), som påpeger vigtigheden af netop at forholde sig til de forhindringer, der også vil opstå i processen, da disse er en vigtig del af at nå frem til den bedste handlingsmulighed og/eller løsning i forhold til det observerede problem (Dewey, 2009), hvorfor vi forholder os til, at vi skal konstruere yderligere data for at samle flere puslespilsbrikker som benævnes af Schwartz-Shea & Yanow (2012) om den abduktive tilgang, hvor hvert delelement anskues som en puslespilsbrik til at skabe en større og større helhedsforståelse undervejs i processen, når flere og flere kendsgerninger (Dewey, 2009) konstrueres. Schwartz-Shea & Yanow (2012) beskriver ligeledes den abduktive reasoning som forskerens fortolkende proces, hvor forskeren vil opleve sig fanget uden mulighed for at samle alle puslespilsbrikkerne, men her kæmper forskeren videre i forsøget på at skabe en sammenhæng eller en helhed for at forstå og finde mening i undersøgelsesfeltet.

Vi forholder os i denne fase undrende til, om informanterne oplever en berøringsangst med emnet, der gør, at de har svært ved at tale om det eller det er fordi, de simpelthen ikke har et sprog for det, fordi de ikke er vant til at tale om skam. Begge elementer peger Larsen (2022) og Scheff (2014) på, da de beskriver, at skammen er skjult i det moderne samfund, og det

derfor ikke er noget, vi taler om eller har et sprog for, hvorfor vi forstår deres tilbageholdenhed som en blanding af begge dele. Denne hypotetiske undring forsøger vi at forstå og samle yderligere viden om i de efterfølgende datakonstruktioner i fase 5 og 7. En af informanterne fremhæver, at dette er en af de første gange, emnet italesættes for dem, hvilket også stemmer overens med Larsens (2022) og Scheffs (2014) benævnte perspektiver på skammen som udtalt, da vi frygter den i det moderne samfund. Vi vurderer ud fra blandt andet nedenstående citat, at specialets første hypotetiske undring vedrørende skammens relevans blandt unge til dels bliver underbygget:

”Jeg synes i hvert fald, at det er noget, flere burde tale om, fordi skam, det er noget, som vi oplever i vores hverdag, rigtig rigtig meget, men det er ikke noget, som man rigtig tager op.” (jf. bilag 1).

På denne baggrund ønsker vi at give de unge et sprog for skammen gennem samskabelse for at bryde med præstationssamfundets værdier og tvang (Petersen, 2017), som også benævnes af specialets informanter.

Specialets første datakonstruktion (jf. bilag 1) bevidner, at skam er noget, de unge oplever samt kan relatere til, som det ses i blandt andet dette citat:

”Jeg tænker, at den der med at spørge om hjælp. Det er noget, man næsten altid skammer sig over eller hvor man rækker hånden op, fordi jeg tror man er lidt bange for at føle, at man ikke er lige så klog som de andre selv.” (jf. bilag 1).

Citatet underbygger Jørgensens (2023) perspektiv, da han fremhæver, at vores unge kæmper med skam over at føle sig forkerte og utilstrækkelige i deres stræben efter at realisere det perfekte til trods for deres bevidsthed om, at de ofte stræber efter urealistiske idealer i dagens samfund. Dette perspektiv underbygger Larsen (2022) og Scheff (2014) ligeledes. Eksemplet viser også, sammenholdt med andre udtalelser fra interviewet (jf. bilag 1), at de høje krav og standarder kan tage modet ud af de unge (Petersen & Krogh, 2021), og det refererer til deres forslag om, at vi i specialet bevæger os væk fra den målbestemte verden og arbejder med en mere eksperimenterende tilgang (Petersen & Krogh, 2021), hvor vi, som Tanggaard (2010) også fremhæver det, bevæger os væk fra den konvergente tænkning, hvor fokus er på korrekte svar og løsninger og mod den divergente i stedet med mere fokus på proces og muligheder. Ovenstående citat af informanten viser også, at følelsen af skam er forbundet med bevidstheden om ens egen sårbarhed, og vi konfronteres netop med denne sårbarhed, når vi møder andres blik og vurdering (Jørgensen, 2023), hvilket Larsen (2022) også benævner med the Gaze of the Other af Sartre. Scheffs (2014) perspektiv om the Goffman/Cooley conjecture hænger sammen med dette, da dette henviser til, at vi kan opleve skam i alle interaktioner med andre mennesker, hvilket Scheff (2014) beskriver med the Goffman/Cooley conjecture, som betyder, at der er risiko for at føle skam i alle menneske interaktioner.

Yderligere data fra dette interview (jf. bilag 1) viser, at vi i høj grad lever i et præstationssamfund præget af individuel konkurrence og normer om succes (Petersen, 2017):

”Altså kravene, der er til en og sådan hvad standarden er... at man bare skal opfylde de krav, men hvis man ikke kan, så er man dårlig.” (jf. bilag 1).

”Og når man egentlig lægger med sin telefon, man tænker ikke rigtig på det der pres med, at du skal bare gå i skole, og du skal lave dine lektier, og du skal bare være god...” (jf. bilag 1)

Citaterne belyser, at vi uden individuelle præstationer og/eller kompetencer, ikke har samme værdi som individer i dagens præstationssamfund, da vi måles og vejes på baggrund af vores bedrifter og succeser, hvilket underbygges af både Petersen (2017), Jørgensen (2023), Larsen (2022) samt af Scheff (2014). Som ovenstående citater også illustrerer, er de unge på en og samme tid fanget i et spændingsfelt mellem uendelige muligheder og frygten for ikke at kunne gribe dem alle og derfor at blive en fiasko. Således vurderer vi også, at der er risiko for, at afstanden mellem idealerne i præstationssamfundet og virkeligheden kan blive til skam i unge, som er i gang med at udvikle deres identitet og derfor er ekstra sårbare, som Jørgensen (2023) også benævner.

Dette perspektiv kommer også til udtryk gennem specialets 2. litteratursøgningsfase (jf. bilag 6), hvor Stoeber (2008) fremhæver, at perfektionsstræben og den skam, skyld og stolthed, der medfølger, er afhængig af om de opsatte mål opnås eller ej. I den sammenhæng sætter vi spørgsmålstegn ved, om vi som individer konstant er sat op til at fejle i den moderne verden, da vi ikke er i stand til at leve op til alle præstationssamfundets mange krav uden at opleve eller føle skam, når vi fejler eller oplever nederlag?

Da vi spørger informanterne til, om skam er noget, de møder og taler om i hverdagen, svarer de:

”Altså, det er noget, vi lever med i hverdagen. Altså det er ikke rigtig noget, vi sådan kan, du ved, ”dogde” udenom. Det er en del af livet.” (jf. bilag 1).

På baggrund af fase fire er vi klar til at konstruere yderligere data i forsøget på at samle flere puslespilsbrikker i vores forståelse af undersøgelsesfeltet for derved at underbygge og forkaste de hypotetiske undringer, som denne fase underbygger, men som vi endnu ikke har nok puslespilsbrikker til at skabe helheden ud fra.

7.2.5 Fase 5 - Survey

I denne fase er vi interesserede i at få vores første hypotetiske undring yderligere underbygget (Dewey, 2009), hvorfor vi tester kendsgerningerne på ny i denne survey, i forhold til om det er relevant at tale med de unge om undersøgelsesfeltet. Derudover vil vi undersøge, om et eventuelt design, sted eller platform kan være relevant og ses som et eventuelt løsningsforslag i sigtet mod at give de unge et sprog for skammen, da det semistrukturerede interview ikke berører dette perspektiv fyldestgørende og derfor ikke kan underbygge den hypotetiske undring. Vi udarbejder således surveyen (jf. bilag 2) ud fra følgende hypotetiske undringer:

Hypotetisk undring 1: Det er relevant at tale om skam i præstationssamfundet med de unge.

Hypotetisk undring 2: De unge mangler et sprog for og en kontekst til den oplevede skam.

Hypotetisk undring 3: Synes de unge, det er relevant at lave et design, et sted eller en platform, hvor man som ung kan tale åbent om skam i præstationssamfundet?

Vi ønsker med udarbejdelsen af surveyen (jf. bilag 2) at nærme os specialets undersøgelsesfelt samt vores informanternes horisonter og perspektiver, som benævnt i fase 4, som Johansen & Larsen (2020) også benævner, for at sikre os et mere underbyggende grundlag for at bevæge os videre i undersøgelsesfeltet. Når flere puslespilsbrikker underbygger samme horisont, vil puslespillet også kunne blive samlet til en helhed til sidst i projektet, som Schwartz-Shea & Yanow (2012) benævner. Vi tester derfor de kendsgerninger (Dewey, 2007), der blev konstrueret i det semistrukturerede interview (jf. bilag 1), på ny for at underbygge og/eller forkaste de opståede hypotetiske undringer.

Data fra surveyen (jf. bilag 8) i forhold til deltagernes besvarelser om blandt andet krav og pres i præstationssamfundet (jf. figur 12), peger på, at deltagerne er påvirket af Sartres begreb *the Gaze of the Other*” (Scheff, 2014) i relation til sammenligninger og værdier i samfundet i forhold til at skabe det gode liv. Dette får os til at stille spørgsmålet, om vi som mennesker oplever og føler skam, når vi ikke opnår det, som samfundet og vores medmennesker mener, er det gode liv? Til det vil Stoeber (2008) svare ja, da de deltagere, i Stoebers (2008) forskning, der oplever mest skam og skyld, netop er optaget af andre menneskers anerkendelse for at føle, at de slår til og er gode nok, som de er.

Gennem vores kodning af surveyens data (jf. figur 12 og bilag 8) har vi formuleret de undringer, som kendsgerningerne i surveyen præsenterer os for, som hypotetiske spørgsmål, som vi endnu ikke har nok puslespilsbrikker til at forklare eller redegøre for.

Deltagernes besvarelser (jf. bilag 2) peger på, at de oplever, at det pres, de oplever, kommer fra dem selv, hvilket 75 % af deltagerne svarer. Men kommer presset virkelig fra dem selv, og hvem har lært dem, at de skal presse sig selv til at præstere godt? Ca. 62 % af deltagerne oplever, at presset kommer fra skolen, og 31 % oplever det kommer fra lærerne. Her kan vi ikke komme uden om Ehrenbergs pointe, ifølge Petersen (2017), om at det har meget stor værdi i dagens samfund at præstere og at lykkes med sine præstationer, og derfor giver det også god mening, når de unge deltagere præciserer, at de føler pres fra samfundets institutioner, som ifølge Petersen & Krogh (2021) holder de unge fast i en ond cirkel af krav og pres, som de unge internaliserer for ikke at fejle. På baggrund af horisonterne af Scheff (2014), Larsen (2022) og Stoeber (2008) argumenterer vi for, at denne frygt for at fejle eller oplevelse af nederlag i livet kan risikere at generere skam, som Larsen (2022) og Jørgensen (2023) også benævner, når vi som mennesker ikke altid formår at være den bedste og mest positive udgave af sig selv i alle parametre i livet. Næsten hver anden deltager besvarer, at de oplever størst skam i forhold til karaktærræs og pres i forhold til at yde sit bedste (jf. figur 12 og bilag 8), hvilket også underbygger ovenstående horisonter.

Det virker helt oplagt for os at stille spørgsmålet, om det i virkeligheden er de andres blik, *the Gaze of the Other* (Scheff, 2014), der skaber presset. De andre, eller *the Others*, om det så er skolen, samfundet, vennerne, kæresten, forældrene og så fremdeles. Ifølge Petersen (2017), Petersen & Krogh (2021), Jørgensen (2023) samt Larsen (2022) kan vi ikke undgå at fejle i nutidens samfund, da intet nogensinde er godt nok, og da der altid er nye mål og nye

milepæle at opnå og skabe succes på. Idealerne og kravene er uopnåelige for de fleste (Petersen, 2017), og det afføder skam (Jørgensen, 2023), da det vi forsøger at stræbe mod eller leve op til aldrig er godt nok. Derved mener vi, at der opstår en ond cirkel, hvor vi presser os selv og hinanden for netop ikke at opleve skam i interaktionen med andre mennesker, og dermed kan man sige, at vi, i frygten for the Gaze of the Other (Scheff, 2014) igen og igen stiger på præstationstoget i frygten for at opleve skam i sociale interaktioner, som beskrives gennem begrebet the Goffman/Cooley conjecture (Scheff, 2014). Scheff (2014) beskriver ligeledes, at skam er et tabu i det moderne samfund, hvorfor vi heller ikke har et sprog for skammen. Scheff (2014) anvender Lewis begreb bypassing, som henviser til fuldstændig undertrykkelse af skam, hvor mennesker vil gøre alt for at distrahere sig fra eller komme væk fra følelsen af skam, hvorfor Scheff (2014) argumenterer for, at skammen er tæt på navnløs. Følgende citat underbygger ligeledes argumentet om, at man fejler eller ikke slår til som menneske er en meget nærværende oplevelse i det moderne samfund:

32	anonymous	det er vigtigt man er åbne om hvordan man har det, i stedet for at gemme det væk og tage en facade på, det kan nemlig få andre til at sammenligne sig med den person, og de får det dermed dårligere, men hvis man nu er åbne omkring det, kan alle være ærlige omkring hvordan de har det og folk føler sig mindre alene.
----	-----------	--

Figur 15 Uddrag fra survey, spørgsmål 8 (jf. bilag 2)

Citatet underbygger ligeledes Goffmans (Scheff, 2014) teori om, at vi spiller skuespil over for hinanden og tager en maske på for ikke at opleve skam i interaktionen med andre mennesker.

Med udgangspunkt i surveyens kendsgerninger (Dewey, 2009), som peger på, at deltagerne oplever, at presset kommer fra dem selv, kan det måske føles, som om skammen kommer fra en selv, hvilket understreges af deltagerne, men egentlig opstår skammen ud fra de værdier, som vi på den måde internaliserer i samfundet (Petersen & Krogh, 2021).

Præstationssamfundets metaforiske teaters drivkraft er, at hvis bedre er muligt, så er det ikke godt nok. Når vi formår at løsrive os fra dette perspektiv, skal vi nok blive mindet om det via vores telefoner, sociale medier og lignende teknologier, der hele tiden tilstræber at minde os om samt presse os til at være den bedste udgave af os selv, som Jørgensen (2023) benævner. Følgende citater underbygger ovenstående (jf. bilag 2):

4	anonymous	Så man ikke føler sig så presset mens man føler inden andre har det på samme måde og klare det nemt som en leg
22	anonymous	fordi unge ikke for en mulighed at tale om hvordan de har det og hvordan de bliver presset, uden lærer, forældre eller samfundet kommer med Modargumenter
24	anonymous	Så det at have skam bliver normaliseret, da det er helt normal når man lever i den her verden.

Figur 16 Uddrag fra survey, spørgsmål 8 (jf. bilag 2)

Citaterne underbygger sammen med deltagernes øvrige svar (jf. bilag 2) desuden specialets første hypotetiske undring vedrørende relevansen af specialets undersøgelsesfelt. Vores anden hypotetiske undring vedrørende et manglende sprog for skammen blandt de unge, bliver også underbygget via adskillige udtalelser i surveyen (jf. bilag 2), eksempelvis de nedenstående udvalgte citater, som peger på en berøringsangst forbundet med skammen samt at deltagerne mener, at mange netop har svært ved at italesætte skammen, og denne horisont er som tidligere benævnt også underbygget af Scheff (2014) og Larsen (2022):

20	anonymous	Det lyder som en meget god idé, jeg ved bare ikke, om der ville være nogle, der ville tale om det.
29	anonymous	De unge vil måske få øjnene op for, at vi alle oplever presset på enten én eller flere måder ad gangen, og at vi alle egentligt har vores egne værdier uanset. Vi er alle lige gode som vi er.
41	anonymous	Det er noget man ikke tør og sige til særlig mange, så det vil være en god ide for at man kunne snakke med nogen om det.
45	anonymous	det kunne være en god ide fordi at mange unge kunne bruge det og de kunne få god hjælp af det. Men der vil stadig være nogle unge som ikke kunne bruge det fordi at de ikke tør eller ikke har lyst til at snakke om det.
56	anonymous	Jeg synes det er en fint nok ide men jeg tror mange vil have svært med at snakke åben om skam.

Figur 17 Uddrag fra survey - spørgsmål 8+10 (jf. bilag 2)

Som tidligere benævnt fremhæver Goffman ifølge Scheff (2014), at mennesker spiller skuespil i livets sociale interaktioner, hvorfor vi her gemmer os selv væk i frygten for at føle skam i relationen til andre, som altid er en risiko i mødet med andre mennesker ifølge Goffman (Scheff, 2014). Derfor bliver skam også, som deltagerne pointerer, svært at tale om, hvorfor de fortsætter med at have masker på og ikke italesætter, hvordan de har det. Det forstår vi som specialets paradoks. Som tidligere benævnt i fase 4, udtaler en informant under specialets semistrukturerede interview (jf. bilag 1), at emnet skam ikke er noget, de unge før er blevet spurgt til eller snakket med om, hvilket er med til at underbygge Scheffs (2014) og Larsens (2022) horisonter i forhold til, at skammen er et skjult og navnløst tabu i det moderne samfund. Måske tør vi slet ikke kigge skammen i øjnene, hvis det potentielt kan ændre vores selvforståelse samt identitet. Larsen (2022) beskriver ligeledes, at den eneste måde at sikre selvets identitet, er at gå væk fra eller ignorere skammen. Jørgensen (2023) fremhæver ligeledes, at vi i vores vestlige senmoderne samfund opstiller så høje individidealer og standarder, at der er skam forbundet med ikke at leve op til dem. Vi udleder heraf, at disse samfundsskabte idealer og standarder er med til at forstærke vores tavshed omkring svære emner, som kan generere skam, da vi som mennesker ikke kan leve op til de urealistiske standarder og idealer, hvis vi begynder at tale om og sætte ord på det, vi ikke kan eller ikke er.

I forhold til ideen om et design med henblik på at ændre på præstationssamfundets værdier, fremhæver deltagerne i nedenstående citater fra surveyen (jf. bilag 2) fordelene ved at kunne spejle sig i andre, og at de af samme grund ikke behøver at føle sig alene med tanker og følelser vedrørende skam, når og hvis de erfarer, at andre har det på samme måde. De fremhæver også, at åbenhed kan ændre normerne. Disse perspektiver fremhæves også af Petersen & Krogh (2021), når de nævner, at problemerne opstår og eksisterer i samfundet og er strukturelle, hvorfor vi også bør søge løsninger strukturelt og ikke individuelt, som samfundet og institutionerne ellers har en tendens til (Petersen & Krogh, 2021). Denne horisont underbygger Larsen (2022) som tidligere benævnt også:

”The essence is that we cannot merely regard modern shame as a concept of the individual psychology: shame also captures a socio-pathological situation in which a free, choosing subject meets the detached, self-protecting, judgmental gaze.” (Larsen, 2022, s. 49).

6	anonymous	Ja, ved at gøre det til en åben diskussion vil det helt klart kunne ændre på de urealistiske standarder som samfundet og de sociale medier sætter.
53	anonymous	Det kunne være godt for mange at få lettet den tunge følelse fra brystet og snakke åbent om det da man tydeligvis ikke er den eneste der oplever det sådan.
54	anonymous	Jeg tror at det ville hjælpe mange unge, da man kan få snakket om det med nogle og måske få bekræftelse i at man ikke er alene om de tanker som man går med.

Figur 18 Uddrag fra survey - spørgsmål 8+10 (jf. bilag 2)

Flere af deltagerne i surveyen besvarer, at de ikke tror, designet vil få den ønskede virkning, da problemet netop er at finde på det samfundsmæssige plan (jf. bilag 2), hvilket også understøttes af Jørgensens (2023) og Larsens (2022) ovenstående pointer.

12	anonymous	ved det ikke helt det ikke fordi samfundet vil gøre noget jo
17	anonymous	det lyder som en god ide men jeg tror ikke man kan ændre på samfundsværdierne ved kun at lave en platform jeg tror man det kræver mere hvis man skal helt deroppe.
25	anonymous	Jeg tror ikke at det ville hjælpe, fordi der er allerede sådanne platforme, og jeg tror ikke at antallet har af platforme har nogen betydning, jeg tror at hvis der skal gøres noget ved det så skal man ændre hele samfundets opbygning.

Figur 19 Uddrag fra survey - spørgsmål 10 (jf. bilag 2)

Ifølge Jørgensen (2023) og Larsen (2022) har deltagerne ret i, at præstationssamfundet og dets værdier er samfundsskabt, hvorfor denne horisont tages med videre, hvor vi i fase 7 i samarbejde med specialets informanter undersøger, hvordan vi kan skabe et design eller en idé, der kan støtte de unge i at udvikle et sprog omkring undersøgelsesfeltet. Dette gør vi for at underbygge eller forkaste, at 2,96 ud af 5 af deltagerne i surveyen (jf. bilag 2) ikke mener, at et design kan ændre på samfundsværdierne om præstation, konkurrence og perfektion.

Som indgang til femte fase opstår en hypotetisk undring i forhold til, om det er relevant at skabe et design, et sted eller en platform, hvor man som ung kan tale åbent om skam i

præstationssamfundet, og her viser (jf. bilag 2) kendsgerninger (Dewey, 2009), at deltagerne vurderer ideen som værende lidt over middel, da 3,39 ud af 5 anser det for værende en god idé (jf. figur 12 og bilag 8). Der er dog også deltagere, som peger på, at de enten ikke har brug for det, eller at der allerede eksisterer lignende.

10	anonymous	Jeg synes allerede der er en masse steder man kan snakke åbent om det. Og jeg synes det er godt at det bliver sat mere i fokus. Tror også det fjerner noget af tabuet omkring at føle skam eller pres i hverdagen.
18	anonymous	Det kommer an på mange faktorer foreksempel hvad skal platformen kunne gøre? Det er min tro at det i alt ærlighed ville være muligt at skabe et løsningsforslag i form af en social platform. Men det er kun hvis det bliver lavet rigtigt.

Figur 20 Uddrag fra survey - spørgsmål 10+11 (jf. bilag 2)

Deltagerne fremhæver, at designet ikke må være et sted, hvor der hersker perfektion, hvilket underbygger, at de unge har brug for et sted eller en platform, der ikke lægger op til, at de skal sammenligne sig med hinanden i ræset om at forfølge samfundets høje krav og standarder. Deltagernes svar indikerer, at de er påvirket af the Gaze of the Other, da de her sammenligner sig med hinanden i forhold til præstationssamfundets værdier om, hvad det gode liv og hvordan det skabes. Scheff (2014) fremhæver ligeledes, at Cooley med sin teori looking glass self beskriver, hvordan mennesker næsten ubevidst baserer sin egen selvforståelse ud fra, hvordan de tror, at andre mennesker ser dem. Derfor anvender vi som mennesker hinanden i den sociale interaktion som et spejl, hvor de domme, som vi modtager fra andre mennesker, bliver brugt som måleenhed til at vurdere egen værdi ud fra (Scheff, 2014). Derfor vurderer vi i dette speciale, at spejlingen har stor betydning for, hvordan unge mennesker får opbygget et positivt selvbillede og identitet, som ikke bygger på skam. Kendsgerningerne i surveyen peger ligeledes på, at deltagerne efterspørger denne spejling selv, og de underbygger således også denne horisont.

12	anonymous	Fordi man kan få lov at spejle sig i andre, men på andre måder en det perfekte
13	anonymous	mange unge sætter urealistiske forventninger til sig selv. pga. sociale medier så det kunne være godt med et sted hvor man ikke behøver at vise sig selv fra sin bedste side
33	anonymous	Jeg tror det kunne være en god ide, fordi mange unge ikke ved hvem man skal tale med det om. Jeg mener at hvis denne "platform" kunne være et anonymt værktøj for unge til at tale med andre unge der har det ligeledes ville der ihvertfald være en god velkomst herfra.

Figur 21 Uddrag fra survey - spørgsmål 8 (jf. bilag 2)

7.2.6 Fase 6 - Ræsonnementer

I specialets sjette fase foretager vi ræsonnementer og derefter beslutninger om den videre proces, som det fremgår af Deweys (2009) 4. fase. I fasen sammenkobler vi de forskellige testninger af specialets kendsgerninger og sammenholder dem med hinanden for derved at skabe en forbindelseskæde i vores hermeneutisk analyse (Kristiansen, 2017). Denne sammenkobling af data og kendsgerninger (Dewey, 2009) benævnes også af Schwartz-Shea & Yanow (2012) i den abduktive tilgang, hvor vi som forskere samler data, kendsgerninger og teori, specialets delelementer (Gadamer, 2007), i den abductive reasoning-proces (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), hvor vi startede med nogle få puslespilsbrikker til nu at have konstrueret og samlet flere og flere puslespilsbrikker, hvilket vi forstår som delelementerne (Gadamer, 2007), der skaber et større overblik over vores undersøgelsesfelt (Schwartz-Shea & Yanow, 2012). På den måde kan man sige, at jo flere puslespilsbrikker, vi har samlet, jo større og større overblik har vi fået over specialets helhed, herunder hele det samlede puslespil. I dette overblik, skabt i ovenstående faser med udgangspunkt i vores hypotetiske undringer, benytter vi brikkerne til at bevæge os videre mod næste fase for igen gennem specialets nye hypotetiske undringer og reflektiv tænkning (Dewey, 2009) at komme endnu tættere på en større forståelse og viden af og om specialets undersøgelsesfelt og dermed specialets helhed (Gadamer, 2007). Vi kan sige, at fordi specialets undersøgelsesfelt er et wicked problem (Buchanan, 1992), så bevirker det netop, at nye problemer opstår undervejs i processen, det vi her i specialet benævner som hypotetiske undringer, når problemet ifølge Buchanan (1992) forsøges løst. Dewey (2009) beskriver processen på samme måde, som Buchanan (1992).

På baggrund af kendsgerningerne (Dewey, 2009) fra henholdsvis det semistrukturerede interview (jf. bilag 1) samt surveyen (jf. bilag 2) arbejder vi som forskere videre med ideen om at udvikle et design, et sted eller en platform, som kan være med til at give de unge et sprog omkring den navnløse (Scheff, 2014) skam. På baggrund af sammenkoblingen af

kendsgerninger (Dewey, 2009) fra ovenstående faser, og derved foretagelsen af ræsonnementer, opstår nye hypotetiske undringer, som vi ønsker at undersøge samt underbygge og/eller forkaste i fase syv. Dette gør vi sammen med de samme informanter, som vi interviewede i det semistrukturerede interview (jf. fase 4 & bilag 1).

Puslespilsbrikkerne fra de foregående faser belyser, at der er et reelt behov og ønske fra specialets deltagere og informanter om at give skammen en stemme, fordi flere af dem er påvirket negativt af skam i forhold til at leve op til præstationssamfundets normer, værdier og krav. Flere af deltagerne i surveyen (jf. bilag 2) peger ligeledes på, at det skal være noget, vi taler om, så de har mulighed for at spejle sig i, at de ikke skal leve op til at være perfekte og derved få skammen out into the open, som Scheff (2014) beskriver som nødvendigt i det moderne samfund, hvor skam er et navnløst tabu (Scheff, 2014).

Hypotetisk undring 4: Vil et design, et sted eller en platform udviklet i samskabelse med specialets unge informanter kunne imødekomme Jørgensens (2023) citat om at udvikle evnen til at rumme, møde og håndtere skam?

Hypotetisk undring 5: Hvordan kan designet, stedet eller platformen tage sig ud/hvad skal det indeholde for at imødekomme det?

Det er også i denne fase, at vi ræsonnerer os frem til, at vi er helt sikre på, at vi ikke vil arbejde videre med et redesign af Flawsome, da vi ønsker at lade informanternes og deltagernes horisonter lede ved at lade disse bestemme designet i stedet for at lade designet, herunder Flawsome, påvirke eller styre informanternes horisonter. Vi vælger derfor at samle de næste puslespilsbrikker (Schwartz-Shea & Yanow, 2012) udelukkende ud fra specialets informanternes og deltagernes horisonter, som benævnt af Gilje (2017).

Vi anvender i kommende fase den sidste del af surveyens (jf. bilag 2) kendsgerninger (Dewey, 2009), da vi tager deltagernes designideer med videre i fokusgruppeinterviewet med specialets informanter. Derfor anvender vi den data fra survey som grundlag for vores næste datakonstruktion, hvilket er vores fokusgruppeinterview vedrørende idegenerering og empirisk forståelse af informanternes horisont og perspektiv (jf. bilag 3).

7.2.7 Fase 7 - Fokusgruppeinterview

Formålet med fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3), specialets tredje datakonstruktion, er at blive klogere på undersøgelsesfeltet og specialets nyeste hypotetiske undringer ud fra informanternes horisont gennem idegenerering og kreative processer (Tanggaard, 2010) med fokus på at udvikle et design, et sted eller en platform, som kan give de unge et sprog for skammen i præstationssamfundet. Derudover vil vi i samarbejde med informanterne undersøge, om et eventuelt løsningsforslag kan være med til at udvikle deres evne til at rumme, møde og håndtere skam i præstationssamfundet (Jørgensen, 2023) samt hvordan et sådan design kan tage sig ud. Brown (2009) fremhæver, hvordan tilgangen Design thinking anvender brugerinddragende workshops som en metode indenfor den divergerende tænkning, hvorfor vi også vælger at afholde fokusgruppeinterviewet som en idegenerering.

Når vi siger design, sted, platform eller designidé, er det væsentligt at understrege, som vi også gør overfor specialets informanter, at vi ikke søger efter en bestemt løsning eller

produkt, men i stedet har fokus på den divergerende tænkning som benævnt af Brown (2009) og Tanggaard (2010), da den konvergente tænkning fokuserer på løsninger og den divergerende på at åbne op for nye perspektiver og indsigter (Brown, 2009) ved at multiplicere mulighederne for at træffe valg (Brown, 2009), hvilket er vores formål med fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3). Vi ønsker netop at konstruere yderligere viden og forståelse i forhold til undersøgelsesfeltet, herunder i relation til vores hypotetiske undringer. Hertil skal det dog nævnes, at vi er bevidste om, at vi i specialet som helhed anvender både den divergerende samt konvergente tænkning i vores løbende udvikling af specialets hypotetiske undringer og i testningen heraf, da vi undervejs i processen træffer nogle valg og fravalg i forhold til, hvilke datakonstruktioner, vi vælger at forfølge.

Informanterne i denne fase er de samme som under specialets semistrukturerede interview (jf. bilag 2), og de har derfor kendskab og forforståelse at trække på, hvilket fremhæves som væsentligt af Brinkmann & Tanggaard (2020), ligesom vi i dette fokusgruppeinterview bevidst taler og idegenererer ud fra surveyens data (jf. bilag 2) for at give informanterne en form for maske eller rolle at udtale sig igennem, da skam er et tabubelagt emne samt et forholdsvis navnløst begreb, som Scheff (2014) og Larsen (2022) begge benævner. Derudover giver de udtryk for i det semistrukturerede interview, at de ikke har et egentligt sprog for skammen (jf. bilag 1). Det er endnu ganske nyt og sårbart for vores informanter at udtale sig, men på sigt er det så klart intentionen, at de skal kunne tage masken mere og mere af, når og hvis de lærer at rumme, møde og håndtere skam (Jørgensen, 2023). Derudover anvender vi data fra surveyen (jf. bilag 2) for at give informanterne et bedre idegenereringsfundament, hvor de kan blive inspireret af ideerne udarbejdet af jævnaldrende i surveyen og bruge deres ideer til at starte deres egne refleksioner. Tanggaard (2010) benævner i relation hertil, hvordan kreativitet og idegenerering ikke kan ske uden fordybelse og uden at besidde en viden om det, man gerne vil være kreativ om og med. Med inspiration i Design thinking (Brown, 2009) samt kreativitet (Tanggaard, 2010) forsøger vi at skabe rammer i interviewet, der inviterer til at tænke ud af boksen, hvor alle tanker og ideer er velkomne og relevante, da informanterne som sagt anses som værende eksperterne.

Forinden fokusgruppeinterviewet opstiller vi med inspiration i Design thinking (Brown, 2009) tre designprincipper med den hensigt at tydeliggøre og præcisere interviewets retning og/eller formål, hvilket tydeliggøres herunder:

- Ideen til designet, stedet eller platformen skal være med til at støtte unge i evnen til at rumme, møde og håndtere skam i præstationssamfundet.
- Ideen til designet, stedet eller platformen behøver ikke at løse, men skal hjælpe med at forstå og opnå viden.
- Ideen til designet, stedet eller platformen skal være med til at give de unge et sprog for skammen.

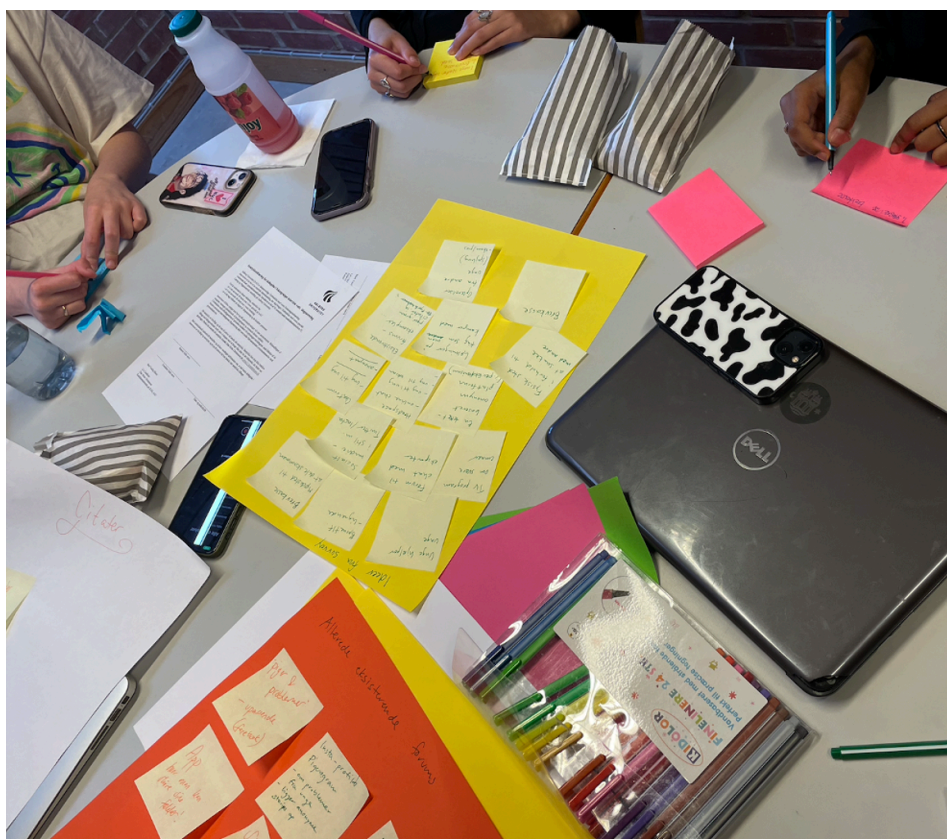
Under fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3) fremhæver vi bevidst, at vi er interesserede i informanternes ideer og tanker:

”Vi er kun interesserede i jeres perspektiv på det faktisk. Fordi I er jo igen eksperterne, som I har været alle de andre gange, fordi det er jer, der ved bedst.” (jf. bilag 3).

Som Brown (2009) fremhæver, så handler Design thinking netop om at forblive fokuseret på målgruppens behov, ønsker og ideer, og det er netop, hvad vi gør gennem idegenereringen i dette fokusgruppeinterview (jf. bilag 3), hvor vi beder informanterne bygge videre på de ideer og behov, som surveyens (jf. bilag 2) deltagere skriftligt har ytret og fremhævet. Det gør vi, da vi finder deres perspektiver vigtige og helt essentielle for at kunne, som benævnt af Brown (2009), løse problemet, selvom vi i dette speciale har fokus på at opnå og generere en dybere viden inden for undersøgelsesfeltet, hvor vi anvender specialets hypotetiske undringer til at lede vores proces, for derved at kunne nærme os en idé til et design, et sted eller en platform. Vi benytter i specialet en vekselvirkning mellem et deltagende mindset (Sanders, 2008) i form af inddragelsen af specialets informanter og datakonstruktion deraf samt et ekspert mindset (Sanders, 2008) i form af specialets teoretiske perspektiver samt specialets deltagere og informanter, som vi anser som værende både deltagere samt eksperter inden for specialets undersøgelsesfelt.

Vi bruger fokusgruppeinterviewet til at forkaste og/eller underbygge (Dewey, 2009) vores nye hypotetiske undringer og benytter i samme instans også en vekselvirkning mellem den konvergente og divergerende tænkning (Brown, 2009) til at nærme os specialets undersøgelsesfelt, hvilket muliggør og fordrer yderligere testninger (Brown, 2009). Dette gør vi ved, at vi på en og samme tid er åbne for informanternes nye ideer, men samtidig også i processen fravælger noget, inden vi bevæger os videre til næste fase (Brown, 2009). At inddrage den divergerende tilgang er ikke den letteste vej, og det kræver adskillige iterationer og testninger, som det også ses gennem specialets faser, men ifølge Brown (2009) giver den både mere kreative og overbevisende løsninger. Vi kunne således have truffet valget om, allerede på baggrund af specialets første datakonstruktion at udvikle et design, hvilket ville have betydet, at vi blindt havde fulgt den konvergente tænkning. Det gør vi, da vi lader informanternes horisonter i fokusgruppeinterviewet lede processen, hvorfor vores egne fordomme og forforståelser her i forhold til de ønsker og ideer, som vi selv har, er forsøgt at tage ud af denne datakonstruktion.

Ifølge Dewey (2009) skal målgruppen være handlende for at lære eller opøve refleksiv tænkning, da man ikke kan opnå denne uden handling. Derfor vælger vi også i dette fokusgruppeinterview at lade informanterne skitsere deres ideer og tanker (jf. bilag 5) løbende under interviewet på post-its, ligesom de bliver bedt om at udfylde surveyen (jf. bilag 2) i begyndelsen af interviewet, i håb om, at dette kan aktivere en form for begyndende refleksiv tænkning (Dewey, 2009). Vi stiller os dog kritiske overfor, om det er tale om reel refleksiv tænkning, da vi vurderer, at der først vil være tale om en egentlig handling, hvis vi arbejdede med målgruppen i alle faser i specialet, og hvis hovedformålet havde været at skabe et reelt produkt eller design. Informanterne får kun mulighed for at handle i en intellektualiseringsfase, hvor de intellektualiserer det erfarede eller observerede problem (Dewey, 2009), som vi ”dikterer” for dem. En reel designproces havde således været struktureret anderledes, hvor Deweys (2009) fem faser skulle have været anvendt som informanternes proces, hvorimod vi i dette speciale anvender faserne som metode til at strukturere vores egen proces, da målet er at skabe mere viden inden for feltet frem for at skabe et design, der kan løse et problem.

Figur 22 Fokusgruppeinterviewets idegenerering (jf. bilag 3)

Som tidligere lærere med en samlet erfaring på 20 år i grundskolen har vi til dels en forestilling og fordom (Gadamer, 2007), om at vi ved meget om dette speciales informanter og deltagere. Vi er dog også bevidste om, at det ikke er ensbetydende med, at vi kender til deres behov og ønsker for, hvad et design, et sted, en platform eller en idé til et design skal indeholde, hvorfor vi afholder fokusgruppeinterviewet.

Samskabelse, som vi praktiserer det i dette speciale, er en bestemt måde at tænke en designproces på (Brown, 2009), (Sanders, 2008), og vi anser den for at være i familie med både Dewey (2009) og den abduktive tilgang, da de alle deler et centralt karaktertræk nemlig det, at kendsgerningerne (Dewey, 2009) skal testes iterativt, igen og igen i en cyklisk bevægelse. Desuden handler både Design thinking (Brown, 2009) og den deltagende tilgang (Sanders, 2008), herunder samskabelse, samt Deweys (2009) 5 faser og den abduktive tilgang (2012) om at undersøge de hypoteser og antagelser, som ligger til grund for det design, man er i gang med at udvikle, og det har vi vurderet, giver mening at gøre kvalitativt (Brinkmann & Tanggaard, 2020), (Johansen & Larsen, 2021). I langt de fleste designprocesser er samskabelse eller brugerinddragelse en grundlæggende antagelse (Brown, 2009), hvilket vil sige, at vi ikke kan lave et godt design uden at have arbejdet med målgruppen, der skal bruge det, vi designer. Som Petersen & Krogh (2021) pointerer, kan den eksplorative tilgang, som vi under fokusgruppeinterviewet forsøger at udfolde gennem samskabelse og kreative processer, være en del af løsningen, da denne mere nysgerrige og undersøgende tilgang, hvor vi ikke søger efter konkrete løsninger, men sætter fokus på processen og skaber anerkendelse gennem denne, hvor målet ikke er et resultat eller en præstation (Petersen & Krogh, 2021).

I syvende fase arbejder vi, som tidligere nævnt, med at underbygge og/eller forkaste fjerde og femte hypotetiske undring, men det er på dette tidspunkt ikke muligt at underbygge den femte fuldt ud, da dette vil kræve yderligere iterationer samt udvikling og afprøvning af eventuelle prototyper sammen med informanterne. Vi vurderer dog, at designideerne, der udspringer af fokusgruppeinterviewet, kan være med til både at rumme, møde og håndtere skam (Jørgensen, 2023) ud fra ovenstående analyser og fremhævninger. Dette underbygges ligeledes af en informant, der udtaler følgende om et eventuelt design, sted eller platform (jf. bilag 3):

”Måske at man får løst sin skam. Måske ikke at skamme sig så meget mere. Fordi man så ved, at der også er andre, der gør det. At det er meget normalt faktisk.” (jf. bilag 3).

De to nedenstående citater fra informanterne (jf. bilag 3) illustrerer, at de unge informanter efterspørger muligheden for at kunne spejle sig i det uperfekte i forbindelse med designet, stedet eller platformen. Derfor mener vi, at vi skal inspirere vores unge mennesker til at smide deres masker og ikke løbe efter en rolle som ”perfekt” i præstationssamfundets ræs, som benævnes af Larsen (2022), hvorfor disse citaterne også kan være med til at underbygge hypotetisk undring 4:

”Det er meget vigtigt, at andre ved, hvordan andre også har det, så man kan blive inspireret...” (jf. bilag 3).

”Og vide, at man ikke står alene” (jf. bilag 3).

Informanten her underbygger de teoretiske perspektiver, som vi i løbet af specialets analyse har fremhævet flere gange i forhold til the Gaze of the Other (Larsen, 2022), Looking glass self (Scheff, 2014) og the Goffman/Cooley conjecture (Scheff, 2014). Som Scheff (2014) beskriver, mener vi også i dette speciale, at vi skal væk fra at undertrykke skammen ved bypassing, som Scheff (2014) beskriver, at Lewis benævner som fuldstændig undertrykkelse af følelsen, hvor mennesker distraherer sig selv for at flygte fra deres følelser, hvilket vurderes på baggrund af specialets delelementer, med fokus på de teoretiske perspektiver samt på specialets datakonstruktion, som består af deltageres og informanternes horisonter. Når vi samler disse puslespilsbrikker (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), underbygger de hinanden i en indbyrdes vekselvirkning.

I fokusgruppeinterviewet underbygger informanterne specialets teoretiske perspektiv samt surveyens (jf. bilag 2) pointer, om at præstationssamfundet presser og kræver meget af unge samt at skam er en følelse, vi skal lære at tale åbent om, fordi unge ellers laver uhensigtsmæssige sammenligninger, som i virkeligheden ikke er foretaget på et realistisk grundlag, da vi kan have haft en maske på eller spillet skuespil i forhold til at fremhæve, hvor godt vi klarer alting. Dette underbygges i nedenstående citater fra fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3):

”Jeg tror også, at omkring venner så er der meget ræs om hvem, der gør det bedst agtigt. Sådan hvem der klarer sig bedst i dansk og sådan” (jf. bilag 3).

”Det er ikke fordi, man altid gør det dårligt, og at ens ven gør det bedre, men det er nok fordi, man sådan overtænker det nogle gange. Selvom man faktisk måske gør det meget godt i

forhold til andre, så vil man gerne gøre det endnu bedre, fordi ens ven også gør det megagodt” (jf. bilag 3).

”Jeg tror ikke, der er nogen, der ikke føler skam” (jf. bilag 3).

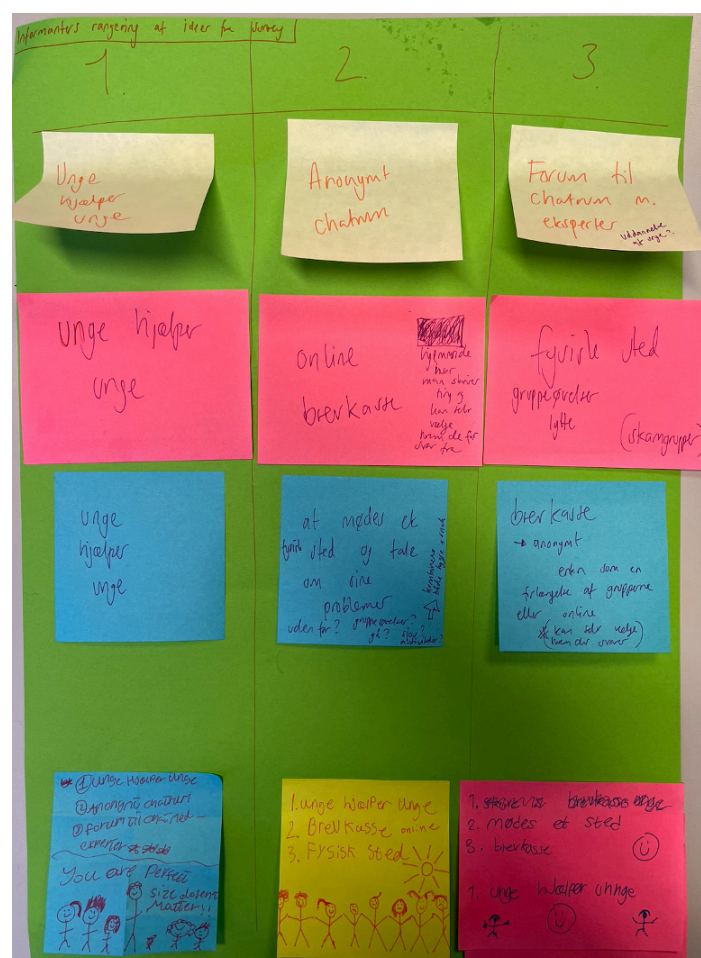
”Altså for mig, så er perfektionisme værre end skam” (jf. bilag 3).

”Den er svær at komme uden om” (jf. bilag 3).

De to ovenstående citater viser, at skammen ligger gemt under præstationssamfundet søgen efter perfektionisme, som et resultat af the Gaze of the Other (Larsen, 2022). Mere præcist fortalt, så skruer vi op for perfektionismen, tempoet og effektiviseringen, fordi vi ikke ønsker eller frygter at blive ramt af skammen, hvilket både Jørgensen (2023), Larsen (2022) og Scheff (2014) benævner.

7.2.7.1 Informanternes ideer til et løsningsforslag

Med udgangspunkt og inspiration i deltagernes designideer fra surveyen (jf. bilag 2) kommer informanterne fra fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3) frem til følgende top tre i forhold til deres løsningsforslag vedrørende et design, et sted eller en platform:

Figur 23 De tre af informanterne udvalgte designideer under fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3)

Vi beder dem først om at skrive de 3, efter deres mening og horisont, bedste bud på ideer med inspiration fra deltagerne fra surveyens svar. Derefter beder vi dem forklare dette mundtligt, hvor vi skriver deres refleksioner og pointer ned, som vist i ovenstående figur.

Da informanterne fremlægger deres ideer for os, viser det sig, at de alle tre er enige om, at designet, stedet eller platformen først og fremmest skal tage udgangspunkt i, at unge hjælper unge. De udtaler (jf. bilag 3):

”Jeg tænker sådan, at unge de har også selv prøvet det, og hvis de har fundet ud af, hvad de gør, så kan de hjælpe andre unge til at finde ud af, hvad de skal gøre.”

”Jeg føler bare, at unge de giver lidt bedre råd end de voksne, fordi de selv måske har gået igennem det, de unge. Og også sådan, at man måske også føler sig mere tryk ved unge end ved voksne, der sådan er måske 30 år måske.”

”Jeg vil også hellere snakke mine venner om, hvordan jeg har det end med mine forældre. Det er sådan næsten pinligt.”

I relation til ovenstående, de tre ens horisonter, er det centralt at italesætte en kritik af os selv som forskere, da vi her sætter spørgsmålstejn ved, om vi med nedenstående kommentar ubevidst kan have påvirket den ene af informanterne til at ændre på sin første prioritet. Som det ses på billedet fra idegenereringen (jf. figur 23) har den ene informant streget sin første prioritet over, for at tilføje en ny nederst på sedlen. Derudover er vi også bevidste om, at informanterne i et fokusgruppeinterview (Brinkmann & Tanggaard, 2020) kan blive påvirket af hinanden, hvis/når de sammenligner sig med de andre informanter og deres svar.

”Det er super. Vi giver lige de andre lidt mere tid. Det er lidt spændende at se om, der er noget, der sådan ligger i toppen. Om I er enige om noget eller om det er forskelligt.” (jf. bilag 3).

Som Johansen & Larsen (2020) understreger, så bør vi som forskere nøje overveje vores position til specialets informanter, særligt ved anvendelse af metoder, hvor vi er i direkte interaktion med dem, hvorfor det er på sin plads i denne situation at kritisere os selv, da vi ubevidst i situationen leder og fremhæver enighed som noget godt. Det samme gør sig gældende efter både informant 1 og 2 har fortalt om deres ideer, hvor vi igen fremhæver enigheden:

”Okay, I er enige.” (jf. bilag 3).

Med udgangspunkt i Johansen & Larsen (2020) vil vi vurdere, at vi i denne situation har glemt at indtage en fuld undrende og spørgende position, hvilket kan have betydning for, hvorvidt informanten rent faktisk udtrykker sit eget perspektiv eller nærmere vores (Johansen & Larsen, 2020). Informanten starter endvidere med at sige:

”Sjovt nok, så er min den første også unge hjælper unge.” (jf. bilag 3).

Dette vurderer vi, underbygger vores antagelse og formodning om, at hun måske har bemærket vores fremhævelse omkring enighed.

Informanternes to øvrige løsningsforslag (jf. figur 23) til et design, et sted eller en platform er fremhævet herunder:

Informant 1:

- Anonymt chatrum
- Forum til chatrum med unge eksperter

Informant 2:

- Online brevkasse
- Fysisk sted med gruppeøvelser/skamgrupper

Informant 3:

- Et fysisk mødested med gruppeøvelser
- Anonym brevkasse som forlængelse af gruppeøvelserne

Informanterne uddyber deres ideer og påpeger, at de synes, det er en rigtig god idé med rådgivende, unge eksperter samt muligheden for selv at kunne vælge, hvem der skal svare en på de spørgsmål, undringer eller følelser, de skriver om i et eventuelt online forum:

”Ja, og man kunne også gøre det online. Og så have sådan en slags app til det, og så vælge de personer, man gerne gad have, der svarede og så vælge dem ud.”

”Det kunne være forskelligt. Måske man kunne vælge hvem, man gider have, der skulle svare. Måske fx piger, der skulle svare...”

Dette aspekt vil også imødekomme den anonymitet som både surveyens deltagere (jf. bilag 2) samt informanterne (jf. bilag 3 samt figur 23) påpeger som essentiel samtidig med, at den målrettede svarmulighed, hvor man selv vælger, hvem man ønsker svar fra, fx bestemt køn, aldersgruppe eller lignende, også imødekommes. Sartres teori, ifølge Larsen (2022), om the Gaze of the Other anvender vi også som argument for, at specialets informanter gennem denne ønskede anonymitet kan opleve øget tryk i at dele deres skam, da de ikke skal tænke på fordømmelse fra andre, eller hvordan de tager sig ud i andres øjne. Dette perspektiv underbygges ligeledes af Scheff (2014), når han argumenterer for, at skammen i det moderne samfund er tabubelagt og skjult, og derfor gemmer vi os bag masker og spiller skuespil, som Scheff (2014) anvender Goffmans teori til at argumentere for. Da vi undervejs i interviewet spørger informanterne til, hvad de synes om en idé om et interaktivt design i byrummet, med hvilket man i offentligheden kan interagere og blive klogere på skam, er de lettere afvisende, hvilket også underbygger Sartres, ifølge Larsen (2022), teori om the Gaze of the Other, da deres udtalelser viser, at de ikke ønsker blikket fra andre, når de skal interagere med skam som begreb, hvilket underbygges i følgende citater (jf. bilag 3):

”Hvis den stod i offentligheden og folk gerne vil være anonyme, så tror jeg ikke lige, man vil gå hen til den.” (jf. bilag 3).

”Jeg tror måske, nogle ville være nysgerrige og gå derover, men...” (jf. bilag 3).

”Personligt så ville jeg ikke, men jeg ved, at der er nogle andre, der vil gøre det, og det er jo sikkert andre, der er ligeglade med det.” (jf. bilag 3).

Informanterne fremhæver også ideerne om fysiske skamgrupper og relations dannende aktiviteter i grupper, der kan bløde op for denne ovenstående, benævnte frygt, som man kan opleve ved at dele sin skam og derved gøre det nemmere at dele den. Cooleys begreb looking glass self vurderer vi ligeledes kan underbygge denne horisont, da informanterne igennem spejlingen af de andre jævnaldrende vil kunne opleve, at de ikke står alene, og at der derfor ikke er nogen maske (Scheff, 2014), de behøver skjule sig bagved.

”Altså jeg tænkte jo, sådan ligesom jamen altså som en cirkel, hvor man sidder og taler, og så rejser man sig, eller nej ikke rejser sig, men sådan siger og fortæller lidt om, hvad man oplevet, hvis man har en traumatisk oplevelse med skam. Og så fortæller man det, og så kan andre... de behøver ikke at svare, men bare lytte på en, så man ligesom får det ud og ikke holder det for sig selv. Et sted, hvor man måske bare sådan fortæller, hvordan man har det uden at få respons.” (jf. bilag 3).

”Ja, altså sådan, at man kunne gøre en eller anden ting først, sammen, og så man sad og talte og bagefter, så kunne man så lave et eller andet og så tale og så måske gå lidt... det er ligesom det samme som med os her. Vi kom her, og så vi var sådan ret trætte, og så er vi nødt til at gøre et eller andet først, og så tegnede vi, og så er vi sådan lidt mere snakkesalige.” (jf. bilag 3).

Opsummerende resulterer denne syvende fase i nedenstående ideer gennem den beskrevne samskabelse med specialets informanter:

Unge hjælper unge.	Unge rådgivende eksperter
Anonymitet	Måltrettede svarmuligheder
Skamgrupper og relations dannende aktiviteter	Fysisk mødested

Ovenstående underbygger, at det er centralt i samskabelse med specialets informanter på sigt at skabe og udvikle et reelt design, et sted eller en platform for at kunne give skammen et sprog, hvor de kan spejle sig og øve sig i at frigive noget af skammen, de oplever i præstationssamfundet. Informanternes ideer i denne fase er ligeledes i overensstemmelse med Jørgensens (2023) pointe om, at skammen kan få os til at føle os nøgne og forsvarsløse, hvorfor vi har behov for at udvikle vores evne til at rumme, møde og håndtere skam. Disse fremhævede designideer kan måske være med til at imødekomme netop det, men det vil kræve yderligere testninger (Dewey, 2009) og afprøvninger i praksis, hvis vi med sikkerhed skal kunne underbygge vores femte hypotetiske undring i denne fase. Desuden ville disse testninger kunne afdække, hvilken specifik idé, vi skulle arbejde videre med.

8 Konklusion

På baggrund af specialets datakonstruktioner samt teoretiske perspektiver har vi i specialets faser samlet puslespilbrikkerne, herunder specialets delelementer, for at konstruere det samlede puslespil (Schwartz-Shea & Yanow, 2012), specialets helhed, som vi konkluderer på i dette afsnit. Som Gadamer ifølge Kristensen (2017) beskriver, er vores horisont i konstant bevægelse, ligesom den opbygges på ny, når vi i de forskellige faser tester vores fordomme på kendsgerninger, hvilke afspejles i de hypotetiske undringer, som konstrueres undervejs.

Vi har i specialet været optaget af at undersøge, forstå og opnå viden om forbindelsen mellem unges skam og præstationssamfundets fordringer, hvilket er specialets kontekst, og vi konkluderer, at der er en sammenhæng mellem skam og præstationssamfundet, hvor de unge bliver fanget i præstationssamfundets konstante optimering og præstation, som benævnt af Jørgensen (2023) og Larsen (2022). Specialets paradoks, der viser, hvordan de unge tager maske på for at beskytte sig mod skam, kan bruges til at forstå denne sammenhæng, hvilket er tydeliggjort i fasernes hermeneutiske analyse, hvor vi forbinder kendsgerningerne med hinanden. Vi konkluderer på baggrund af specialets analyse, at maskerne og skuespillet, som de unge påtager sig i kraft af præstationssamfundet, genererer skam gennem the Others perception, hvor de unge spiller rollen som præsterende og selvrealiserende mennesker, der formår at optimere, præstere og være evigt positive og frie udad til, således at de sikrer, at the Gaze of the Other forbliver den perception, de ønsker andre skal se, for at de ikke oplever eller føler skam. Derudover er skammen skjult i det vestlige moderne samfund, hvor de unge løber fra det ubehag, som skammen kan generere, hvilket både underbygges af datakonstruktionerne og de teoretiske perspektiver i specialet. Dermed konkluderer vi, at samfundsværdierne kan have negative konsekvenser for unge mennesker i forhold til at turde tage deres masker af og være fejlbarlige, hvilket vi forstår som specialets paradoks, da det benævnte skuespil (Scheff, 2014) og metaforiske teater (Larsen, 2022) i form af præstationssamfundet blot genererer mere skam, fordi skammen på denne baggrund forbliver usagt og navnløs, hvorfor maskerne også forbliver på de unge. Dette konkluderer vi skaber en ond cirkel, som fortsætter, indtil cirklen brydes, og derfor vurderer vi, at de løsninger, der skal til, ikke blot må være en reproduktion af det, det omgivende samfund allerede har konstrueret, da det i så fald bare fortsætter og der ingen samfundsændringer sker. Ovenstående er med til at underbygge, at specialets undersøgelsesfelt ikke kun kan løses på et mikroplan.

For at bryde med det benævnte paradoks, konkluderer vi det som værende en nødvendighed at bringe skammen out into the open (Scheff, 2014), hvilket vi vurderer blandt andet kan gøres gennem informanternes og deltagernes samlede løsningsforslag (jf. afsnit 7.2.7.1) skabt gennem samskabelse, som kan være med til udvikle de unges evne til at rumme, udvikle og håndtere skam (Jørgensen, 2023) igennem the looking glass self (Scheff, 2014) for at blive fri af de perfektionistiske masker, som præstationssamfundet opøver unge i at tage på.

9 Diskussion

Petersen (2017) benævner paradokset i forhold til, at der er en række forventninger i præstationssamfundet med krav om individuelle præstationer, hvor man ikke opnår samme værdi som menneske, hvis man ikke formår at indfri disse. Samtidig benævner Jørgensen (2023), at det er et paradoks, at vi i de situationer, hvor vi ikke kan leve op til kravet om individuelle præstationer, oplever følelser af mindreværd og utilstrækkelighed, som er forbundet med følelsen af skam. Disse idealer og krav kunne måske indfries, hvis det drejer sig om et afgrænset område af ens liv, men når det gælder alle livets facetter, kan ingen af os indfri det, da det for de færreste er umuligt at have styr på og succes indenfor alt. De sociale medier og teknologien forstærker gennem små perfekte glimt, der kan få det til at syne, som om alle har styr på alt og lever det perfekte liv, og det frembringer netop denne indre konflikt og skam. Derfor oplever vi også, at det er rigtig svært at finde sunde rollemodeller at spejle sig i, da vi i vores tids præstationssamfund konstant bliver konfronteret med brug af utroværdige masker, hvor det autentiske liv ikke afspejles. Vi sætter spørgsmålstegn ved, hvad dette på sigt får af betydning for vores unge mennesker, når de ikke lærer, at de trygt kan være dem selv uden fordømmelse og mindreværdsfølelser.

Vi stiller os også kritiske overfor, hvordan de unge overhovedet skal lære at smide deres masker, når vi voksne ikke engang selv formår eller tør at være os selv med alt, hvad det indebærer. Altså at stille sig åben og sårbar, som også er en del af det at være menneske. Vi mener, at det er helt essentielt, vi som voksne går forrest og tør at være rollemodeller ved at stoppe jagten på det perfekte liv og i stedet stoppe op, reflektere over egen adfærd og følelser, som vi måske har glemt og gemt i frygten for at stå ansigt til ansigt med alt det, vi ikke er og alt det urealistiske, vi ikke kan leve op til – i sidste ende i frygten for at kigge skammen i øjnene. Derudover er vi blevet opmærksomme på og bevidste om, at den frihed vi har i det vestlige moderne samfund, også kan være med til at generere skam, når vi ikke oplever, vi tager vare på den og får udnyttet mulighederne, hvilket får os til at reflektere over, hvad frihedens konsekvenser på sigt kan være? Gør vi de unge en bjørnetjeneste ved at tilbyde dem hele verden, uden at støtte dem i, hvordan de lærer at mærke, hvad der er rigtig for dem selv, når de i præstationssamfundets idealer lærer, at de altid og konstant skal gribe samtlige muligheder og føre disse ud i livet til perfektion. For hvem er vi, hvis vi kun er vores præstationer?

10 Perspektivering

Stoeber (2008) benævner, at, de deltagere fra hans undersøgelse, der oplever mest skam, også er dem, der er mest optaget af andre menneskers anerkendelse for at føle, at de gør tingene godt nok, hvor også de, der mislykkes, rent faktisk oplever skam, ifølge Stoebers (2008) undersøgelse. Vi sætter spørgsmålstegn ved, om vi i det vestlige moderne præstationssamfund altid er sat op til at fejle, da det ikke er muligt at klare alting i livet til perfektion. I den forbindelse er vi blevet interesserede i Kierkegaards begreber etikeren og æstetikerens (Brinkmann, 2005), hvor etikeren beskrives som den pligttopfyldende samfundsborger og æstetikerens som værende den, der følger sin lyst og glæde ved at opleve og leve. Etikeren knytter vi til præstationssamfundets ideal, hvor vi hele tiden er sat op til at fejle og derfor også føler skam over, at vi ikke kan leve op til etikeren's pligter. Når de unge forsøger at være æstetikere, vurderer vi, at de i vores tids præstationssamfund får dårlig samvittighed, når de laver overspringshandlinger, hvilket de blandt andet gør ved at forsvinde væk i deres telefons univers. Vi vurderer, at æstetikerens ikke får plads i præstationssamfundet uden, at den dårlige samvittighed, og derved etikeren, banker dig i hovedet med alle dens krav om optimering og præstation. Denne evige jagt på etikeren i vores vestlige moderne samfund vurderer vi også, er med til at skabe en fremmedgørelse, som benævnt af Scheff (2014), der ikke imødekommer det menneskelige essentielle behov for at føle forbundethed med andre. Ved at vi føler os forbundet til hinanden, er det også lettere at løfte hinanden og sætte hinanden fri, som dem vi er, uden fordømmelse.

I kølvandet på specialets fund, mener vi ikke, at det er et under, at den stigende mistrivsel cirkulerer i vores tids samfund (Katznelson et al. (2022)). Undersøgelsen viser, at flere og flere børn og unge også udvikler angst, hvilket vi kobler på præstationssamfundets uendelige muligheder og medfølgende frihed (Petersen, 2017), som resulterer og medfører, at der kan opstå en frygt for at ikke opnå det gode liv, hvis vi ikke konstant træffer de korrekte valg. Hvis vi aldrig får lov at leve, men i stedet altid skal præstere, vælge og leve op til præstationssamfundet, herunder etikeren (Brinkmann, 2005) , hvem er vi så, som mennesker?

11 Referencer

- Andem, J. (2016). *SKAM*. Hentet fra DRTV: https://www.dr.dk/drtv/saeson/skam_-i_45882 (Accessed: 1/3-2023)
- Børns Vilkår. (Sep 2022). *Børn og unge kæmper for at passe ind*. Hentet fra Børns Vilkår: https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2022/08/Boern_og_unge_kaemper_for_at_passe_ind_29082231.pdf (Accessed: 2/2-2023)
- Brandi, U., & Sprogøe, J. (2019). *Det magiske øjeblik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S. (2005). Tilværelsens æstetik og etik. *Psyke og Logos* (26), s. 416-435.
- Brinkmann, S. (2006). *John Dewey - en introduktion*. Gyldendal.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2020). *Kvalitative metoder - En grundbog*. Hans Reitzels Forlag.
- Brown, T. (2009). *Chance by Design*. New York: HarperCollins.
- Buchanan, R. (1992). Wicked Problems in Design Thinking. *Design Issues* 8 (2), s. 5-21.
- Dewey, J. (2008). The Pattern of Inquiry. I *The Later Works of John Dewey, vol. 12, 1923-1953: 1938, Logi of Inquiry* (s. 105-122). SIU.
- Dewey, J. (2009). *Hvordan vi tænker*. KLIM.
- Gadamer, H.-G. (2007). *Sandhed og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Aarhus: Hans Reitzels Forlag.
- Gilje, N. (2017). Hermeneutik - teori og metode. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitativ analyse. Syv traditioner* (s. 127-149). Hans Reitzels Forlag.
- Haddaway, N. R. (17. September 2015). The Role of Google Scholar in Evidence Reviews and Its Applicability to Grey Literature Searching. *PLOS ONE*, s. 1-17.
- Jørgensen, C. R. (2023). *Skam - i spændingsfeltet mellem moralsk kompas og psykisk lidelse*. Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2017). 1. Kvalitative analysetraditioner i samfundsvidenskabelig forskning. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitativ analyse. Syv traditioner* (s. 9-17). Hans Reitzels Forlag.
- Johansen, S. L., & Larsen, M. C. (2020). *Undersøgelser af børn, unge og medier*. Samfundslitteratur.
- Katznelson, N., Görlich, A., & Pless, M. (2022). *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering - om ny udsathed i ungdomslivet*. Aalborg Universitets Forlag.
- Kristiansen, S. (2017). Fortolkning, for forståelse og den hermeneutiske cirkel. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitativ analyse. Syv traditioner* (s. 153-172). Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, G. (2022). Freedom, anxiety and shame in the performance society. I G. Larsen, & R. Rasmussen (eds.), *Shame on you* (s. 33-51). Odense: University press of southern Denmark.

- Moher, D. L. (21. Juli 2009). *Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement*. Hentet fra Hentet fra BMJ: <https://doi.org/10.1136/bmj.b2535> (Accessed: 2/3-2023)
- Paré, G. T. (5. August 2016). Contextualizing the twin concepts of systematicity and transparency in information systems literature reviews. *European Journal of Information Systems*, 25(6), s. 493-508.
- Petersen, A. (2017). *Præstationssamfundet*. Hans Reitzels Forlag.
- Petersen, A., & Krogh, S. C. (2021). *Præstationskultur*. Aarhus Universitetsforlag.
- Sanders, L. (Nov 2008). *An evolving map of design practice and design research*. Hentet fra ACM Digital Library: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/1409040.1409043> (Accessed: 29/3-2023)
- Scheff, T. (February 2014). Goffman on emotions: The pride-shame system. *Symbolic Interaction*, 37(1), s. 108-121.
- Schwartz-Shea, P., & Yanow, D. (2012). Ways of knowing - Research Questions and Logic of Inquiry. I *Interpretive research design: Concepts and processes* (s. 24-44). New York: Routledge.
- Smette, I., & Bakken, A. (2021). Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning, vol. 2 (2). *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, s. 1-104.
- Stoeber, J. K. (2008). Facets of self-oriented and socially prescribed perfectionism and feelings of pride, shame, and guilt following success and failure. *Personality and Individual Differences*, 44 (7), s. 1506-1516.
- Sundhedsstyrelsen. (09. Marts 2022). *Den nationale sundhedsprofil 2021*. Hentet fra Sundhedsstyrelsen: https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2022/Sundhedsprofil/Sundhedsprofilen.ashx?sc_lang=da&hash=5C9A9A81483F6C987D5651976B72ECB2 (Accessed: 7/2-2023)
- Tanggaard, L. (2010). *Fornyelsens kunst*. København: Akademisk Forlag.

12 Figurer

Figur 1 Visualisering over specialets forståelsesramme.....	6
Figur 2 Den hermeneutiske cirkel (udarbejdet med inspiration fra Kristensen (2017)).....	12
Figur 3 Overblik over specialets datakonstruktion.....	22
Figur 4 Søgeord i 2. søgning	25
Figur 5 Flowchart over videnskabelig litteratur i 2. søgning (udarbejdet med udgangspunkt i Moher et al. (2009))	25
Figur 6 Søgeord i 3. søgning	26
Figur 7 Flowchart over videnskabelig litteratur i 3. søgning (udarbejdet med udgangspunkt i Moher et al. (2009))	27
Figur 8 Søgeord i 4. søgning	30
Figur 9 Flowchart over videnskabelig litteratur i 4. søgning (udarbejdet med udgangspunkt i Moher et al. (2009))	30
Figur 10 Map of design research (Sanders, 2008, s. 3)	39
Figur 11 Divergent and convergent thinking (Brown, 2009, s. 66).....	42
Figur 12 Kodning af survey med inspiration fra Brinkmann & Tanggaard (2020)	52
Figur 13 Flowdiagram Flawsome, udarbejdet med inspiration fra kursusgang 4, IT-begreber og teknologiforståelser	55
Figur 14 Sketching af første idé i redesign processen	56
Figur 15 Uddrag fra survey, spørgsmål 8 (jf. bilag 2).....	63
Figur 16 Uddrag fra survey, spørgsmål 8 (jf. bilag 2).....	64
Figur 17 Uddrag fra survey - spørgsmål 8+10 (jf. bilag 2)	64
Figur 18 Uddrag fra survey - spørgsmål 8+10 (jf. bilag 2)	66
Figur 19 Uddrag fra survey - spørgsmål 10 (jf. bilag 2).....	66
Figur 20 Uddrag fra survey - spørgsmål 10+11 (jf. bilag 2)	67
Figur 21 Uddrag fra survey - spørgsmål 8 (jf. bilag 2).....	68
Figur 22 Fokusgruppeinterviewets idegenerering (jf. bilag 3)	72
Figur 23 De tre af informanterne udvalgte designideer under fokusgruppeinterviewet (jf. bilag 3)	74

13 Bilag

Bilag 1 Transskriberet semistruktureret interview vedr. skam i præstationssamfundet

Bilag 2 Survey

Bilag 3 Transskriberet fokusgruppeinterview vedr. idegenerering og empirisk forståelse af informanternes perspektiv

Bilag 4 Interviewguides

Bilag 5 Billeder fra fokusgruppeinterview

Bilag 6 Litteratursøgning i faserne

Bilag 7 Visualisering over specialets forståelsesramme

Bilag 8 Kodning af survey

Bilag 9 Samtykkeerklæringer

Bilag 10 Skamudsagn

Bilag 11 Flawsome – Interact with Shame